KANDIDATAFHANDLING, CAND. MERC. AUD.

Dato for aflevering: 29. april 2016

Revisors udfordringer ved rådgivning og assistance

Auditor challenges by providing advisory and assistance

Copenhagen Business School, april 2016

Institut for Regnskab og Revision

Udarbejdet af: Maria Østergaard Søder

Vejleder: Alfia Kjeldsen

Antal anslag: 176.431 + 2,5 sider figurer

Sider: 80

Indholdsfortegnelse

1. Summary **4**
2. Indledning **5**
2.1 Problemformulering 7
2.2 Målgruppe 7
2.3 Formål 7
2.4 Afgrænsninger 7
2.5 Metode 8
2.6 Dataindsamling 9
2.6.1 Primærdata 9
2.6.2 Sekundærdata 10
2.6.3 Kvalitetskriterier 11
2.7 Opgavestruktur 12

TEORI **13**
3. Formålet med revision **13**
4. Revisors rolle ved revision **14**
4.1 Agent-principalteorien 14
4.1.1 Revisors rolle jf. agent-principalteorien 16
4.1.2 Udviklingen af revisors rolle som erklæringsafgiver 18
4.1.3 Revisors rolle som erklæringsafgiver 19
4.2 Etiske retningslinjer 20
4.2.1 Uafhængighed 21
4.2.2 Kompetence 24
4.5 God revisorskik 26
4.6 Offentlighedens tillidsrepræsentant 26
5. Revisors rolle ved rådgivning **28**
5.1 Udvikling af revisors rolle som rådgiver 28
5.2 Etiske retningslinjer 31
5.2.1 Uafhængighed 31
5.2.2 Kompetence 32
5.3 God skik 33
6. Delkonklusion **34**

ANALYSE **36**
7. Virksomhedernes forventninger til revisors ydelser **36**

8. Forventninger til revisors arbejde 36
8.1 Forventningen til revisors udførte revision 37
8.2 Forventningen til revisor ved assistance og rådgivning 38
9. Spørgeskemaundersøgelse 40
9.1 Udvælgelse af respondenter 40
9.1.2 Objektivitet og repræsentativitet 41
9.2 Valg af revisor til opgaverne 42
9.2.1 Kompetence og uafhængighed 43
9.3 Betroet og proaktiv partner 44
9.3.1 Indberetninger til det offentlige 45
9.3.2 Kontakt til revisor afhænger af opgavetype 45
9.3.3 Revisor som betroet rådgiver 45
9.3.4 Virksomhedernes efterspørgsel 46
9.4 Værdiskabelse for virksomhederne 47
9.5 Betydningen af revision kontra rådgivning 49
10. Delkonklusion 51

DISKUSSION 53
11. Revisor i fremtiden 53
11.1 Udviklingen i revisors ydelser 53
11.1.1 Udvikling hos Danmarks næststørste revisionsfirma 55
11.1.2 Udvikling hos Danmarks største revisionsfirma 56
11.1.3 Udviklingspotentialet i revisorbranchen fremadrettet 57
11.2 Monopol i modgang giver øget konkurrence 59
11.2.1 Substitutter til revisors ydelser 61
11.3 Opdeling af kompetence 64
11.3.1 Effektivitet og konsolideringer i branchen 65
11.4 Digitalisering 67
11.3.1 Nye konkurrenter fra andre brancher 67
12. Delkonklusion 69

KONKLUSION 71
PERSPEKTIVERING 75

LITTERATURLISTE 76
BILAGSOVERSIGT 78

1. Summary

An auditor's core competencies are estimated to be auditing, accounting and taxes. The area of auditing have in recent years been legislative reduced, making fewer companies subjected to audit obligations. This has resulted in an increase in assistance declarations and a greater focus on advice from the auditor. This is reflected in the revenue distribution from the large Danish audit firms.

It's been interesting to examine how an auditor must relate to the increasing in assistance and consultancy services for the benefit of audit performance. The monopoly status of the auditor, as well as the competencies of the auditor, is challenged.

The auditor's profession is based on a triangular relationship between the agent-principal theory. The auditor acts as the public's representative and ensures the quality of the historic financial information in the company's accounts. The management will base its decisions on this source. When the auditor is appointed to an advisory role, the company requires the service on the common two-party relationships. E.g. assistance with execution of a generational change.

The role as professional advisor and sparring partner for the company, is difficult for the auditor to meet. The ethical guidelines can stand in the way if the task e.g. is a threat to the auditor's independence. Meanwhile the companies expect a more proactive approach from the auditor, and see a great value in both auditing and accounting, even though the audit obligations continuously lessen. It appears that companies would not want to opt out auditing even if they had the opportunity. Most companies also wouldn't opt out auditing services in benefit of consultancy services. Therefore, it requires an extra effort from the auditor if the companies' expectations of all services must be met.

The audit industry is under pressure from its surroundings, which is reflected in the merges between the large and medium-sized audit firms, making the firms equipped to service its clients. However, there is a great demand on non-audit nature services, as several industries now offer these services. The audit industry is seeking to enter other markets, in order to not lose its size and be driven out of business.

Whether there will be auditing and audit obligations in the future is uncertain. However, if the trend continues, it appears not to be so. Therefore, the industry is forced to think in new terms for the future of auditing.

2. Indledning

Revisionspligten har længe været diskuteret blandt revisorer, politikere og regnskabsbrugere, hvilket afspejler sig i ændringer og lempelser på området siden 2006. Ændringerne har blandt andet resulteret i, at de små virksomheder i regnskabsklasse B, nu har mulighed for at fravælge revision, og i stedet blot opstille et årsregnskab forsynet med en assistanceerklæring fra revisor. Lempelsen har medvirket til, at mindske den administrative og omkostningstunge byrde for virksomhederne. På den anden side, mister revisor muligheden for at afgive en erklæring med sikkerhed på et revideret regnskab, som kun en godkendt revisor har monopol til at udføre.

Selvom Danmark endnu ikke har lempet revisionspligten til de grænser, som er fastsat via EU's regnskabsdirektiv for fritagelse af revisionspligten, har det stadig haft indflydelse på revisors arbejdsopgaver og rolle. Revisors arbejdsopgaver består i dag i mindre grad af erklæringsopgaver med sikkerhed, og i højere grad af assistance og rådgivning. Derved kan man stille spørgsmålstegn ved revisors profession, som erklæringsafgiver. Hvis tendensen fortsætter, vil der i fremtiden angiveligt ikke være behov for at afgive erklæringer med sikkerhed. FSR – Danske Revisorer har i samarbejde med CBS foretaget en analyse af revisorerklæringer i august 2014[1].

Analysen viser en betydelig udbredelse af erklæringer med assistance, og resultaterne viser, at der er en tendens til, at disse erklæringer vinder frem[2]. For virksomheder i regnskabsklasse A er der flere som vælger assistance frem for revision, hvor der i regnskabsklasse B er tale om cirka 25%. Andelene er beregnet ud fra små B-virksomheder som ikke har fravalgt en revisorerklæring med sikkerhed. Til gengæld er andelen af assistanceerklæringer størst ved erklæringer om andre regnskabsopgørelser end årsregnskaber, hvor hele 82% er afgivet uden sikkerhed. Her kan blandt andet nævnes interne regnskaber, specifikationshæfter og perioderegnskaber. Se Tabel 1 nedenfor.

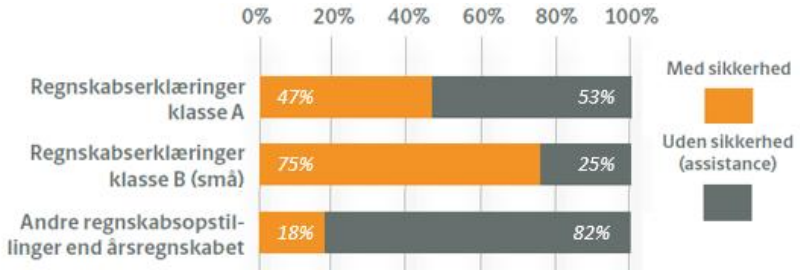

Tabel 1 - Assistanceerklæringer over for erklæringer med sikkerhed på områder med valgfrihed
Kilde: *Analyse af revisorerklæringer*, august 2014, side 16

[1] I analysen havde 588 ud af foreningens medlemmer på 2.896 taget sig tid til at svare på spørgeskemaet.
[2] Analyse: *"Analyse af revisorerklæringer"*, august 2014, side 16

Foruden de gældende lempelser for virksomheder i regnskabsklasse A og B, vil der i forbindelse med implementeringen af den nye årsregnskabslov[3], komme yderligere lempelser til regnskabsaflæggelsen for de små og mellemstore virksomheder tilhørende SMV-segmentet. Folketinget har vedtaget den nye årsregnskabslov, baseret på ændringer af det europæiske regnskabsdirektiv, samt et ønske om tilpasning til de internationale regnskabsstandarder inden for det nye direktivs rammer[4].

De væsentlige lempelser omhandler blandt andet, en forhøjelse af størrelsesgrænserne for regnskabskasse B og C. Dette medføre, at flere danske virksomheder placeres under regnskabsklasse B. Dertil indføres en ny type af virksomheder under regnskabsklasse B, kaldet mikrovirksomheder. Disse virksomheder fritages blandt andet for en række regnskabskrav.

Revisors kernekompetencer betragtes i dag for værende revision, regnskab og skat. I takt med, at området for revision er minimeret for de mindre B-virksomheder, og oplysningskravene til mikrovirksomheder og klasse B-virksomheder fremadrettet er lempet, er det medvirkende til færre erklæringsopgaver med sikkerhed for revisor. Derfor tyder tendenser i revisorbranchen på, at der fokuseres mere og mere på rådgivning og assistance til virksomhederne. Særligt for de små virksomheder er der efterspørgsel efter øget forretningsorienteret rådgivning[5]. Det er vigtigt for virksomhederne, at revisor har en indsigt i deres aktivitet og værdiskabelse når de er med til at rådgive ejerne. Revisors rådgivning betragtes værende på et operationelt og taktisk niveau, men har betydning for beslutningstagerne på det strategiske niveau, og derved udgør det stor værdi for de mindre virksomheder[6].

Når revisor rådgiver på operationelt og taktisk niveau, er det i samarbejde med selskabets direktion og bestyrelse. Hvis revisor er valgt på generalforsamlingen, skal revisor foretage den årlige revision, og eventuelt også samtidig fortage rådgivnings- og assistanceydelser i årets løb. Kombinationen af rollen som den generalforsamlingsvalgte revisor, samt direktionens og bestyrelsens rådgiver, kan tvivle om revisors uafhængighed.

I dag og fremadrettet vil revisors værdiskabelse ikke alene ligge i opgørelsen af historisk og finansiel informationer, men i langt højere grad ligge i den efterfølgende fortolkning af tallene og rådgivning[7].

[3] Den nye årsregnskabslov træder i kraft for regnskabsår, der påbegynder 1. januar 2016 eller senere med mulighed for førimplementering.
[4] Revision og Regnskabsvæsen, 2015.02.0014, side 2 – Revisor 2020
[5] Revision og Regnskabsvæsen, 2015.02.0014, side 2 – Revisor 2020
[6] Revision og Regnskabsvæsen, 2015.02.0014, side 2 – Revisor 2020
[7] Revision og Regnskabsvæsen, 2012, nr. 1 – Revisorbranchen frem mod 2020

Det er interessant at undersøge hvordan revisor skal forholde sig til assistancens og rådgivningens hastige indtog. Samt om revisor fremadrettet vil være overflødig, fordi virksomhederne ikke behøver rådgivning fra offentlighedens tillidsrepræsentant.

2.1 Problemformulering

Hvilke udfordringer har revisor, når der fokuseres på flere rådgivnings- og assistanceydelser frem for revisionsydelser?

1. Hvilken rolle har revisor ved revision, rådgivning og assistanceydelser?
2. Hvilke forventninger har virksomhederne til revisors ydelser?
3. Hvordan skal revisor forholde sig til udfordringerne ved rådgivning og assistance fremadrettet?

2.2 Målgruppe

Denne opgave er målrettet studerende på cand.merc.aud.-studiet, revisorer med klienter inden for regnskabsklasse B, samt andre der måtte have faglige interesse i emnet. Målgruppen kan benytte opgaven, hvis de ønsker en indsigt i revisorbranchens udvikling fremadrettet, samt indsigt i de udfordringer den enkelte revisor kan støde på hvis tendensen fortsætter.

2.3 Formål

Formålet med opgaven er, at undersøge og få en større forståelse for, hvilke udfordringer revisor bliver stillet over for, når der i hverdagens arbejde er et større fokus på rådgivnings- og assistanceydelser frem for revisionsydelser. I den forbindelse analyseres virksomhedernes forventninger til revisors ydelser, ud fra en efterspørgselstilgang. Tendenserne går i retningen af en større værdiskabelse ved rådgivningsydelser frem for revisionsydelser fra virksomhedernes synspunkt. Endvidere er formålet med udarbejdelsen af opgave, at belyse fremtidens udfordringer for en branche i udvikling.

2.4 Afgrænsninger

For at besvare ovenstående problemformulering, er det fundet relevant at afgrænse fra øvrige forhold, som falder uden for den faktiske problemformulering. Der tages forbehold for, at andre afgrænsninger kan have givet en anden forståelse af problemet.

Opgaven vil omhandle danske virksomheder i SMV-segmentet og primært virksomheder der ligger i regnskabsklasse B. Der afgrænses til SMV-virksomheder da Danmark er karakteriseret ved mange mindre virksomheder, og markedet retter sig i større grad mod disse virksomheder. Herudover giver internationale reguleringer større national frihed for SMV-virksomheder, end for PIE-virksomhederne. Derudover indhen-

tes der besvarelser til undersøgelsesspørgsmål to via et spørgeskema, som er udsendt til en gruppe klienter i revisionsfirmaet RSM. Disse kunder udgør tillige SMV-virksomheder.

Grønbogen fra EU omhandler blandt andet, at revisionsvirksomhederne ikke må yde rådgivning og revidere samme virksomhed på grund af uafhængigheden for virksomheder af offentlige interesse. Disse virksomheder ligger udenfor SMV-segmentet, hvorfor grønbogen ikke vil indgå i opgaven.

De etiske retningslinjer og truslerne mod uafhængighed præsenteres kort, hvortil der afgrænses fra en dybdegående analyse. Reglerne vil kort blive berørt, da revisors kompetencer, uafhængighed og objektivitet er vigtig til forståelsen af revisor rolle.

Dertil afgrænses de kommende EU reguleringer, der senest skal vedtages i Folketinget til juni 2016. Det er endnu uklart, hvordan reguleringen vil blive implementeret i Danmark, men der vil komme ændringer til uafhængighedsreglerne for revisorer i Danmark[8].

2.5 Metode

I dette afsnit vil der blive redegjort for den anvendte metode til udarbejdelse af opgaven.

Formålet med opgaven er, at undersøge hvilke udfordringer revisor har ved rådgivnings- og assistanceydelser, og hvordan udviklingen i revisorbranchen ser ud fremadrettet, ud fra et virksomhedsorienteret perspektiv. Undersøgelse heraf sker ud fra en deduktiv tilgang.

Ved deduktiv tilgang tages der udgangspunkt i teorier og den generelle viden om emnet. Der tages udgangspunkt i et konkret problem og teorien benyttes til at belyse hvorfor der er et problem. I metoden tager man noget generelt og anvender det på et særtilfælde[9]. I denne opgave benyttes den deduktive metode til at undersøge og analysere hvilke udfordringer revisor har ved rådgivning og assistanceydelser. Den indsamlede empiri vil underbygge de gråzoner revisor stilles overfor.

Den første del af opgaven tager udgangspunkt i eksisterende teorier, hvor revisors udfordringer vil blive belyst. Efterfølgende vil disse udfordringer blive testet og analyseret, i form af empirisk indsamlet data, for at undersøgelse virksomhedernes forventninger til revisors ydelser. På baggrund heraf, vil revisors konstaterede udfordringer blive be- eller afkræftet.

[8] FSR – Danske Revisorer, Pressemeddelelse 21.12.2015 ”Ny revisorlov betyder mange ændringer for revisorer og virksomheder”
[9] (Andersen, Ib) 2010, ”Den skinbarlige virkelighed” side 35-36

2.6 Dataindsamling

Den valgte dataindsamlingsteknik udgør metodetriangulering. Dette betyder, at man anvender mere end én metode eller mere end én type af data i undersøgelsen. Det handler om, at vælge forskellige dataindsamlingsteknikker, der kan supplere hinanden.

Metodetriangulering er aktuelt for opgaven, da den består af både kvantitative og kvalitative data. Mange af svaghederne der knytter sig til den kvantitative data, opvejes af de stærke sider ved den kvalitative data, og herved øges validiteten af undersøgelsen[10].

Den valgte empiri og data består af både primærdata og sekundærdata. I form af indsamlede data fra eget spørgeskemaundersøgelse, samt litterære artikler for allerede foretaget studier og den gældende lovgivning på området.

Opgavens primærdata og sekundærdata er fremhævet nedenfor.

2.6.1 Primærdata

Opgavens primærdata vedrører undersøgerens medvirken ved indsamlingen af rå data. I dette tilfælde, en spørgeskemaundersøgelse udsendt til virksomhedsejere, for at undersøge hvad deres forventninger er til revisors leverede ydelser.

Et underkriterium ved de primærdata referer til, om den undersøgelsesenhed der indsamles oplysninger om, har været udsat for en tilsigtet stimuluspåvirkning fra undersøgerens side, i forbindelse med indsamlingen af data. Når en person bliver stillet et spørgsmål, afføder det som oftest et svar og en reaktion. Disse svar kaldes stimulidata, og kan være andet end et spørgsmål. Det kan være en fysisk påvirkning eller en bestemt social situation man udsættes for[11]. I opgavens tilfælde, udsendes spørgeskemaet fra undersøgerens virksomhedsmail til de udvalgte respondenter, der er kunder i den virksomhed, hvor spørgeskemaet er udsendt fra. Det vurderes derfor, at der via denne tilknytning skabes en stimulus, og respondenter måske svare på en måde, som de måske ikke ville gøre, hvis spørgeskemaet var sendt fra en objektiv tredjemand.

2.6.1.1 Dataindsamling via spørgeskema

Da spørgeskemaet er kvalitativt stimulidata, er der flere stimuliteknikker der skal vurderes inden udsendelse af spørgeskemaet, for at få det bedste data til brug for besvarelsen af problemformuleringen.

Ved spørgeteknikker anvendes spørgeskema frem for interview, da det er virksomhedernes forventninger generelt set, og ikke kun få udvalgte virksomheder, der skal undersøges i forbindelse med problemformule-

[10] (Andersen, Ib) "Den skinbarlige virkelighed" side 164-165
[11] (Andersen, Ib) "Den skinbarlige virkelighed" side 151

ringen. Ved et spørgeskema er det muligt, at indsamle mere data end ved at foretage interviews. Samtidig er det mere målbare data der nemmere kan analyseres bagefter, da et interview kan gå i forskellige retninger, selvom det er sammensat som et struktureret interview.

For at gøre besvarelserne fra spørgeskemaet sammenlignelige, er det udformet med en høj strukturerings-grad, så rækkefølgen af spørgsmål er ens for hver besvarelse uanset om respondenterne svarer forskelligt. Ligeledes er standardiseringsgraden høj, så alle respondenter for tilsendt præcis samme spørgeskema hvor alle svarmuligheder er lukkede i form af afkrydsningsfelter. Selv ved besvarelse af spørgsmål, hvor respondenterne skal give deres mening fra 1 til 5, er hvert tal beskrevet med tekst, så respondenterne er enige om hvad fx grad nr. 3 betyder[12].

2.6.2 Sekundærdata

Opgavens sekundærdata er, modsat dem primærdata, ikke indsamlet af undersøgeren selv, men af andre aktører, hvor data allerede er bearbejdet og klar til anvendelse[13].

Der er meget eksisterende data tilgængeligt, og mange kilder at trække på ved sekundærdata. Hertil skelnes der imellem procesdata, registerdata og forskningsdata.

Procesdata er et udtryk for, at data produceres i tilknytning til løbende aktiviteter i samfundet og organisationer. Fx løbende procesregistrering af kvantitative art, som personaleskift og sygedage i en virksomhed. Ofte vil sådanne procesdata ikke være opbevaret, men skal registreres løbende og fremadrettet i en eventuel undersøgelse. I denne opgave, vil der ikke blive anvendt noget sekundærdata af denne art.

Registreringsdata findes ofte i statistiske databaser, hvor data viser fordelinger og udviklingstendenser af et undersøgelsesområde, som kan undersøges nærmere med andre teknikker, eller data indsamlet i forbindelse med registrering og styring af virksomheder. I denne opgave, vil der blive anvendt årsrapporter og gennemsigtighedsrapporter fra de store danske revisionsfirmaer, samt love og bekendtgørelser.

Forskningsdata, udgør data indsamlet af forskere fra fx universiteter, højere læreanstalter eller andre institutioner med forskningsaktiviteter og survery-undersøgelser for øje. I denne opgave vil der foruden registerdata blive anvendt forskningsdata, da både CBS, FSR – danske revisorer, Danske Erhverv, Aalund Business Insight mfl. har foretaget nogle undersøgelser inden for området revision, assistance og rådgivning der kan anvendes til besvarelse af opgavens problemformulering[14].

[12] (Andersen, Ib) ”Den skinbarlige virkelighed” side 153
[13] (Andersen, Ib) ”Den skinbarlige virkelighed” side 151
[14] (Andersen, Ib) ”Den skinbarlige virkelighed” side 159 - 161

Foruden ovenstående er faglitteraturen fra Cand.merc.aud. studiet, artikler fra tidsskrifter og nyhedsmedier ligeledes anvendt som sekundærdata til opgavebesvarelsen.

2.6.3 Kvalitetskriterier

Det er vigtigt at foretage et kvalitetstjek af metoden for dataindsamlingen, samt den udvalgte data inden udarbejdelse af opgaven. Ved anvendelse af kvalitative metoder som fx målbare spørgeskemaer, er det nødvendigt at vurdere undersøgelsens *validitet* og *reliabilitet*.

Validitet handler om, hvorvidt undersøgerens resultater faktisk belyser undersøgelsesspørgsmålet om, hvorvidt "vi måler det, vi siger vi måler"[15]. Generelt kan validitet oversættes som gyldighed, og referer til gyldigheden af undersøgelsens konklusioner.

Ved stikprøvevaliditeten gælder det om, at stikprøvestørrelsen skal være repræsentativ, for at kunne danne grundlag for en gyldig konklusion. Graden af validitet afhænger af hvordan respondenterne er blevet udvalgt. I opgaven er respondenterne udvalgt ud fra flere grupper. For det første skal virksomheden have modtaget både revisions- og rådgivningsydelser for at kunne have interesse i at svare på spørgeskemaet. Dernæst skal virksomheden have en vis størrelse, for at de har et behov for modtagelse af ydelser fra revisor foruden revision. Hvis de er betegnet som en lille virksomhed med en simpel aktivitet, er behovet for yderligere assistance fra revisor ikke nødvendigt, og deres besvarelser af spørgeskemaet vil være ikke-målbart sammenholdt med de øvrige respondenter.

Dernæst er spørgeskemaerne sendt til respondenterne via mail, så de kan svare på spørgeskemaet under deres vante forhold, uden at blive påvirket fra anden siden. Derudover har respondenterne mulighed for at svare på det tidspunkt af dagen hvor det vil passe bedst, for at sikre en høj grad af validitet.

Reliabilitet kan grundlæggende referere til spørgsmålet om, i hvilken grad undersøgerens metoder er veldefinerede. Således vil andre undersøgere i princippet kunne gentage undersøgelsen og komme frem til de samme resultater uden at blive påvirket af tilfældigheder[16]. Generelt kan reliabilitet oversættes til pålidelighed eller konsistens og vurdere målingernes nøjagtighed.

Ved spørgeskemaundersøgelsen er der fokus på en høj grad af reliabilitet i form af udformningen af spørgeskemaet, så alle og enhver forstår spørgsmålene på samme måde, og svarene kan sammenlignes. Herved vil chancen for at gentage målingen være større, når den enkelte respondent ikke først skal tolke spørgsmålet.

[15] (Justesen, Lisa og Mik-Meyer, Nanna) "Kvalitative metoder i organisations- og ledelsesstruktur" sider 37-41
[16] (Justesen, Lisa og Mik-Meyer, Nanna) "Kvalitative metoder i organisations- og ledelsesstruktur" sider 37-41

2.7 Opgavestruktur

Der tages udgangspunkt i den valgte problemformuleringen med tre underbyggende undersøgelsesspørgsmål. Disse vil blive besvaret i kronologisk rækkefølge med en delkonklusion til hver besvarelse, for at bibeholde overblikket igennem opgaven.

Der startes med et teoriafsnit, hvor agentprincipalteorien sætter rammerne for formålet og behovet for revision. Herefter vil revisors rolle ved levering af revision, assistance og rådgivningsydelser blive uddybet, som besvarelse til underspørgsmål 1.

Dernæst analyseres de indsamlet primærdata i form af spørgeskema, til brug for besvarelse af underspørgsmål 2, hvor virksomhedernes forventninger til revisor vil blive analyseret, med et afsæt i forventningskløftteorien. Efter besvarelse af undersøgelsesspørgsmål 1 og 2, er revisors udfordringer ved rådgivning og assistance blevet defineret. Dette vil videreføres til undersøgelsesspørgsmål 3, hvor revisors fremadrettede udfordringer vil blive undersøgt. Her vil konklusionerne fra spørgeskemaundersøgelsen blive sammenholdt med allerede foretaget studier om revisorbranchen, hvorpå der vil blive analyseret ud fra kvalitative og kvantitative data.

Efterfølgende vil alle tre underspørgsmål blive samlet i en konklusion, hvorpå besvarelse af problemformuleringen vil finde sted. Sluttelig udarbejdes der en perspektivering til emnet.

En grafisk opstilling af opgavestrukturen fremgår nedenfor:

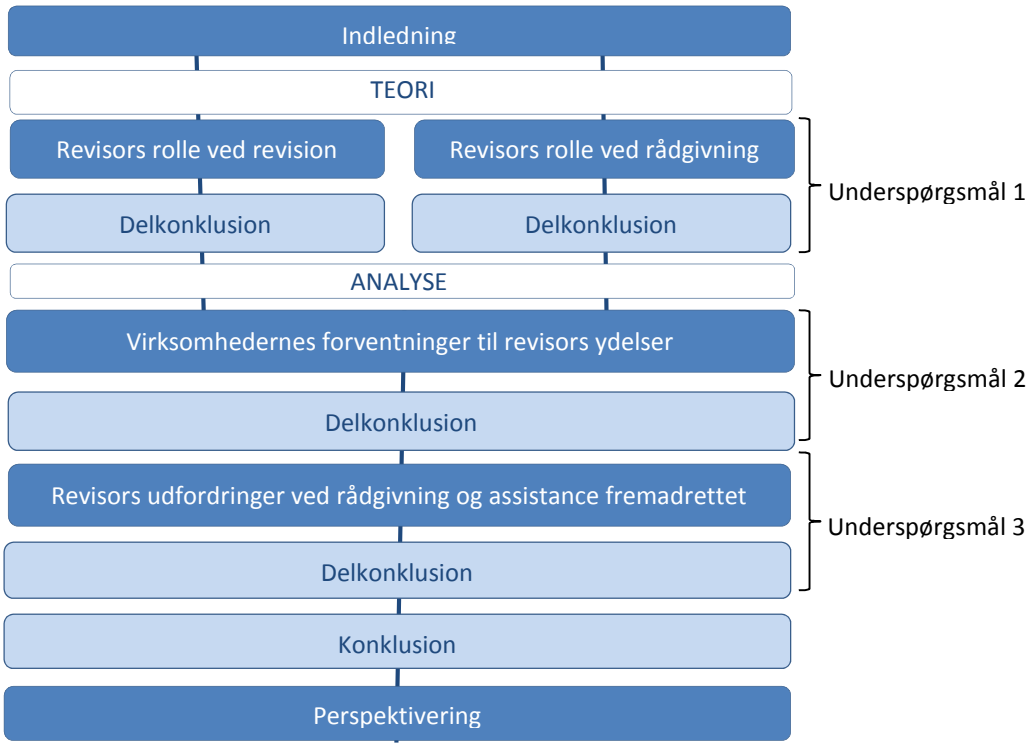

TEORI

3. Formålet med revision

Det er vigtigt for opgavelæseren, at forstå formålet med revision og virkningen heraf, for at opnå det maksimale udbytte i opgaven. Derfor defineres formålet med revision kort i dette afsnit.

Formålet med revision er, at identificere eventuelle fejl og mangler. Herefter kan revisor med høj grad af sikkerhed, udtale sig om regnskabet, om virksomheden opfylder de lovmæssige krav, samt om regnskabet giver et retvisende billede af virksomhedens aktiver, passiver, finansielle stilling og resultat.

Begrebet *revision* er ifølge ordbogen[17]; Når en godkendt revisor gennemgår og kontrollerer virksomhedens årsrapport, bogføring og andre finansielle forhold efter lovmæssige standarder og regler.

Et af de grundlæggende principper et årsregnskab skal overholde, er regnskabslovens generalklausul. Den består i, at årsregnskabet må og skal fravige årsregnskabslovens bestemmelser, hvis det giver et mere retvisende billede. Hvis dette er tilfældet, skal der i årsregnskabet fremgå, at man fraviger fra årsregnskabsloven, samt oplyse den beløbsmæssige effekt af ændringen[18].

I Danmark er der regler om revisionspligt og hvilke virksomheder der er omfattet af revisionspligten. Disse regler har været under lempelse af flere omgange, hvorfor færre virksomheder har revisionspligt i dag, som nævnt i indledningen.

Tidligere var alle virksomheder omfattet af årsregnskabslovens regnskabsklasse B, C og D underlagt lovpligtig revision. Efter indskrænkning er det dog kun virksomheder i regnskabskasse C og D der 100% er omfattet af revisionspligt. For virksomhederne i regnskabskasse B er der mulighed for fritagelse, hvis virksomheden i to regnskabsår i træk, ikke overskrider to ud af tre betingelser omkring balancesummens størrelse, nettoomsætningen og gennemsnitlig antal ansatte. Hvis virksomheden ligger inden for rammerne er det muligt at fravælge revision. Revisionspligten omfatter ikke virksomheder i regnskabsklasse A[19]. En opdeling af de forskellige regnskabsklasser og grafisk overblik fremgår i bilag 1.

[17] E-conomic.dk, begrebet revision, hjemmeside: https://www.e-conomic.dk/regnskabsprogram/ordbog/revision
[18] E-conomic.dk, begrebet revision, hjemmeside: https://www.e-conomic.dk/regnskabsprogram/ordbog/revision
[19] (Andersen, Bærentsen, Füchsel, Hansen, Valter Hansen, Holtug, Jensen, Kiertzner, Lauritzen), side 204-205

4. Revisors rolle ved revision

Afsnit 4 vil være med til at besvare første del af undersøgelsesspørgsmål 1 omkring revisors rolle ved udførelse af revision.

Den teoretiske gennemgang af revisors rolle vil blive fremlagt i afsnittet i form af agent-principalteorien. På baggrund heraf, vil revisors samfundsmæssige rolle både tidligere og på nuværende tidspunkt blive belyst. Derudover fremhæves de vigtige begrebs- og lovgivningsmæssige rammer revisor skal opfylde, for at kunne udføre sin rolle i forbindelse med en revision og afgivelse af erklæringer med sikkerhed. Der vil der blive taget udgangspunkt i de overordnede etiske retningslinjer, der har en tilkobling til uafhængighedsbestemmelserne, kompetencekrav, god revisorskik samt revisors rolle som offentlighedens tillidsrepræsentant.

4.1 Agent-principalteorien

For at opnå en forståelse for behovet for revision og revisors rolle i forbindelse med udførelse af en revision, er det nødvendigt at redegøre for agent-principalteorien, da denne ligger til grund for alle revisionsforhold. Agent-principalforholdet er defineret, som en relation mellem en person (principalen), der indgår et samarbejde med en anden person (agenten). Agentens opgaver er, at udføre en service på principalens vegne. I et klassisk agent-principalforhold, vil principalen bestå af ejeren af en virksomhed, og agenten er den daglige ledelse i en virksomhed[20]. Se figur 1 nedenfor.

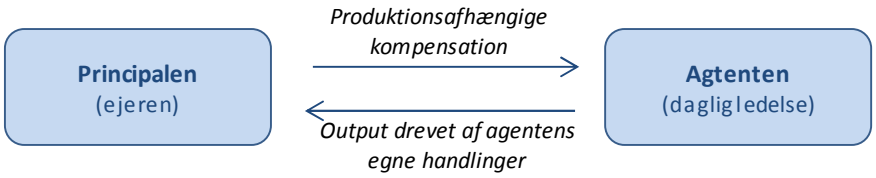

Figur 1: Agent-principalmodellen med to parter
Kilde: Egen tilvirkning med udgangspunkt i artiklen "Revision i en agentteoretisk belysning"

Principalens beslutningskompetence overdrages til agenten, for at agenten har kompetencer til at disponere over principalens økonomiske aktiver. Agentens opgave er, at generere et fremtidigt cash-flow til virksomheden, der kan anvendes til aflønning af agenten og udbytte til principalen. Teorien forudsætter, at både principalen og agenten stræber mod optimalt udbytte inden for omgivelsernes begrænsninger, samt den indgåede aftale imellem principalen og agenten[21].

[20] (Materialesamling, Efterår 2012) Larsen, Rolf Elm, "Revision i agentteoretisk belysning", side 211-212
[21] (Materialesamling, Efterår 2012) Larsen, Rolf Elm, "Revision i agentteoretisk belysning", side 211-212

Der kan dog opstå problemer imellem principalen og agenten, hvis sidstnævntes interesser ikke stemmer overens med principalens, da begge parter varetager egne interesser først. Dette kan ske, hvis agenten kan opnå bedre fordele ved at fravige fra principalens interesse[22].

For at forebygge sådanne problemstillinger, udarbejdes der ofte en kontrakt imellem principalen og agenten. Her indgår principalens interesser, mod en økonomisk gevinst til agenten. Sådanne forhold kan henføres til virkeligheden i form af en ansættelseskontrakt.

I agent-principalteorien benyttes to centrale begreber: asymmetrisk information og skjulte informationer.

Asymmetriske informationer finder sted, når agenten og principalen ikke har den samme viden om virksomheden. Agenten har automatisk flere informationer vedrørende den daglige drift, økonomien, markedsføring mv. da agenten arbejder med det i hverdagen. Principalen har ikke den samme mængde viden, da han ikke er repræsenteret i dagligheden sammen med den daglige ledelse. Asymmetrien opstår ligeledes fordi agenten og principalen ikke har samme mål og ønsker.

Asymmetrien i informationerne kan gøre sig gældende allerede før agent-principalforholdet etableres. Agenten kan på forhånd have en række observationer og opnå anden viden om de økonomiske forhold, som principalen ikke opnår før indgåelse af kontrakt. Disse informationer kan agenten anvende ved indgåelse af agent-principalforholdet på en sådan måde, at det i sidste ende ikke kan bevises, om årets finansielle resultat skyldes agentens etablering eller den almindelige styring[23].

De **skjulte informationer** opstår, når agentens handlinger ikke kan observeres direkte af principalen. Agenten skal frit kunne disponere uden principalens godkendelse eller viden, for at kunne opfylde sine arbejdshandlinger i den daglige drift. Her kan agenten udnytte situationen. Ledelsen ansættes til at disponere uden ejerens accept, mod en kontrakt.

Ved aflæggelse af årsrapport eller månedsrapporteringer fra agent til principal, har den daglige ledelse (agenten) en interesse i at fremlægge regnskabsinformationer i en form og i et indhold, der tilgodeser agenten. På den måde, at regnskabsinformationerne viser, at årets profit er blevet maksimeret. Ejerne (principalen) har derimod en interesse i at frembringe de informationer, som tilgodeser ejerens målsætning om maksimering af udbytte. Det vil for aktionærer være i form af afkast enten som udloddet udbytte eller

[22] (Materialesamling, Efterår 2012) Larsen, Rolf Elm, ”Revision i agentteoretisk belysning”, side 211-212
[23] (Materialesamling, Efterår 2012) Larsen, Rolf Elm, ”Revision i agentteoretisk belysning”, side 213

merværdi i kursværdierne. Derved fremkommer der et asymmetrisk informationsforhold imellem agent og principal, som en revision kan være med til at afhjælpe[24].

4.1.1 Revisors rolle jf. agent-principalteorien

I agent-principalteoriens model vedrørende begrebet revision, ligger den antagelse, at manglende kontrol med eller verifikationer af den daglige ledelses rapportering kan give et incitament til, at misinformere om virksomhedens finansielle situation. Ejeren henter derfor hjælp hos en revisor, hvis rolle er, at udarbejde den information, der kan benyttes i opfølgningen af kontrakten med den daglige ledelse, så de rapporterer korrekt og arbejder i overensstemmelse med ejerens interesse. Agent-principalteoriens model forudsætter endvidere, at virksomhedens ejer ikke har detaljeret kendskab til den daglige ledelses- og revisors arbejde, hvorfor der stadig foreligger noget asymmetri, i form af skjulte informationer[25].

Agent-principalteorien har både et strategisk og strukturelt aspekt. Ved det **strategiske aspekt** forstås, at kun ledelsen kan observere de økonomiske resultater, og ledelsen er forpligtiget til at rapportere om disse til ejeren. Revisors opgave som agent består i, at rapportere til ejeren ligesom ledelsen, og har i teorien samme strategiske problem. Det **strukturelle element** udgøres af ejerens fastsættelse af aflønningsstruktu-ren for både den daglige ledelse og revisor. Disse to aspekter er udtryk for revisionsproblemet, da revisor derfor ikke bidrager med nogen nytteværdi.

For at løse revisionsproblemet kan principalen ikke alene have en virksomhedsleder til at generere et cash-flow til virksomheden. Revisor må hjælpe med at kontrollere cash-flowet. Ved indgåelse i agent-principalforholdet med revisor, er det yderst vigtigt, at revisor er kompetent og uafhængig af principalen. Ellers vil revisor som agent, ikke kunne bidrage med noget over for principalen eller andre brugere af års-rapporten, og det strategiske aspekt i agent-principalteorien vil forblive uløst[26].

Begge agenter vil have en kontrakt med virksomhedens ejer, hvor aflønningen er fastsat. Ledelsen vil ofte modtage en aflønning svarende til en andel af årets resultat. Hvorimod revisors aflønning forudsættes at være uafhængig af virksomhedens regnskabsmæssige resultat. Ofte er honoraret aftalt ved aftalens indgå-else, og på denne måde er revisionsproblemet for det strukturelle aspekt løst. I agent-principalteorien an-tages revisors honorar ofte for værende en omkostning, som principalen er villig til at betale, for at få ført kontrol med den daglige ledelse[27].

[24] (Materialesamling, Efterår 2012) Larsen, Rolf Elm, ”Revision i agentteoretisk belysning”, side 213-214
[25] (Materialesamling, Efterår 2012) Larsen, Rolf Elm, ”Revision i agentteoretisk belysning”, side 213-214
[26] (Materialesamling, Efterår 2012) Larsen, Rolf Elm, ”Revision i agentteoretisk belysning”, side 214-216
[27] (Andersen, Bærentsen, Füchsel, Hansen, Valter Hansen, Holtug, Jensen, Kiertzner, Lauritzen), side 12-16

Når der udarbejdes en aftale imellem revisor og virksomhedens ejere, vil revisor indgå i agent-principalforholdet som en agent på niveau med den daglige ledelse. Begge ansat på kontrakt, for at varetage ejerens interesse.

Nedenfor i figur 2 fremgår en model med to agenter og en principal. Det såkaldte trepartsforhold, som beskrevet ovenfor.

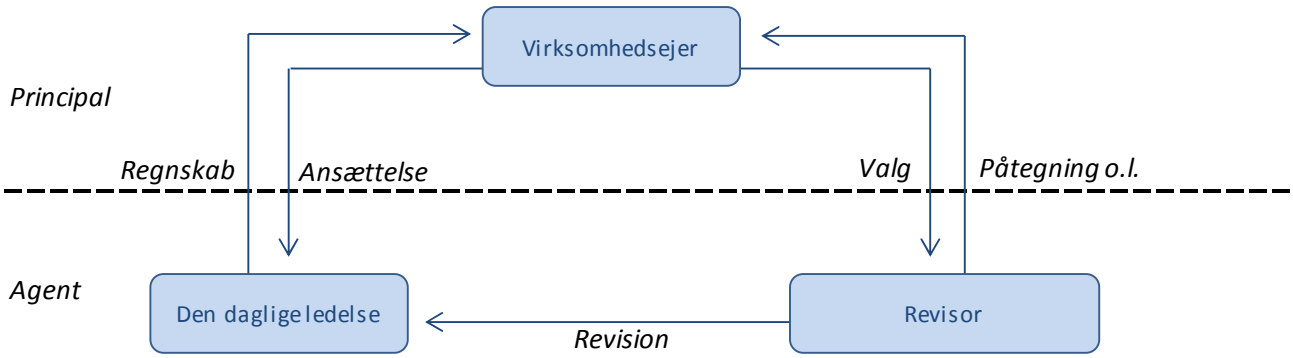

Figur 2: Agent-principalmodellen med tre parter
Kilde: Egen tilvirkning med udgangspunkt i artiklen "Revision i en agentteoretisk belysning"

I trepartsforholdet har revisor til opgave, som agent, at udføre revisionen til den anden agent, den daglige ledelse, da revisor er blevet valgt af principalen, virksomhedens ejeren, til at udføre kontroller af årets historiske finansielle tal. Afsluttende vis, udarbejder revisor en revisionspåtegning i årsrapporten til principalen.

Revision kan beskrives som en efterprøvelse af virksomhedens regnskab og forvaltning af økonomiske midler. Formålet er, at revisor skal opnå forståelse af hvorvidt regnskabet er aflagt i overensstemmelse med gældende lovgivning, regnskabsstandarder samt vurdere, om regnskabet er retvisende og uden væsentlig fejlinformation[28].

Revisor har samtidig en rolle som erklæringsafgiver, hvilket indebærer, at revisor udarbejder en påtegning til virksomhedens ejer, efter udførelse af revisionen. Påtegningen fremgår med eller uden forbehold og/eller supplerende oplysninger, og udtrykker en konklusion for hvorvidt regnskabet giver et retvisende billede[29].

[28] Revision og regnskaber – Hvem står på mål for årsregnskabet, FSR, side 4-8
[29] Revision og regnskaber – Hvem står på mål for årsregnskabet, FSR, side 4-8

4.1.2 Udviklingen af revisors rolle som erklæringsafgiver

I praksis kan revisors funktion og begrebet revision spores helt tilbage til 1800-tallet. Igennem tiden har funktionen dog forandret sig meget. Revisorerhvervet som beskyttet profission med særlige opgaver på samfundets vegne opstod, som følge af industrialiseringen i 1900-tallet. Der blev dannet flere selskaber og der opstod en spredning af ejerkredsen. Dette var primært imellem dem, der investerede, og dem der havde ansvaret for den daglige ledelse og forvaltning af investeringerne. I takt med denne forøgelse af afstanden, opstod behovet fra ejerkredsen om, at få verificeret de informationer de modtog fra virksomhedens daglige ledelse, fra en uafhængig og kompetent tredjemand.

Der opstod samtidig et bedt ønske om, at få offentlig indsigt i det erhvervsliv, som i højere grad fik en større samfundsmæssig rolle. Dette behov har sammen med den stigende grad af fremmedfinansiering i virksomhederne medført, at de økonomiske informationer fra virksomhederne til investorerne, skal have et troværdighedsstempel fra en uafhængig tredjemand, før der kan dannes grundlag for beslutninger.

Ved indførelse af den første revisorlov fra 1909, var revisors rolle meget kontrollerende. Allerede på det tidspunkt var der fokus på revisors rolle, som en sikkerhedsforanstaltning for samfundets forvaltning og investeringer. Der var samtidig fokus på, at revisor skulle være uafhængig over for opgavens involverede parter, for at sikre samfundets interesse[30].

Revisors revisionsopgaver blev i starten løst ved en ”fuldstændig revision”. Alle transaktioner blev kontrolleret og stemplet af revisor. Denne type af revision tog lang tid og var omfattende. I takt med at virksomhederne voksede sig større, blev revisionerne ligeledes mere omfangsrige, og man ændrede i den forbindelse strategi for revisions udførelse, fra en ”fuldstændig revision” til en ”stikprøve-baseret revision”. Denne form for revision ændret sig igen til en mere ”systemanalytisk revision”, hvor omfanget af stikprøver blev reduceret betydeligt. Den systemanalytiske revision blev dog senere ændret til en mere ”risiko-baseret revision”, da den ”systemanalytisk revision” ikke var vurderet fyldestgørende nok. Man taler her om de fire forskellige generationer af revision. [31]

I dag består revisors opgaver af, at kontrollere og validere de regnskabsoplysninger mv. som virksomheden melder ud til offentligheden. Denne rolle er betegnet som ”offentlighedens tillidsrepræsentant” i Revisorloven af 2008. Således at tredjemand kan agere og handle med tillid til de offentliggjorte regnskabsoplysninger. Det er revisors opgave, at give investorer, kreditorer mv. på kapitalmarkederne mulighed for, at handle ud fra korrekte regnskabsoplysninger.

[30] (Langsted, Andersen & Kiertzner, 2013), side 20
[31] Undervisningsslides fra faget: CMAUD_VR10.LA_E13. materiale: ”Revisorer og besvigelser Intro” slide nr. 19

Igennem årene har revisors opgaver spredt sig til ikke alene, at omfatte de taloplysninger og regnskaber som virksomheden udmelder. Der er over tid kommet større fokus på en lang række andre oplysninger der også skal tages i betragtning. Fx kan nævnes miljøhensyn, vidensressourcer og fremtidsforventninger. Disse informationer, kan for nuværende og fremtidige investorer have en lige så stor værdi, som de historiske finansielle informationer regnskaberne giver. Informationerne kan anvendes i analytisk sammenhæng for vurdering af selskabets fremtidige drift og indtjening, og på den måske skabe en værdi for investorerne[32].

4.1.3 Revisors rolle som erklæringsafgiver

Revisors primære funktion og rolle er, at fungere som reviderende revisor af et selskabs årsrapport. Behovet for en uafhængig person, til at forsyne selskabets årsrapport med en påtegning er begrundet ved, at regnskabslæseren ikke selv har mulighed for at sikre sig, at oplysninger der fremgår af regnskabet er korrekte. Regnskabet skal afspejle den økonomiske virkelighed, som virksomheden befinder sig i på datoen for regnskabsaflæggelsen. Derfor efterspørger de en revisor, der har faglig kompetence inden for regnskab og revision, til at gennemgå ledelsens aflagte udkast til årsrapporten og sammenholde de givne oplysninger i årsrapporten, med de faktiske økonomiske forhold der udspiller sig i virksomheden. Foruden kompetence, skal revisor tillige være uafhængig, for at kunne tilføre regnskabet den ekstra informationsværdi. Uden uafhængighed er det dybest set ligegyldig hvor kompetent revisor er.

Efter gennemgangen forsyner revisor årsrapporten med en revisorpåtegning, hvor regnskabslæseren kan se, at det færdige regnskab har to erklæringer fra hver sin udsteder. Først en påtegning fra ledelsen om aflæggelse af regnskabet, og dernæst en påtegning fra revisor, hvor der fremgår, hvilken sikkerhedsgrad der erklæres efter. Høj- begrænset- eller ingen sikkerhed.

Uanset hvilken type erklæring der er tale om, skal revisor altså være uafhængig, ellers forsvinder tilliden. I den forbindelse er det i princippet ligegyldigt om revisors erklæring er baseret på en revision, et review eller blot vedrører en omtale og en bekræftelse af, at revisor har ydet fx regnskabsmæssig assistance.

Gældende revisorlov fra 2008 bygger på sondringen mellem to erklæringstyper:

1. ***Erklæringer med sikkerhed*** – Denne erklæringstype er omfattet af den fulde lov og dermed også af kravene til uafhængighed.
2. ***Andre erklæringer*** – Denne erklæringstype omfatter fx erklæringer afgivet i forbindelse med aftalte arbejdshandlinger eller erklæringer på regnskaber, hvor revisor har assisteret med opstilling. Disse erklæringer er ikke længere omfattet af kravene til uafhængighed. Det fremgår dog af Revisorloven

[32] (Langsted, Andersen & Kiertzner, 2013), side 20

§ 16 stk. 3, at revisor skal oplyse om sin manglede uafhængighed i erklæringen, hvis revisor ikke opfylder lovens uafhængighedskrav.

Det er ikke nyt, at der i lovgivningen stilles særlige krav til revisors uafhængighed. Det nye er, at der fra lovgivers side af, kun er fokus på revisor som erklæringsafgiver, og ikke med revisors andre funktioner og opgaver[33].

4.2 Etiske retningslinjer

For at sikre en fælles begrebsramme for danske revisorers etiske adfærd, udsendte FSR – Danske Revisorer i 2005 Retningslinjer for revisors etiske Adfærd. Retningslinjerne er tilpasset IFAC's internationale Code of Ethics samt den danske revisorlovgivning. Seneste version er fra oktober 2014[34].

Retningslinjerne er en direkte oversættelse af det internationale etikkodeks suppleret med danske tilføjelser, hvor dansk lovgivning skærper, eller under visse omstændigheder kan skærpe kravene i forhold til det internationale kodeks.

De etiske retningslinjer skal overholdes af FSR – Danske Revisors medlemmer, og er på denne måde, med til at foretage en harmonisering af den etiske adfærd i revisorbranchen. Dertil tilføjes, at retningslinjerne er principbaseret frem for regelbaseret, og må retskildemæssigt anses for værende på niveau med de øvrige revisionsstandarder[35].

Retningslinjerne indeholder en række grundlæggende principper, som skal overholdes. Principperne er blevet skrevet ind i revisorloven af 2008, som en del af "god revisorskik". Principperne er som følgende:

- ✓ **Integritet** – Revisor skal være ligefrem og ærlig i alle professionelle og forretningsmæssige forbindelser.
- ✓ **Objektivitet** – Revisor må ikke være forudindtaget, have interessekonflikter eller være under påvirkning af andre. Således kan den professionelle og forretningsmæssige dømmekraft tilbageholdes. Revisor skal derfor opretholde sin uafhængighed, for at være i stand til, at afveje sine klienters ønsker og præferencer, ud fra et fagligt synspunkt med de behov og ønsker, som klienterne måtte have.
- ✓ **Faglig kompetence og fornøden omhu** – Revisor er forpligtet til løbende, at vedligeholde sin faglige viden og færdigheder på det niveau, der er nødvendigt for at sikre, at en klient eller arbejdsgiver modtager en kvalificeret professionel ydelse. Opgaven skal udføres på baggrund af den seneste ud-

[33] (Füchsel, Gath, Lagsted, Skovby, 2015), side 38-39
[34] (Füchsel, Gath, Langsted og Skovby, 2015), side 97-99
[35] (Füchsel, Gath, Langsted og Skovby, 2015), side 97-99

vikling i praksis, lovgivning og metoder. Revisor skal tillige optræde omhyggeligt og i overensstemmelse med relevante tekniske og professionelle standarder.

- ✓ **Fortrolighed** – Revisor skal respektere fortroligheden af de informationer, der er opnået i forbindelse med udførelse af en opgave. Informationerne må ikke videregives til tredjemand uden behørig og specifik bemyndigelse hertil, medmindre der er en juridisk eller professionel ret eller pligt hertil.
- ✓ **Professionel adfærd** – Revisor skal overholde relevante love og øvrige reguleringer, samt undgå enhver handling der kan miskreditere revisorbranchen[36].

De grundlæggende principper gælder generelt, og er således ikke reserveret til revisors erklæringsfunktion, i modsætning til Revisorlovens § 16 stk. 1, som alene gælder erklæringsopgaver med sikkerhed. Den professionelle revisor skal derfor altid overholde de etiske retningslinjer for at opfylde kravene til diverse "skikke", og samtidig undgå trusler om uafhængighed[37].

4.2.1 Uafhængighed

Begrebet uafhængighed optræder allerede tidligere i opgaven, da det er en af grundstenene for revisors eksistens. Uden uafhængighed forsvinder tilliden og troværdigheden til revisors arbejde jf. agent-principalteorien og praksis.

Kravene til revisors uafhængighed fremgår af Revisorlovens § 24-26, samt i de mere vidtgående etiske retningslinjer, som udspringer i de standarder der opstilles af professionen selv i Code of Ethics samt bekendtgørelse 663.

Reglerne har til formål at sikre revisor mod, at komme i en interessekonflikt mellem de krav samfundet stiller til revisors arbejde, og revisors egne personlige forhold. Hvis en interessekonflikt opstår er der risiko for, at revisor mister sin objektivitet. Altså sin evne til at løse opgaven uden at være forudindtaget af præferencer, og derved modstride de etiske retningslinjer.

Er der tvivl om revisors egeninteresse og uafhængighed, ved udførelse af en revision, kan det medføre manglede gennemsigtighed for regnskabsbrugerne. De har en forventning og tillid til revisor, når de ser en reviderede årsrapport.

[36] (Füchsel, Gath, Langsted og Skovby, 2015), side 103
[37] (Füchsel, Gath, Langsted og Skovby, 2015), side 103

Herved kan der opstå en forventningskløft mellem regnskabsbruger og revisor, da det forventes af revisor i forbindelse med revisionen er uafhængig, og derved varetager ejerens og regnskabsbrugernes interesse i stedet for egne.

Tidligere var revisors uafhængighed angivet som en generel uafhængighed i Revisorloven. Hvilket betød, at revisor havde mange begrænsninger i sit gøremål. I Revisorloven for 2003 lempede man disse stramme regler, så de danske regler var i overensstemmelse med EU-henstillingen 2002/590/EF. I forlængelse heraf, blev de to uafhængighedsbegreber skærpet. De to typer af uafhængighed i Revisorloven og de etiske retningslinjer fremgår nedenfor[38]:

- ✓ **Faktisk uafhængighed** – Når revisor befinder i en situation hvor der kan opstå interessekonflikter.
- ✓ **Synlig uafhængighed** – Når der i sager er omstændigheder, der får en velinformateret tredjemand til at vække tvivl om revisors uafhængighed.

Bestemmelserne om revisors konkrete uafhængighed fremgår overordnet i Revisorloven fra 2008, som en principbaseret tilgang. En sådan principbaseret tilgang er midlertidig vanskelig at arbejde med i praksis, og samtidig svær at anvende som rettesnor i de konkrete situationer der kan opstå. Erhvervsstyrelsen udsendte derfor en uafhængighedsbekendtgørelse[39], samt en uafhængighedsvejledning som anvendes i praksis, for at gøre det nemmere at vurdere uafhængigheden. Denne kombination af lovtekst, bekendtgørelsen og forklaringerne i vejledningen danner til sammen et brugbart fundament og et godt arbejdsredskab, når den konkrete uafhængighed skal vurderes i givne situationer[40].

I uafhængighedsvejledningen, under almindelige bestemmelser, er der opstillet en række mulige og konkrete trusler mod revisors uafhængighed. Hvis der foreligger mulige trusler mod revisors uafhængighed, skal revisor eller andre personer i revisionsvirksomheden, som er involveret i opgaven eller kontrollerer udførelsen af opgaven, sørge for at foretage de fornødne sikkerhedsforanstaltninger, så revisors uafhængighed ikke bliver truet[41].

Mulige trusler:

- ✓ **Egeninteresse** – Revisors uafhængighed kan trues af en konflikt med revisors egne finansielle interesser eller andre egeninteresser, fx direkte eller indirekte finansielle interesser, hvis honoraret fra kunden udgør størstedelen af revisors omsætning og medvirker til revisors overlevelse.

[38] (Langsted, Andersen & Kiertzner, 2013), side 20-26
[39] Bkg. Nr. 663 af 26/6 2008
[40] (Füchsel, Gath, Langsted og Skovby, 2015), side 73
[41] Vejledning om bekendtgørelsen om godkendte revisorers og revisionsvirksomheders uafhængighed side 6-7

- ✓ **Selvrevision** – Truslen relaterer sig til vanskeligheden ved at fastholde objektiviteten ved undersøgelsen af egne ydelser, fx når revisor træffer beslutninger eller deltager i beslutninger, som udelukkende burde tages af kundens ledelse.
- ✓ **Praktiskhed** – Revisors uafhængighed kan trues, hvis revisor påvirker sin kundes stilling i en retssag eller anden situation, fx hvis revisor handler med kundens aktier eller værdipapirer eller forsvarer kunden i retstvister.
- ✓ **Nære personlige relationer** – Begrebet dækker over risikoen for, at revisor kan blive for påvirket af kundens personlighed og øvrige egenskaber og derfor for forstående for kundens interesser. En trussel kunne fx være på grund af et tæt forhold til kundens personale. Dette kan resultere i alt for stor tillid til kunden og dermed manglende objektivitet ved bedømmelsen af kundens argumenter.
- ✓ **Intimidering** – Truslen dækker over den mulighed, at revisor kan afskrækkes fra at handle objektivt som følge af trusler eller frygt for fx en indflydelsesrig eller dominerende kunde.

Ud over de fem ovenfor nævnte mulige trusler, nævnes der ligeledes konkrete trusler mod at revidere. I uafhængighedsbekendtgørelsen § 2 fremgår de situationer, hvor truslerne er så markante, at revisor bliver nødt til at afstå revisionsopgaven. Her er der tale om forbudssituationer[42].

Konkrete trusler:

- ✓ **Tætte familiemæssige bånd** – Ved tætte familiemæssige bånd forstås forældre, søskende, ægtefæller eller samboende, børn samt andre personer, som er i et afhængighedsforhold til den pågældende revisor. Tvivlen om uafhængigheden kan tillige forekomme med personer uden for den egentlige familiekreds fx en tidligere ægtefælle eller plejebørn. Rækkevidden for relationerne knytter sig til alle de revisorer i revisionsvirksomheden, som er knyttet til opgaven eller kontrollerer dens udførelse.

  De enkelte revisionsvirksomheder opstiller retningslinjer om uafhængighed jf. Revisorlovens § 24 stk. 5, herunder at foretage undersøgelser af egne og medarbejdernes familiemedlemmers eventuelle indflydelse på uafhængigheden. Denne opgave kan dog være vanskelig grundet den bredde rækkevidde af reglerne[43].
- ✓ **Ansættelse i klientens virksomhed** – Disse regler gælder for revisor og de personer i revisionsvirksomheden, der er knyttet til opgaven eller kontrollerer udførelsen af opgaven. Det kan være i en situation, hvor en ansat i revisionsvirksomheden, tidligere har været ansat hos den pågældende klientvirksomhed hvor der skal foretages revision. Der vil være tale om egenkontrol, hvis den enkelte

[42] Vejledning om bekendtgørelsen om godkendte revisorers og revisionsvirksomheders uafhængighed side 8 - 14
[43] Derudover er der oplistet fire litra-punkter i uafhængighedsvejledningen, som ikke vil blive uddybet nærmere.

medarbejder tidligere havde en ledelsesfunktion og samtidig havde en væsentlig indflydelse på årsregnskabet fx ved stilling som direktør eller økonomileder. I sådanne tilfælde vil sikkerhedsforanstaltningen være, at medarbejderen må udelukkes fra at deltage i udførelsen af erklæringsopgaven. Der foreligger en karensperiode på 2 år efter bekendtgørelsen, hvor den pågældende person er udelukket fra at deltage i opgaven. Perioden gælder fra ansættelsesforholdets ophør hos virksomheden til det tidspunkt, hvor vedkommende påtager sig opgaven eller tilknyttes udførelsen af opgaven hos revisor.

- ✓ **Økonomisk interesse i klientens virksomhed** - Disse regler gælder for revisor selv og de personer i revisionsvirksomheden, der er knyttet til opgaven eller kontrollerer udførelsen af opgaven, inklusiv hele revisionsvirksomhedens netværk i indland og udland. Bestemmelsen forbyder enhver form for direkte og væsentlig indirekte økonomisk interesse i klientens virksomhed. Fx aktier, obligationer, gældsbeviser eller andre værdipapirer.
- ✓ **Forretningsforbindelser** - Disse regler gælder for revisor selv og de personer i revisionsvirksomheden, der er knyttet til opgaven eller kontrollerer udførelsen af opgaven, inklusiv hele revisionsvirksomhedens netværk i indland og udland. Hvis revisor har med en opgave at gøre, der har en forretningsmæssig forbindelse til klientens virksomhed, som indebærer en kommerciel eller økonomisk interesse, skal revisor som udgangspunkt afstå erklæringsopgaven. Bestemmelsen afgrænses dog med tre betingelser som skal være opfyldt før, forretningen ikke truer uafhængigheden:
    1) Forretningsforbindelse der udøves inden for begge partners normale virksomhed
    2) På almindelige forretningsmæssige vilkår
    3) Ikke har et så betydeligt omfang, at den udgør en trussel.
- ✓ **Klients interesse i revisionsvirksomheden** – Når klientens virksomhed har en økonomisk interesse i revisionsvirksomheden eller har ret til, at udpege bestyrelsesmedlemmer foreligger der forbud for revisor, om at påtage sig opgaven. Den økonomiske interesse skal dog være direkte eller væsentlig indirekte før uafhængigheden hos revisor trues.

Foruden de ovennævnte mulige og konkrete trusler, skal revisor overholde § 26 i Revisorloven, der omhandler revisorhonoraret. Revisionsvirksomheden må ikke i fem regnskabsår i træk, have en større andel af sin omsætning end 20 pct. hos samme klient, for at opretholde sin uafhængighed.

4.2.2 Kompetence

I det etiske retningslinjer fremgår foruden uafhængighedsbestemmelserne, krav til opretholdelse af faglig kompetence, fornøden omhu og opnåelse af professionel adfærd i form af overholdelse af lovgivning, som vigtige punkter i de etiske retningslinjer.

Det er vigtigt at revisor foretager en vurdering af de personlige faglige kompetencer, inden der indgås en aftale med en klient, således er revisor sikker på opgaven kan løses korrekt. Betingelsen omkring kompetence er med til, at give de reviderede økonomiske informationer en værditilvækst og løft af troværdigheden.

Revisor kan ikke udtale sig korrekt om de økonomiske informationer de har modtaget, samt form og indhold i præsentation, hvis der ikke ligger en tilstrækkelig kompetence bag[44].

Revisors funktion er ligeledes at råde over tilstrækkelig kompetence, til at rådgive klienter omkring opstilling af årsrapporter ud fra lovgivningens krav, samt anden relevant rådgivning over for den enkelte klient.

Revisor skal besidde kompetence inden for faget, for at kunne udføre sit arbejde efter gældende love og standarder. Uden den fornødne faglige kompetence opstår risikoen for fejl og tilliden til revisor udfordres. Derfor er der udarbejdet et lovkrav om uddannelse som betingelse for opnåelse af sin godkendelse jf. Revisorloven af 2008 § 3 stk. 1 nr. 3. med bemyndigelsen i § 33 stk. 7 og § 10, samt bekendtgørelse nr. 660 af 26. juni 2008 om revisoreksamen og kvalifikationseksamen for, hvornår en revisor må kalde sig for statusautoriseret eller registreret revisor[45]. Revisoruddannelsen er en generalistuddannelse og muligheden for at specialiserer sig ligger efter man har modtaget sin godkendelse som revisor.

Når revisor går til revisoreksamen skal en skriftlig og en mundtlig eksamen bestås. Den skriftlige er opdelt i tre dele, hvor der skal eksamineres i etik, erklæringer på regnskaber og andre erklæringer. Ved gennemførelse heraf, afsluttes der med en mundtlig generel eksamen. Ved gennemførsel har revisor bevist, at han/hun har den fornødne faglige kompetence og modtager derefter sin beskikkelse.

I Revisorloven af 2008 § 4, fremgår der krav om obligatorisk efteruddannelse der skal sikre, at revisor vedligeholder sin teoretiske viden, sine faglige kvalifikationer samt sin viden om kravene til offentlighedens tillidsrepræsentant på et tilstrækkeligt højt niveau.

På trods af de ensartede grundlæggende og principielle krav, forhindre det ikke den enkelte revisor i, at sammensætte et program med fokus på konkrete behov inden for de generelle rammer. En revisor der udfører opgaver for virksomheder af offentlig interesse, har ofte behov for at opdatere specialkompetencerne, mens en "regnskabsklasse B-revisor" har behov for en bred opdatering i regnskab, revision og skatteregler[46].

[44] (Langsted, Andersen & Kiertzner, 2013), side 20
[45] (Langsted, Andersen & Kiertzner, 2013), side 41
[46] (Langsted, Andersen & Kiertzner, 2013), side 43

4.5 God revisorskik

Begrebet ”god revisorskik” er ikke klart defineret i Revisorloven. I Revisorlovens § 16 stk. 1 fremgår det, at revisor skal udføre sine opgaver i overensstemmelse med ”god revisorskik”. Herunder udvise den nøjagtighed og hurtighed, som opgavens beskaffenhed tillader, ved opgaver efter § 1 stk. 2 i Revisorloven. Det vil altså sige, erklæringsopgaver med sikkerhed.

Efterfølgende nævnes det, at revisor foruden ovenstående skal udvise integritet, objektivitet, fortrolighed, professionel adfærd, professionel kompetence og den fornødne omhu ved udførelse af opgaven. Revisor skal derved overholde de etiske retningslinjer ved udførelse af erklæringsopgaver med sikkerhed, da ovenstående udspringer fra revisors etiske retningslinjer Code of Ethics.

”God revisorskik” er udtrykt for, at lovgiver har ladet almindelige erkendte fremgangsmåder danne udgangspunkt for, hvilket arbejde der som minimum skal udføres i en konkret erklæringsopgave med sikkerhed. Både i form af lovgivning, standarder, etiske retningslinjer og vejledninger.

Standarderne for ”god revisorskik” er under udvikling hele tiden via responsa afgørelser, faglige artikler, disciplinærnævnsafgørelser, domme og gennem praksis. Det er for revisor altafgørende, at have et indgående kendskab til revisorlovgivning, erklæringsbekendtgørelserne og standarderne, hvis forudsætningerne for ”god revisorskik” forsat skal opretholdes[47].

4.6 Offentlighedens tillidsrepræsentant

Revisor har en lang række af forskellige brugere af sit arbejde, fx aktionærer, kreditorer, offentlige myndigheder og investorer. Derfor blev der ved lovændringen i 1994 indført begrebet ”offentlighedens tillidsrepræsentant” efter forslag fra Revisorkommissionen. Begrebet skulle understrege revisors uafhængighed og øge tilliden til revisorbranchen over for den mangesidede interessentkreds, og blev begrundet således i en bemærkning til lovforslaget.

> *>>… Begrebet har til formål at angive, at revisor ved udførelse af revision eller i øvrigt ved afgivelse af erklæringer og rapporter – der er egnet til fremvisning over for offentligheden eller kræves efter lovgivning – også skal varetage hensynet til virksomhedens omverden… <<*

Anvendelsen af ordet ”offentligheden” skal sammenholdes med det bagvedliggende ønske om at styrke revisors uafhængighed, samt at revisor heller ikke ensidigt må varetage offentlige myndigheders interesser.

[47] (Füchsel, Gath, Langsted og Skovby, 2015), side 49

Da Revisorkommissionen oprindeligt foreslog indførelsen af begrebet, skulle det omfatte alle revisors arbejdsområder. Ved lovforslagets fremsættelse var dette skærpet til kun, at vedrører afgivelse af erklæringer og rapporter, som ikke udelukkende var bestemt til virksomhedens eget brug. Området for anvendelse af begrebet som "offentlighedens tillidsrepræsentant", er igen blevet begrænset i Revisorloven fra 2008, hvor det nu kun er gældende ved afgivelse af erklæringer med sikkerhed.[48]

Ud fra en formel juridisk betragtning, er begrebet uden nogen form for retsvirkning eller selvstændig værdi. I forarbejdningerne fra 1994 fremgår det, at begrebet primært var tænkt som et pædagogisk udtryk for, at revisor skulle være interesseneutral ved afgivelse af erklæringer. Begrebet "offentlighedens tillidsrepræsentant" handler således om revisors ansvar over for offentligheden, mens begrebet "god revisorskik" handler om revisors adfærd ved udførelse af opgaver, og at revisor kun kan ifalde ansvar ved overtrædelse af "god revisorskik".

Revisor optræder ikke som "offentlighedens tillidsrepræsentant" ved afgivelse af andre erklæringer som rådgivning og assistance jf. Revisorlovens § 1 stk. 2 og § 1 stk. 3. Derved, er det ikke længere muligt via fortolkning, at udvidet kravet om at udfylde rollen som "offentlighedens tillidsrepræsentant" til alle revisors opgaver[49].

Revision og erklæringsopgaver har i mange år været kernen i revisorbranchen. Revisors rolle som offentligheds tillidsrepræsentant er et vigtigt element i branchens legitimitet og bygger på, at revisor igennem en revision kan tilføre sikkerhed og troværdighed til et virksomhedsregnskab.

Selvom der de senere år har været et fald i revisionserklæringer med sikkerged, vil rollen som offentlighedens tillidsrepræsentant fortsat eksistere, så længe branchen formår at fastholde den høje kvalitet i erklæringsydelserne. Det antages, at mange virksomheder fortsat vil vælge revision, for opnåelse af tilfredshed hos de eksterne brugere. Fx banker og leverandører[50].

[48] Revisorloven af 2008 § 1 stk. 2
[49] (Füchsel, Gath, Langsted og Skovby, 2015), side 42-47
[50] Artikel fra Revision og Regnskabsvæsen nr. 11 i 2014, "Revisor 2020"

5. Revisors rolle ved rådgivning

Dette afsnit vil hjælpe til besvarelsen af anden del af undersøgelsesspørgsmål 1, vedrørende revisors rolle som rådgiver og assistance med andre opgaver end revision.

Revisor er mere end offentlighedens tillidsrepræsentant, som nævnt i forrige afsnit. Revisor er ligeledes en professionel rådgiver, der hjælper virksomhederne med at håndtere de mange daglige udfordringer, som en mere og mere kompleks virkelighed byder på.

Titlen som statsautoriseret revisor, forbindes i forhold til lovpligtig revision med kvalitet, men er i øvrigt i praksis blevet betragtet værende i ligevægt med titlen som konsulent[51]. Hertil kan der argumenteres for, at rollen som rådgiver fylder mere i revisorbranchen.

Virksomhederne møder ofte nye indviklede love og regler, og bliver udfordret af og mødt med nye behov hos deres kunder. Derfor er behovet for en kompetent rådgiver en efterspurgt vare, og revisor er allerede i dag en af de primære rådgivere for mange virksomheder ifølge FSR – Danske Revisorer[52].

Virksomhederne efterspørger ofte rådgivning hos deres ”hus-revisor” når de skal have afdækket deres risici, fastlagt deres strategi, skaffet finansiering eller gennemført generationsskifte, da ”hus-revisoren” har en dybdegående indsigt i den pågældende virksomheden[53].

5.1 Udvikling af revisors rolle som rådgiver

Revisor har fra tidernes morgen både foretaget revision og rådgivning. I 1943 anerkendte lovgivningsmagten, at det ikke er vinkelskriveri når statsautoriserede revisorer giver en vis juridisk rådgivning i forbindelse med regnskabs- og revisionsforhold. Selvom der først blev lovgivet om det i 1943, betyder det ikke, at revisor ikke udførte rådgivning tidligere. Tværtimod er det en indikation af, at rådgivning altid har været en del af revisors arbejde, da behovet for lovgivning på området blev aktuelt[54].

Ved ændring af begrebet fra ”god regnskabs- og revisionsskik” til ”god revisorskik” i Anpartsselskabsloven, Lov om statsautoriserede Revisorer og Lov om registrerede Revisorer samt øvrig regulering til EF’s 8. direktiv i 1989, startede en debat om de mest centrale spørgsmål inden for revisorbranchen.

Det viste sig, at der var stor kritik af revisors arbejde. Kritikerne mente, at de statsautoriserede revisorer havde været for positive over for virksomhederne og for lidt kritiske i deres revision. En af grundende hertil

[51] R.R.2015.02.0014, ”Revisor 2020”, side 1
[52] Artikel fra Revision og Regnskabsvæsen nr. 11 i 2014, ”Revisor 2020”
[53] Artikel fra Revision og Regnskabsvæsen nr. 11 i 2014, ”Revisor 2020”
[54] (Langsted, Andersen & Kiertzner, 2013), side 224

var, at revisorerne i voksende grad var blevet rådgivere og således havde fået en dobbeltfunktion i forhold til den klassiske kontrollantrolle. Der blev stillet spørgsmålstegn ved, om de statsautoriserede revisorer var offentlighedens tillidsrepræsentant eller gidsler for virksomhederne[55].

På baggrund af denne betragtning og truslen om usikkerhed, valgte man i Revisorloven fra 2003 at foretage en indsnævring, så loven fremadrettet kun galt revisors arbejde ved erklæringsopgaver. Senere i revisorloven fra 2008 blev anvendelsesområdet igen indsnævret. Denne gang således, at den fulde lov fremover kun gjaldt erklæringsopgaver med sikkerhed. I dag er der ingen lovgivning på området for revisors udførelse af rådgivningsopgaver, selvom det fortsat er en stor del af revisors arbejde. Hvilket må antages at være en udfordring for revisor, der normalt har standarder og regler inden for alt[56].

I og med, at revisorloven ikke omfatter rådgivning og anden assistance eller noget helt revisorfremmed, er revisor ikke undergivet andre begrænsninger end de, der måtte gælde for alle andre erhvervsudøvende. På den ene side gør loven det muligt at udføre andre opgaver end revision, men på den anden side har de enkelte revisionsvirksomheder ønsker og interne regler, der kan sætte en begrænsning på opgaverne. Hos nogle revisionsvirksomheder indebærer de interne regler, at revisor ikke må sidde i andre virksomheders bestyrelser mv.

Revisor skal dog sikre sig, at han eller hun har den rette kompetence til at udøve den pågældende rådgivning, da revisor stadig er underlagt de overordnede etiske retningslinjer. I modsat fald, risikerer revisor at blive mødt med et erstatningsansvar, hvis klienten eller andre lider tab, som følge af revisors fejlbehæftede rådgivningsydelse.

Selvom revisor har uendelige muligheder inden for rådgivning og assistance, har de fleste revisionsfirmaer udstedt interne regler, da de ikke ønsker at benytte sig af alle de muligheder som loven giver revisorerne. Nogle stiller begrænsninger for, at revisor ikke må side i andre virksomheders bestyrelser eller, at man ikke ønsker, at revisorerne i virksomheden skal eje aktier mv.[57]

Tidligere havde FSR – Danske Revisorer overvejet, om de skulle forbyde visse typer af erhvervsvirksomhed, af hensyn til den generelle opfattelse af en revisor, som én, der ikke blander sig i erhvervslivet ud over at være rådgiver og revisor. Dette vil være i strid med lovgivers intentioner om en ægte liberalisering på om-

[55] (Langsted, Andersen & Kiertzner, 2013), side 236
[56] (Langsted, Andersen & Kiertzner, 2013), side 248-250
[57] (Füchsel, Gath, Langsted og Skovby, 2015), side 39-42

rådet. FSR – Danske Revisorer lavede i stedet et kompromisforbud, som fremgik af foreningens tidligere vedtægter § 5, hvor revisors godkendte arbejdsområder var beskrevet[58]:

> *>>Virksomhedsområdet for en statsautoriseret revisionsvirksomhed omfatter revision af regnskaber mv., supplerende beretninger og afgivelse af erklæringer og rapporter.*
>
> *Stk. 2. Endvidere omfatter virksomhedsområdet rådgivning og assistance inden for områder, som naturligt ligger inden for revisionsvirksomhedens arbejdsområder, og som er dækket af statsautoriserede revisorers uddannelse eller af revisionsvirksomhedernes øvrige kompetence. <<*

FSR – Danske Revisorers nuværende og gældende vedtægter indeholder ikke længere et punkt eller paragraf, der beskriver virksomhedsområdet som ovenfor. I stedet har man i punkt 4.6 stillet krav om, at revisor skal have tegnet en yderligere ansvarsforsikring mod økonomisk krav, ud over den lovpligtige ansvarsforsikring, når revisor udfører rådgivning og assistance, inden for revisionsvirksomhedens arbejdsområder og kompetencer[59].

Hvis revisor vælger at udnytte alle de erhvervsmuligheder, loven tillader, kan det give udfordringer i forbindelse med beskrivelsen af dækningsområdet for revisors ansvarsforsikringer. Revisors rolle kan opdeles i to områder, den ene rolle som erklæringsafgiver, hvor revisorloven kræver en almindelig ansvarsforsikring, og den anden rolle som rådgiver. Ofte vil den lovpligtige ansvarsforsikring henvise til; ”de opgaver, som danske revisorer normalt udfører, jf. de til enhver tid gældende normer for revisorarbejde” [60]. Denne formulering er ikke helt præcis, og omhandler måske revisors rolle som erklæringsafgiver. En rigtigt formuleret tillægsdækning vil i stedet kunne give revisor en rimelig sikkerhed for, at der vil være forsikringsdækning ved både revision, assistance og rådgivning.

Det konstateres, at reglerne om revisors virke som rådgiver, ikke fremgår af Revisorloven, men kun FSR – Danske Revisorers vedtægter, samt de enkelte revisionsvirksomheders interne regler. Dog er det ikke fremhævet nogen steder, i hvor stor en grad revisor må udøve rådgivning og assistance i forhold til revision, og om det vil give anledning til udfordringer for revisors daglige virke.

Når revisor udfører assistance og rådgivning, er det en opgave stillet af virksomheden til revisor. Der er ingen tredjepart ind over aftalen, i modsætning til revision, som foretages efter ønske af offentligheden og de eksterne parter. Assistance og rådgivning er til brug for virksomheden internt, og en aftale imellem ledelsen og den enkelte revisor.

[58] (Füchsel, Gath, Langsted og Skovby, 2015), side 40
[59] (FSR – Danske Revisorer) vedtægter af 25. juni 2015
[60] (FSR – Danske Revisorer) vedtægter af 25. juni 2015

5.2 Etiske retningslinjer

Som nævnt tidligere, er de grundlæggende etiske principper gældende generelt, uanset hvilken type opgave revisor udfører. De er således ikke reserveret til revisors erklæringsfunktion, i modsætning til Revisorlovens § 16 stk. 1, som alene gælder erklæringsopgaver med sikkerhed.

Overordnet som en generel adfærdsklausul tilhører revisorer og deres ansatte, herunder konsulenter og skatterådgivere tilknyttet revisionsfirmaer, en profession, der er forpligtet til at agere i offentlighedens interesse efter de etiske retningslinjer. Selvom revisor ikke optræder som offentlighedens tillidsrepræsentant ved rådgivningsydelser, og ikke afgiver en erklæring med sikkerhed, skal revisor stadig opfylde de etiske retningslinjer[61].

Den professionelle revisor skal derfor altid overholde de etiske retningslinjer for, at opfylde kravene til diverse "skikke", og samtidig undgå trusler om uafhængighed[62].

Kravene til revisors rolle som rådgiver for uafhængighed og kompetence uddybes nedenfor, da udfordringerne herved er anderledes i forhold til revisors rolle som erklæringsafgiver.

5.2.1 Uafhængighed

Når revisor yder assistance eller rådgivning over for en virksomhed, er revisor ikke længere underlagt uafhængighedsparagrafferne i Revisorloven af 2008, da den udelukkende er gældende for erklæringsopgaver med sikkerhed. Derimod, er revisor stadig underlagt uafhængigheds- /objektivitetsprincippet under de etiske retningslinjer, som nævnt ovenfor.

I disse retningslinjer fremgår det, at levering af andre ydelser end erklæringsopgaver med sikkerhed kan skabe trusler mod revisors uafhængighed, hvis revisor også yder revision over for den pågældende virksomhed. De skabte trusler er oftest trusler mod egenkontrol eller egeninteresse.

Udviklingen i erhvervslivet og de finansielle markeder, samt ændringer i informationsteknologien gør det ikke muligt for IFAC, at udarbejde en udtømmende liste over andre ydelser end erklæringsopgaver med sikkerhed, der muligvis kunne leveres til en revisionsklient. Derfor skal revisor fortsat anvende de etiske retningslinjer omkring uafhængighed efter en principbaseret tilgang ved vurdering af de konkrete omstændigheder.

Inden revisor accepter eller forslår klienten assistance eller rådgivning, skal det vurderes om leveringen af ydelsen vil skabe en trussel mod revisors uafhængighed. Hvis det vurderes at der skabes en trussel, som

[61] FSR – Danske Revisorer "Etik er grundlaget i revisorprofessionen – en hæmsko eller en konkurrencefordel? "
[62] (Füchsel, Gath, Langsted og Skovby, 2015), side 103

ikke kan reduceres til et acceptabelt niveau ved anvendelse af sikkerhedsforanstaltninger, må den pågældende ydelse ikke leveres[63].

Revisor kan derfor have udfordringer ved opretholdelse af sin uafhængighed, når der ikke er opstillet klare regler for både at kunne tilbyde revision og rådgivning. Når der foreligger disse gråzoner må revisor vælge, om han eller hun vil være erklærende revisor for den givende virksomhed, eller om revisor i stedet skal tilbyde andre ydelser end revision. Ofte gælder denne begrænsning ikke kun den enkelte revisor, men hele revisionsvirksomheden[64].

Dette kan være en udfordring for revisor, da revisor ofte yder rådgivning over for de virksomheder, de samtidig reviderer årligt. Revisor har opnået et stor kendskab til klienten og har grundlaget på plads til at kunne foretage den mest korrekte rådgivning. Desværre er revisor nødt til, at overveje mængden af rådgivningsopgaver kontra omfanget af revisionsopgaven for den enkelte virksomhed, for ikke at overskride uafhængighedsprincipperne. Derimod er der ingen uafhængighedsprincipper der skal tages højde for, hvis der ikke foreligger en revisionsaftale med klienten.

Udfører revisor assistance og rådgivning for små og mellemstore virksomhedere, skal revisor sikre sig, at virksomheden forud for opgaven er indforstået med, at det er virksomheden selv, der træffer alle ledelsesbeslutninger og udfører alle ledelsesfunktioner. Herunder at påtage sig ansvaret for resultatet af den udførte opgave. Derudover skal revisor sikre sig, at erklæringsklienten er i stand til, at foretage en kvalificeret vurdering af tilstrækkeligheden og resultatet af revisors assistance og rådgivning.

Indgående aftaler om udførelse af assistance og rådgivning, herunder opgavefordeling og svar, *bør* foreligge skriftlig dokumenteret efter retningslinjer udstedt af FSR – Danske Revisorer. Derved er revisor på den sikre side omkring selvrevision, når det kan dokumenteres, at det er ledelsen der har taget beslutningerne, ud fra de resultater, som revisor har forelagt ved udførelse af assistance og rådgivningsopgaver[65].

5.2.2 Kompetence

Når der ydes assistance eller rådgivning til virksomhederne, er der ikke længere de samme krav til efteruddannelse, da rådgivning ikke indgår i Revisorloven.

Til gengæld skal revisor stadig opfylde det etiske princip omkring professionel kompetence og fornøden omhu. Revisor er derfor forpligtet til at vedligeholde sin faglige viden og færdigheder på det niveau, der er nødvendigt for at sikre, at virksomhederne modtager en kvalificeret professionel ydelse. Derudover skal

[63] FSR- Danske Revisorer, 2010, ”Etiske retningslinjer”, side 69 punkt 290.156 – 290.159
.[64] (Füchsel, Gath, Lagsted, Skovby, 2015), ”Revisor regulering & rapportering”, side 39-42
[65] FSR – Danske Revisorers Etikudvalgt, Maj 2013, ”Praktiske eksempler på anvendelse af Etiske regler” side 6

revisor optræde omhyggeligt i overensstemmelse med relevante tekniske og professionelle standarder ved levering af professionelle ydelser[66].

Ved levering af en professionel ydelse kræves det af revisor, at denne udføres ved sund dømmekraft ved anvendelse af professionel viden og færdigheder i udførelsen. Den professionelle kompetence kan opdeles i to selvstændige faser: tilegnelse og vedligeholdelse[67].

Revisors rolle som rådgiver indebærer ofte, at rådgive klienter omkring opstilling af årsrapporten ud fra lovgivningens krav, samt anden relevant rådgivning over for den enkelte klient. Derfor kræves det, at revisor, har den tilstrækkelige kompetence, for at kunne udføre opgaven.

Revisor kan dog have udfordringer ved opnåelse af tilstrækkelig faglig kompetence, hvis klienten ringer og har et specifikt spørgsmål inden for specialområder, som fx generationsskifte og investeringer i udlandet mv. Når rådgivningen går ud over revisionsspørgsmål, skal revisor ofte søge viden hos skatte- eller momsspecialister for at kunne give et professionelt og kvalificeret svar. Dette vil indebære, at revisor må vende tilbage senere, og klienten må derfor afvente sit svar.

Der kan opstå endnu en udfordring, hvis klienten har en forventning om, at revisor kan svare på alle spørgsmål hver gang han kontaktes. Forventningen og indstillingen til at ”det må revisor da vide”, kan godt være svær at indfri, selvom revisor har styr på sin grundviden og har opfyldt kravene til efteruddannelse. Omvendt er det et godt tegn når klienterne ringer til revisor, hvis de er usikre på givende forhold, da de gerne skal se deres revisor som en betroet rådgiver de kan samarbejde med.

5.3 God skik

Selvom Revisorloven ikke længere stiller krav om, at revisors rådgivning og assistance skal ske i overensstemmelse med ”god revisorskik”, dækker begrebet fortsat over en realitet, der er næsten identisk med den tidligere reststilling. Dette kan være en udfordring for revisor ved udførelse af rådgivning og assistanceopgaver. Domstolene vil i forbindelse med et eventuelt erstatningsansvar kræve, at revisor udfører opgaven i kvalitet, som man må kunne forlange af en god, fornuftig og kompetent revisor. Domstolene vil derfor spørge responsumudvalget, hvad ”god skik” ville indebære i den givne situation, når der skal tages stilling til, om revisor har handlet culpøst[68].

[66] De etiske retningslinjer fra FSR, side 11 – 12, punkt 130.1
[67] De etiske retningslinjer fra FSR, side 12 punkt 130.2
[68] (Füchsel, Gath, Langsted og Skovby, 2015), side 48

”God revisorskik” kan således omfatte flere ”skikke” når man ser på ansvarsreglerne. Underbegreber som ”god revisionsskik”, ”god bogføringsskik”, ”god regnskabsskik” og ”god rådgiverskik” er alle ”skikke” som indgår under revisorerhvervet og derfor under god revisorskik[69].

Det vil altså sige, at ”god revisorskik” kun fremgår i Revisorloven som regler der skal overholdes ved udførelse af erklæringsopgaver med sikkerhed. I praksis skal revisor dog stadig overholde de andre ”skikke”, som fx ”god rådgiverskik”, for ikke at ifalde et erstatningsansvar.

6. Delkonklusion

[Hvilken rolle har revisor ved revision, rådgivning og assistanceydelser?]

Revisor optræder i dag som offentlighedens tillidsrepræsentant jf. Revisorloven, og skal være med til at give et troværdighedsstempel over for virksomhedsejerne og offentligheden, før der kan drages beslutninger ud fra regnskabsoplysningerne. Allerede ved indførelsen af den første Revisorlov i 1909, var revisors rolle meget kontrollerende, og blev betragtet som en sikkerhedsforanstaltning for samfundets forvaltning og investeringer.

Agent-principalteorien er et vigtigt element i definitionen af revisors rolle ved revision, og tager udgangspunkt i et trepartsforhold imellem en principal, der indgår et samarbejde med en agent, hvis opgaver er, at udføre en service eller et andet arbejde på principalens vegne. I et klassisk agent-principalforhold, vil principalen bestå af en virksomhedsejer, og agenten består af den daglige ledelse i virksomheden. Ifølge teorien har begge parter forskellige mål med opgaverne, og deres individuelle interesser kan derfor være modstridende. Principalen indgår derfor en aftale med en ny agent - den uafhængige og kompetente revisor. Revisor har en rolle som erklæringsafgiver i agent-principalforholdet, hvilket indebærer, at revisor gennemgår og kontrollerer virksomhedens årsrapport, bogføring og andre finansielle forhold efter lovmæssige standarder og regler, og til slut afgiver en påtegning i regnskabet.

Opretholdelse af revisors uafhængighed og faglige kompetence, er en vigtig del af revisors rolle, for at kunne udføre revisionsopgaverne efter lovgivningen. Kravene til uafhængighed og kompetence indgår under de fem grundprincipper i de etiske retningslinjer, som revisor skal opfylde – om det så er revision, assistance eller rådgivning.

De etiske retningslinjer er udsted af IFAC og består af, at revisor skal udvise integritet, objektivitet, fortrolighed, professionel adfærd, professionel kompetence og besidde den fornødne omhu ved udførelse af

[69] (Langsted, Andersen & Kiertzner, 2013), side 530

opgaven. Når revisor har opfyldt disse krav, er betingelserne for at overholde ”god skik” opfyldt jf. Revisorloven. Ved opretholdelse af faglig kompetence, er der i Revisorloven stillet krav om efteruddannelse, for at kunne beholde sin titel som godkendt revisor.

Revisor skal kun opfylde reglerne i Revisorloven, når der udarbejdes erklæringsopgaver med sikkerhed. Rollen som offentlighedens tillidsrepræsentant fremgår kun af Revisorloven. Derfor bortfalder denne rolle, når revisor påtager sig rådgivnings- eller assistanceopgaver. Dog skal revisor stadig opfylde de grundlæggende etiske regler.

Revisors rolle ved udførelse af assistance og rådgivning er ikke et nyt fænomen. Allerede i den første Revisorlov indgik revisors rolle som rådgiver og udførelse af assistanceopgaver uden sikkerhed. Først i de senere år, er Revisorloven blev afgrænset til kun, at vedrøre revisors arbejde ved afgivelse af erklæringer med sikkerhed. Dette på trods af, at revisors opgaver inden for assistance og rådgivning ikke er blevet mindre – tvært imod. Revisor kan ikke blive indstillet over for revisornævnet ved overtrædelser, men i stedet blive pålagt et almindeligt erstatningsansvar hos domstolene ved ikke at opfylde ”god rådgiverskik”. Derved foreligger der uskrevne regler for revisor ved udførelse af assistance og rådgivning, hvilket kan være en udfordring for revisor.

Til gengæld skal revisor stadig overholde de etiske retningslinjer, deriblandt uafhængighed og kompetence, samt FSR – Danske Revisorers vedtægter og vejledninger, samt de enkelte revisionsfirmaers interne regler. Dog fremgår det ikke klart nogle steder, i hvor stor en grad revisor må udøve rådgivning og assistance i forhold til revision. Derudover kan det være en udfordring for revisor, da revisors ansvarsforsikring hellere ikke er præcis i dækningsområdet.

Revisor skal udføre rollen som professionel rådgiver over for virksomhederne ved rådgivning og assistance, så virksomhederne kan efterspørge assistance, hvis de støder på udfordringer. Revisor har ofte et dybdegående kendskab til virksomheden ved rollen som deres ”hus-revisor” og virksomheden ser derfor revisor, som en god sparringspartner og betroet rådgiver.

Da revisor er underlagt uafhængighedsprincipperne i de etiske retningslinjer, kan det være en udfordring, når virksomhederne både efterspørger assistance og rådgivning fra samme revisor. Revisor skal altid tage stilling til, om det udgøre en trussel for uafhængigheden, at påtage sig en opgave ud over den lovpligtige revision. Det kan resultere i, at revisor ikke kan hjælpe virksomheden, hvilke kan koste revisor sin rolle som betroet rådgiver og proaktiv partner for virksomheden.

ANALYSE

7. Virksomhedernes forventninger til revisors ydelser

I denne del af opgaven vil virksomhedernes forventninger til revisor blive undersøgt i form af eget fremstillet spørgeskema, der er udsendt til kunder i RSM på landsplan. Til understøttelse heraf, vil andre analyser blive benyttet. Disse er foretaget af blandt andet analysefirmaet Aalund, FSR – Danske Revisorer, Dansk Erhverv og CBS i forbindelse med Revisor 2020 undersøgelsen[70].

Denne del tager udgangspunkt i Brenda Porters forventningskløftteori, hvor det fremgår, at revisor har to typer af forventninger at leve op til. Først revisors forventninger til selve revisionsydelsen og dernæst forventningerne til revisors øvrige ydelser, assistance og rådgivning[71].

Ovenstående skal være med til at besvare undersøgelsesspørgsmål 2, omkring virksomhedernes forventninger til revisors ydelser, og fremhæve den øvrige mulige efterspørgsel virksomhederne måtte have.

8. Forventninger til revisors arbejde

Brenda Porter udarbejdede i 1993 teorier baseret på forventningskløften mellem regnskabslæserne og revisor. Hendes teori har ført til en udvikling, hvor forventningskløften er opdelt i 2 undergrupper. Nemlig præsentationskløften og rimelighedskløften.

Rimelighedskløften handler om uoverensstemmelse mellem forventninger til revisors arbejde, og hvad der er rimeligt at forvente fra regnskabsbrugerne. Præsentationskløften handler derimod om offentlighedens opfattelse af det arbejde, som revisor rent faktisk leverer. Præsentationskløften opdeles i yderligere to komponenter; utilstrækkelige reguleringer og utilstrækkelig præsentation. Den utilstrækkelige regulering opstår, når regnskabsbrugerne vurderer revisors arbejde som utilfredsstillende, selvom det udførte arbejde lever op til regler og standarder. Den utilstrækkelige præsentation foreligger modsættende, når revisor ikke lever op til den kvalitet som opgaven kræver, og opgaven er mangelfuld[72].

[70] Uddybes i afsnit 9 i opgaven
[71] Uddybes i afsnit 8 i opgaven
[72] (Bøg og Kiertzner, 2013), side 14-15

Nedenfor fremgår figur 3 af forventningskløften opdelt i komponenter.

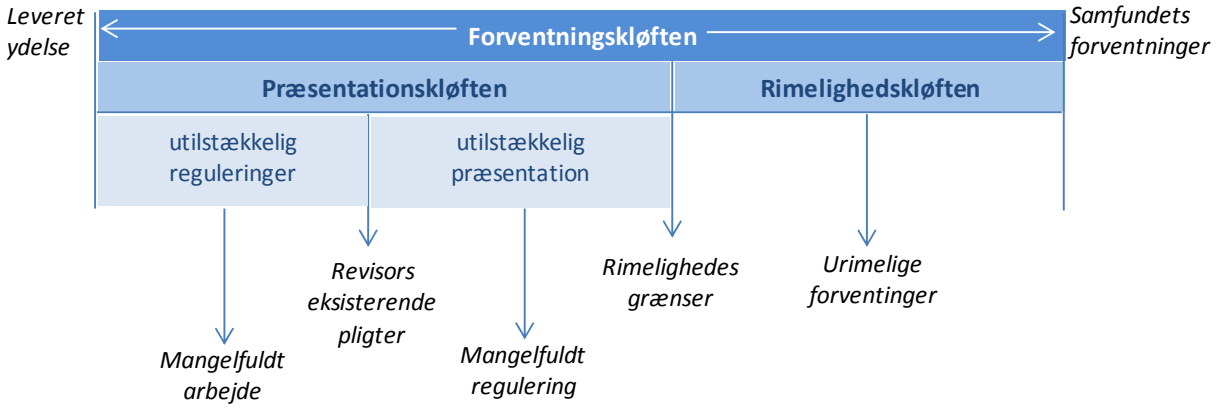

Figur 3: Forventningskløften
Kilde: Egen tilvirkning med inspiration fra figuren i "Professionsetik for revisorer" side 15

For revisor, er der to forskellige forventninger der skal tages hånd om, når revisor forsøger at opfylde virksomhedernes og omverdenens krav til det udførte arbejde:

1. Forventningen til revisors udførte revision
2. Forventningen til revisor ved anden assistance og rådgivning

8.1 Forventningen til revisors udførte revision

Når der er uoverensstemmelser mellem det virksomhederne forventer at revisor udfører, og det som revisor faktisk udfører for at leve op til "god revisorskik", opstår der en forventningskløft imellem regnskabsbruger og revisor. Hvis virksomhedernes forventninger til revisors arbejde er urimelige eller uberettigede, vil det hæmme revisors rolle som offentlighedens tillidsrepræsentant, selvom revisor leverer en professionel revision efter regler og standarder.

Derfor er det vigtigt for revisor, at lave en afstemning med den enkelte virksomhed om, hvilke ydelser revisor skal levere, og hvordan revisionen forløber. Revisor kan samtidig gå i dialog med interessenter, som fx pressen, kreditgivere, aktionærer og det offentlige for at skabe forståelse for, hvad revisor står for, og ikke står for. Dette ses primært aktuelt når revisionsskandaler præger avisforsiderne.

En revision skal være omkostningseffektiv, hvilket indebærer, at revisor ikke gennemgår samtlige transaktioner i virksomheden. Hvis den pågældende virksomhed kommer i offentlighedens søgelys, er det imidlertid

ofte opfattelsen, at revisor burde have afsløret det pågældende forhold. Selvom revisor har udført sin revision på lovlig vis, efter regler og standarder[73].

En anden klassisk forventning er, at revisor giver en absolut sikkerhed for, at der ikke forekommer væsentlige fejl, herunder som følge af besvigelser. Ved en revision giver revisor høj grad af sikkerhed i sin påtegning, men ingen absolut sikkerhed. Ellers kan revisor ikke udføre sin revision særlig omkostningseffektiv og inden for en fornuftig periode[74].

I analyse af revisors erklæringer[75], mener mange af de adspurgte revisorer, at erklæringerne efterhånden er blevet for omfattende, formalistiske og gjort utrolig komplekse. En af respondenterne har kommenteret som følgende i undersøgelsen:

> *>>Det vigtigste budskab er sådan set, at brugerne ikke forstår, hvad der står i erklæringerne, og hvad revisors arbejde faktisk består af. Det vil sige, at man bruger ressourcer på at forfine erklæringer og grader af sikkerheder; men brugerne betragter fortsat revisors arbejde, som om alt er på plads... Erklæringerne er efterhånden blevet komplet uforståelige for klienterne. <<*

En udfordring i revisorbranchen er derfor, at få afstemt offentlighedens forventninger til revisors arbejde og den faktisk udførte revision, uden at komme med lange forklaringer. Det er på tide at se indad i branchen og gøre budskaberne mere konkrete.

8.2 Forventningen til revisor ved assistance og rådgivning

Når der er indgået et samarbejde imellem revisor og en virksomhed om udførelse af en årlig revision, kan virksomheden godt have øvrige forventninger til revisor, som oprindeligt ikke var aftalt. Det kan fx være i forbindelse med et revisorskifte, at virksomhedens tidligere revisor ofte kontakter klienten for at høre, hvordan det stod til med drift og aktivitet. Eller, hvis klienten har en forventning om, at revisor retter henvendelse når nye skatte-, moms- eller øvrige regler får indflydelse på den pågældende virksomhed, som en god service.

Derfor vil der opstå en rimelighedskløft imellem de to parter, som handler om uoverensstemmelse mellem de forventninger virksomheden har til revisors arbejde, og hvad der er rimeligt at forvente fra regnskabsbrugerne.

[73] (Bøg og Kiertzner, 2013), side 14-15
[74] (Bøg og Kiertzner, 2013), side 14-15
[75] Analyse: *"Analyse af revisorerklæringer"*, august 2014, side 8 og 9

En forventningskløft kan ligeledes opstå i de situationer, hvor en virksomhed har været i samme revisionsfirma i mange år, og er tilfreds med det udførte arbejde og samarbejdet med revisionsteamet. Her kan virksomhedsejeren have en forventning om, at "det ved revisor da godt", hvis spørgsmål måtte opstå. Det er dog ikke altid revisor har mulighed for at svare på de specifikke spørgsmål, hvis det kræver en dybere undersøgelse. Fx en dialog med skatteafdelingen.

Disse forventninger kan understøttes af en undersøgelse foretaget af Aalund[76], hvor de i efteråret 2015 har spurgt den højest placerede beslutningstager i 500 virksomheder om, hvad de forventer af deres revisor. Svarene fra undersøgelsen er ret entydige, og virksomhederne forventer mere proaktiv rådgivning, samt forventninger om mere kundekontakt og service ved den løbende sparring om virksomhedens daglige drift og på den mere langsigtede bane, ved strategisk rådgivning.

Der vil dog fortsat være fokus på bundlinjen fra virksomhedernes side, da analysen samtidig viser, at under hver femte virksomhed vil købe flere rådgivningsydelser de næste par år. Udfordringen for revisor er derfor, at kunne levere dokumenteret værdi til virksomheden[77].

Området for assistanceerklæringer tyder meget på, at der er en stigende forventningskløft mellem revisor og virksomhederne, jf. undersøgelse omkring revisors erklæringer, foretaget af CBS og FSR – Danske Revisorer. Udviklingen bliver primært drevet af revisorernes frygt for at havne i Revisortilsynets kontrol, som de senere år er blevet strammet betydeligt. Det har medvirket til, at flere revisorer har forslået regnskabsassistance for mindre virksomheder, som ikke er underlagt Revisortilsynets kontroller.

Ifølge undersøgelsen fra FSR – Danske Revisorer giver revisor erklæringer uden sikkerhed i 47% af de mindre virksomheder, og i 25% af de lidt større klasse B virksomheder. Undersøgelsen viser en betydelig udbredelse af erklæringer om assistance, hvor det indikerer, at revisor spiller en stor rolle for virksomhedernes valg af revisionsydelser. Dette ser i særlig grad ud til, at gælde for registrerede revisorer og små revisionsvirksomheder[78]. Det skal være virksomheden selv, der bestemmer hvilken grad af erklæringstype regnskabet skal have, hvis de ikke er underlagt lovpligtig revision. Denne beslutning bør ikke tilfalde revisor, da det er ledelsen der aflægger regnskabet og ikke revisor.

[76] Aalund er et nordisk analyse og konsulent firma, etableret i 1990, med speciale inden for Business to Business analyse og interne analyser. Deres hjemmeside: www.aalund.com/da
[77] FSR – Danske Revisorer: Ugens kommentar d. 11.12.2015, "Virksomhederne forventer mere rådgivning fra revisor"
[78] FSR – Danske Revisorer: Økonomisk ugebrev, 28. november 2014, "Forventningskløft mellem revisor og firmaer"

9. Spørgeskemaundersøgelse

Til brug for besvarelse af problemformuleringen, er der udarbejdet et spørgeskema, sendt til relevante kunder i revisionsfirmaet RSM. Spørgeskemaet er sendt til de virksomheder, hvor der både ydes revision og anden assistance samt rådgivning. Spørgeskema er sendt ud elektronisk.

De svar der er modtaget vil danne grundlag for besvarelsen vedrørende virksomhedernes forventer til revisors ydelser. Det er dog en lille repræsentation ud af den store danske population af SMV-virksomheder. På trods heraf, mener jeg, det kan lade sig gøre at drage konklusioner ud fra spørgeskemaets modtagne besvarelser.

De indsamlede besvarelser sammenholdes i så vidt muligt omfang med allerede foretaget studier fra blandt andet Aalund Business, for at understøtte og skabe en større reliabilitet og validitet for analysen senere i opgaven. Spørgeskemaet betragtes som en stikprøve i en stor population.

9.1 Udvælgelse af respondenter

Spørgeskemaet er foretaget ud fra en lille population i branchen, men skal danne grundlag for en analyse af hele totalpopulationen i revisorbranchen i Danmark. For at kunne foretage en udvælgelse, skal der være en tilgængelig liste over hele totalpopulationen. En totalliste over danske virksomheder i regnskabsklasse B og C som både modtager revisions- og rådgivningsydelser, har ikke været mulig at fremskaffe. Til gengæld er det lykkedes at komme i besiddelse af populationsdata fra hele Revisionsfirmaet RSM, til udvælgelse af respondenter, som både modtager revisions- og rådgivningsydelser. Derfor er RSM valgt som totalpopulation.

Herfra blev der stratificeret udvalgt respondenter[79], som skulle modtage det udarbejdede spørgeskema. Listen blev opdelt ud fra geografisk placering, og stikprøver blev udvalgt. Inden spørgeskemaet kunne udsendes, skulle den enkelte partner på sagen godkende udsendelsen af spørgeskemaet, efter ønske fra ledelsen.

Ud fra de ressourcer der blev stillet til rådighed i starten af processen, resulterede det i, at blot 44 respondenter på landsplan kunne modtage spørgeskemaet og være en del af undersøgelsen.

På baggrund heraf, blev det overvejet om en ændring af undersøgelsesdesignet fra spørgeskema til struktureret interview skulle foretages, da stikprøvepopulationen var blevet mindsket kraftigt. Der er både fordele og ulemper ved begge indsamlingsmetoder, men den afgørende faktor blev *'tid'*. For virksomhederne er tid en sparsom ressource. Et interview tager ofte længere tid end besvarelse af et spørgeskema. Chancen for,

[79] (Andersen, Ib) "Den skinbarlige virkelighed" side 112

at de fleste respondenter svarer, er vurderet størst ved spørgeskema frem for struktureret telefonisk interview.

Ved fremsendelse af spørgeskemaet, blev det tydeligt fremhævet hvilken nytteværdi virksomhederne ville få ved besvarelsen, samt den forventede svartid, i håb om en stor svarprocent. Spørgeskemaet er udarbejdet i et onlineprogram på internettet, så hver respondent blot skal klikke på fremsendte link hvor hele spørgeskemaet fremgår på samme side, så den enkelte respondent kan få overblik over hvor omfangsrigt spørgeskemaet er.

9.1.2 Objektivitet og repræsentativitet

Ud fra ovenstående, kan det stilles spørgsmålstegn ved, om stikprøvestørrelsen er tilstrækkelig repræsentativ. Set ud fra en totalpopulation på landsplan er den ikke tilstrækkelig repræsentativ, da respondenterne alle har en tilknytning til RSM, og ikke flere forskellige revisionsfirmaer. Derudover er der ikke indsamlet nok besvarelser til at kunne lave en generel betragtning.

Alligevel har jeg valgt at bruge svarende fra spørgeskemaet i opgaven, da svarende i stedet for at fortælle noget om hele totalpopulationen i Danmark, i stedet vil blive betragtet som en mindre stikprøvestørrelse. Besvarelserne vil blive understøttet af allerede foretaget undersøgelser inden for samme område, for at styrke pålideligheden.

Samtidig har alle respondenterne en tilknytning til RSM, som kan forstyrre objektiviteten i respondenternes svar. Spørgeskemaet er sendt ud via en RSM-mailadresse for ikke at ende i spamfilteret hos den enkelte respondent, og dermed sikre en større besvarelsesprocent. Desværre kan det være modstridende til opretholdelsen af objektiviteten af besvarelserne, da spørgeskemaet ikke er sendt fra en uafhængig mailadresse, men der er fokus herpå ved anvendelse af svarene til analysen.

På landsplan er der indhentet svar fra alle regioner, så besvarelserne dækker hele Danmark. Ved udsendelse af spørgeskemaet, var der valgt lige mange respondenter fra alle regioner, men besvarelserne afspejler en ulighed, da ikke alle respondenter fik svaret.

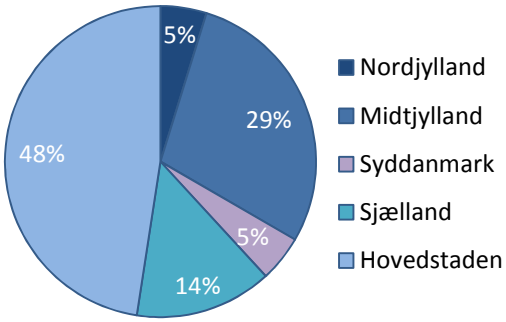

Figur 4: Fordeling af besvarelser på landsplan
Kilde: Besvarelse fra egen spørgeskemaundersøgelse

Fordelingen fremgår på figur 4 til højre, og viser en overvægt af besvarelser fra region Midtjylland og Hovedstaden.

9.2 Valg af revisor til opgaverne

Respondenterne har i spørgeskemaet valgt de ydelser de modtager fra revisor i dag. Herfra afspejler det sig, at respondenterne er udvalgt ud fra kriteriet om, at de både modtager revision og anden assistance. Alle har krydset af i feltet 'revision af regnskab' hvorfor den fremgår med 100% i figur 5 nedenfor.

Ud af de besvarelser der er modtaget, har 33% svaret, at de også modtager udvidet gennemgang, ved siden af revisionen. Det kan dog ikke lade sige gøre, både at få sit regnskabet revideret med en høj grad af sikkerhed, og samtidig gennemgået ved en udvidet gennemgang, da sidstnævnte er en "light" version af revision.

Der er dykket ned i disse besvarelser for at undersøge, om respondenterne har mere end et selskab der revideres eller hvor der foretages udvidet gennemgang, siden de har besvaret således. Eller om de ikke har forstået hvilke ydelser de modtager fra revisor. Den mest nærliggende er sidstnævnte mulighed.

Det viser sig, at respondenterne kun modtager revision og ikke udvidet gennemgang. Det antages derfor, at de har misforslået svarmuligheden *udvidet gennemgang* med øvrig assistance af materiale til brug for revisionen. Om de overhovedet er bekendt med begrebet udvidet gennemgang er uvist.

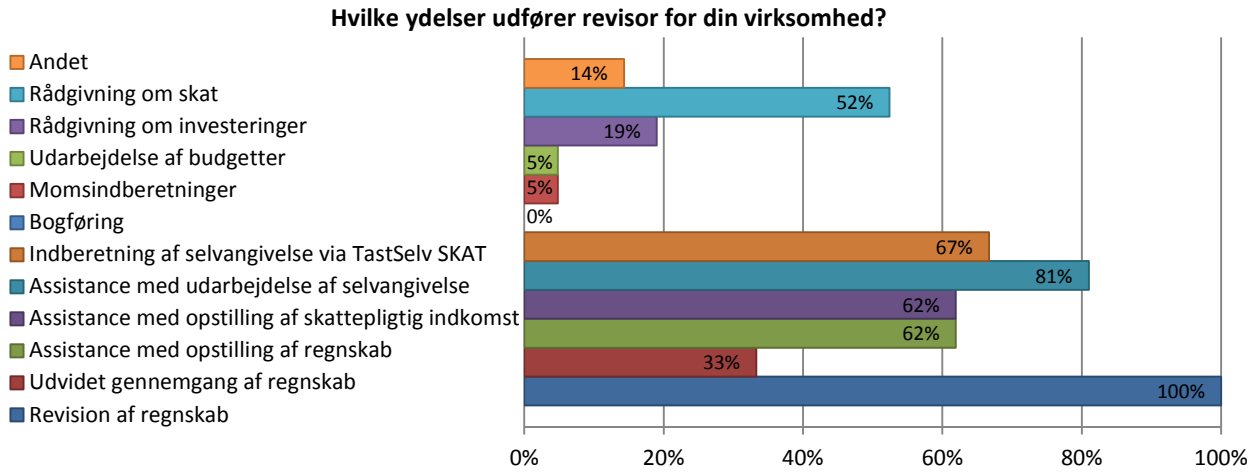

Figur 5: Modtagne ydelser fra revisor
Kilde: Besvarelse fra egen spørgeskemaundersøgelse

Ud fra figur 5 ovenfor fremgår det, at respondenterne foruden revision modtager mest assistance med; udarbejdelse af selvangivelse, assistance med opstilling af regnskab og skattepligtig indkomst og indberetning af selvangivelse via TastSelv. Alle ydelser hører under gruppen for assistance, mens 19% har modtaget rådgivning om investeringer.

I bunden ligger; bogføring, momsindberetninger og udarbejdelse af budgetter. Inden for branchen er det typisk de mindre virksomheder, der har brug for denne type assistance. De større virksomheder i regn-

skabsklasse B og mellem C har selv ressourcerne til at foretage disse opgaver. Ovenstående besvarelse bekræfter dette.

9.2.1 Kompetence og uafhængighed

Opretholdelse af revisors uafhængighed og faglige kompetence, er en vigtig del af revisors rolle, for at kunne udføre revisionsopgaverne efter lovgivningen. Kravene til uafhængighed og kompetence indgår under de fem grundprincipper i de etiske retningslinjer, som revisor skal opfylde, om det så er revision, assistance eller rådgivning.

Det er vigtigt inden for branchen, at revisor opretholder sin uafhængighed og kompetence, men om de enkelte virksomheder sætter de to værdi lige så højt som branchen gør, er interessent at undersøge.

Respondenterne er derfor blevet spurgt ind til, hvad de synes er vigtigst, hvis revisor skal udføre assistance eller rådgivning for virksomheden på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er vigtigst og 5 er mindre vigtigt. Se tabel 2.

Når revisor skal udføre assistance eller rådgivning er det vigtigt…	Nr.	Grad
At revisor har kompetencen til at udføre opgaven	1	Vigtigst
At revisor hurtigt vender tilbage med kvalificeret rådgivning	2	Vigtigt
At du kender revisor i forvejen	3	OK
At revisor har et grundigt indblik i din virksomhedens økonomiske situation	4	Knap så vigtigt
At der aftales et fast honorar på opgaven før udførelse	5	Mindre vigtigt

Tabel 2: Vigtigst for virksomhederne
Kilde: Besvarelse fra egen spørgeskemaundersøgelse

Besvarelserne viser, at det er vigtigst for respondenterne, at revisor har kompetence til at kunne udføre opgaven, og mindre vigtigt, at der er aftalt et honorar på forhånd.

Foruden kompetence, har respondenterne valgt som næst vigtigst, at revisor hurtigt vender tilbage med kvalificeret rådgivning, når de har fået en opgave. Virksomhederne ønsker altså et stort engagement fra deres revisor, og et ønske om mere proaktivitet i forhold til, at yde en service over for virksomhederne.

Det er samtidig vigtigt for respondenterne, at revisor kender den enkelte virksomhed, og at virksomheden kender revisor. Når der er etableret et godt kundeforhold, og revisor kender virksomheden godt, er det nemmere at rådgive om nye og måske mere effektive tiltag og investeringer. Virksomhederne forbinder mere revisor med en sparringspartner frem for en kontrollant eller sælger.

Der er stor konkurrence i revisorbranchen og alle vægter kundepleje og kundeforholdet højt, for at have glade og tilfredse klienter.

For respondenterne er det ikke særlig vigtigt, at der aftales et fast honorar for opgaven før udførelsen. Punktet fremgår som den sidste i ovenstående tabel 2. Jf. resultaterne på spørgeskemaet har kun 9% af

respondenterne oplevet, at der er lavet en skriftlig aftale mellem virksomheden og revisor for opgaver af ikke revisionsmæssig karakter. De enkelte respondenter har angivet, at det ofte er i form af en mail, hvor aftalen indgås. Et fast honorar bestemmes ikke, men drøftes med virksomheden efterfølgende.

9.3 Betroet og proaktiv partner

Revisor skal opfylde reglerne i Revisorloven, når der udarbejdes erklæringsopgaver med sikkerhed. Rollen som offentlighedens tillidsrepræsentant fremgår kun af Revisorloven. Derfor bortfalder denne rolle, når revisor påtager sig rådgivnings- eller assistanceopgaver. Dog skal revisor stadig opfylde de grundlæggende etiske regler. Her i blandt uafhængighed og etik.

Da revisor fortsat er underlagt uafhængighedsprincipperne i de etiske retningslinjer, når der udføres assistance og rådgivning, kan det være en udfordring, når virksomheden efterspørger mere assistance og rådgivning. Revisor skal altid tage stilling til, om det udgør en trussel for uafhængigheden, at påtage sig en opgave ud over den lovpligtige revision. Det kan i værste fald resultere i, at revisor ikke kan påtage sig opgaven at hjælpe virksomheden, hvilke kan koste revisor sin rolle som betroet rådgiver og proaktiv partner over for virksomheden.

Derfor er det blevet undersøgt hvor ofte og hvor meget virksomhederne gør brug af revisor ud over den årlige revision, og om de selv står for alle indberetninger til det offentlige, for at bedømme aktualiteten i ovenstående udfordring for revisor og branchen.

Besvarelserne giver udtryk for, at lidt under halvdelen, 38%, modtager assistance med indberetninger til det offentlige, og kontakter revisor først ved spørgsmål i den daglige administration. Samtidig ser 95% revisor som deres betroet rådgiver total set.

Der tre diagrammer uddybes nedenfor i afsnit 9.3.1, 9.3.2 og 9.3.3.

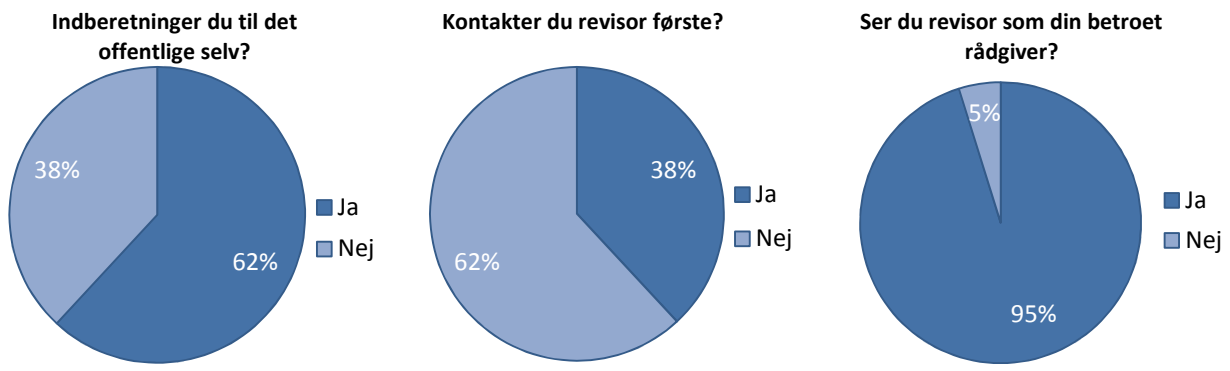

Figur 6: Virksomhedernes brug af revisor som proaktiv partner og betroet rådgiver
Kilde: Besvarelse fra egen spørgeskemaundersøgelse

9.3.1 Indberetninger til det offentlige

Over halvdelen, rettere sagt 62%, af respondenterne har svaret at de selv står for indberetninger til det offentlige. Enkelte har begrundet deres svar ved, at revisor dog indberetter selvangivelse og udbytte, men alt omkring moms indberetter virksomheden selv.

En anden respondent har begrundet sit 'ja' ved at skrive "det bør man selv kunne"[80].

Selvom over halvdelen af respondenterne som udgangspunkt har svaret, at de selv står for indberetningerne til det offentlige, assisterer revisor alligevel med indberetninger af anden art.

9.3.2 Kontakt til revisor afhænger af opgavetype

62% af respondenterne kontakter ikke revisor først, hvis de har spørgsmål til den daglige administration. De har begrundet deres svar ved, først at søge en løsning internt i virksomheden, da de som udgangspunkt bør have den fornødne kapacitet hertil. Andre vil søge svar ved opslag på internettet som det første, og derefter rette henvendelse til revisor eller SKAT.

Længere fremme i spørgeskemaet, bliver respondenterne spurgt indtil, hvem virksomhederne først vil tage henvendelse til, hvis de skal have svar på spørgsmål vedr. skat, generationsskifte, fusion eller lignede. Altså når de skal søge viden uden for deres eget felt, men inden for revisors kompetencer.

Spørgsmålet er stillet således: Hvem vil du kontakte først, når din virksomhed skal have svar på spørgsmål vedr. skat, generationsskifte, fusion eller ligne? Revisor? Advokat? Eller SKAT?

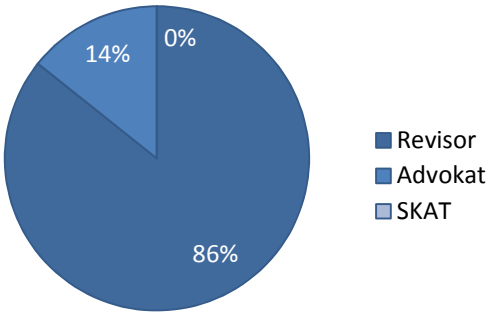

Figur 7: Kontakt til først, ved skattemæssige spørgsmål
Kilde: Besvarelse fra egen spørgeskemaundersøgelse

86% vil kontakte revisor først, 14% vil kontakte en advokat først, og ingen af respondenterne vil kontakte SKAT først. Se eventuelt figur 7.

Det vil alt andet lige betyde, at revisor ligger godt fremme i feltet, når der skal konkurreres med de øvrige brancher inden for fagområderne.

9.3.3 Revisor som betroet rådgiver

I nutidige artikler og tidsskrifter er begrebet betroet rådgiver blevet meget populært. Det skal udtrykke, at virksomhederne kan stole på revisor, samt at de tager kontakt til revisor, hvis der måtte opstå spørgsmål til

[80] Bilag 3

det daglige. Hvis revisor opnår ny viden, som den enkelte virksomhed kan bruge, bør revisor ligeledes rette henvendelse inden klienten kontakter revisor.

Det var derfor nærliggende at spørge respondenterne, om de ser deres revisor som en betroet rådgiver eller blot en revisor og kontrollant.

Det viser sig, at hele 95% ser revisor som deres betroede rådgiver. Det må betragtes som værende et godt signal om, at respondenterne er tilfredse med det arbejde de modtager fra deres revisor. Se figur 6.

Omvendt, fremgår definitionen af *betroet rådgivet* ikke af spørgeskemaet, men er i stedet overladt til den enkelte respondent at fortolke.

9.3.4 Virksomhedernes efterspørgsel

Tidligere i opgaven er det fremhævet hvilke ydelser virksomhederne modtager fra revisor i dag. Ydelserne består af revision, assistance og rådgivning. Assistance og rådgivningsydelserne er større end revisionsydelserne i dag, men hvilke assistance- og rådgivningsopgaver er i fokus fremadrettet? Det er interessent at undersøge på den lange bane.

Ved et spørgsmål i spørgeskemaet, er der spurgt ind til, hvilke områder virksomhederne godt kunne tænke sig revisors hjælp med ved forretningsudvikling. Hver respondent har maksimalt kunne vælge 5 områder. Oversigt over besvarelserne fremgår nedenfor i figur 8.

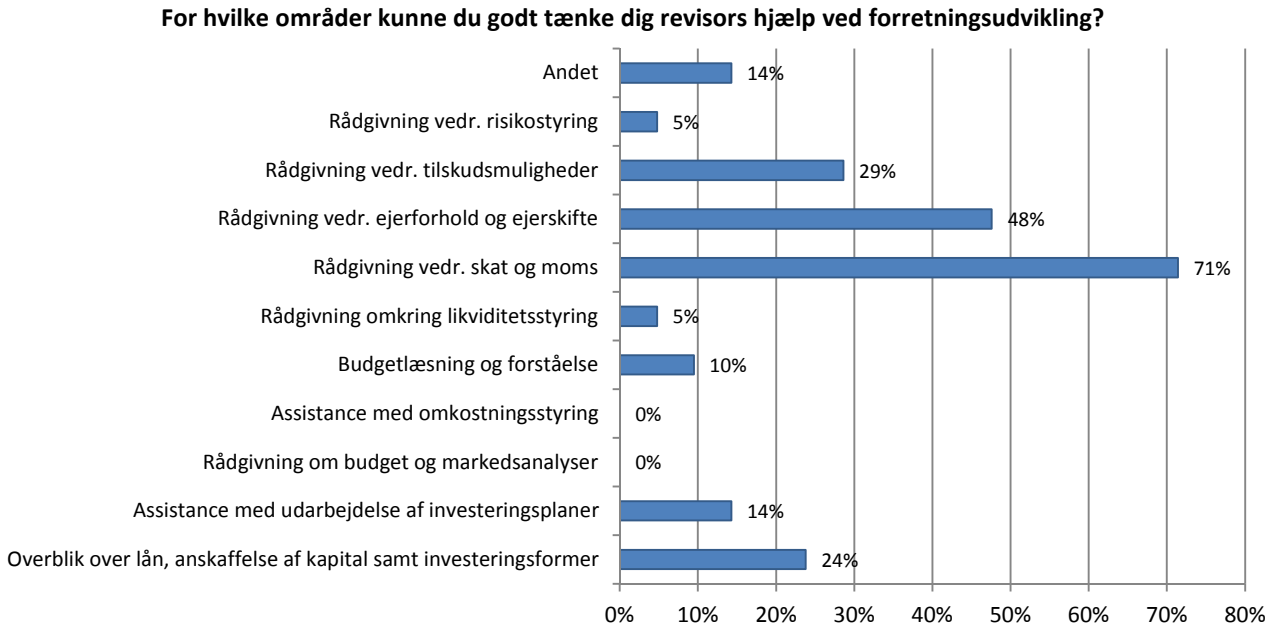

Figur 8: Valg af ydelser fremadrettet ved forretningsudvikling
Kilde: Besvarelse fra egen spørgeskemaundersøgelse

I top tre over ydelser, som virksomhederne godt kunne tænke sig at modtage fremadrettet er med hele 71% rådgivning vedr. skat og moms, 48% vedr. rådgivning vedr. ejerforhold og ejerskifte, samt rådgivning vedr. tilskudsmuligheder. Tilsammen udgør det 1/3-del af de oplistede ydelser.

Ud over de forslåede områder, har 14% svaret, at de godt vil have assistance til andre opgaver. Her er der tale om budgetlægning og assistance med leasingaftaler.

En af respondenterne har begrundet, at det er svært at vælge, men det er sikkert, at han vil ringe til hans revisor før investeringer er valgt, og ved hjælp af regnskabsmæssig forståelse af den ene eller anden art.

I en markedsundersøgelse foretaget af analysefirmaet Exometric for FSR – Danske Revisorer, i august 2014[81], er virksomhedsledere i både mindre og store virksomheder blevet spurgt ind til, hvilke ydelser der er af værdi for deres virksomhed. Besvarelsen fremgår af bilag 4.

Analysen kan afspejles i eget foretaget spørgeskemaundersøgelse, da 76% af ledelserne i analysen fra Exometric har svaret at rådgivning i forhold til skat, moms og afgifter, har en høj grad af værdi for virksomheden. I Toppen af skalaen findes rådgivning i forbindelse med køb og salg af virksomhed samt ejer- eller generationsskifte. Finansierings- og investeringsrådgivning ligger i denne undersøgelse som nr. 5 ud af 15 mulige ydelser.

9.4 Værdiskabelse for virksomhederne

Revision er lovpligtigt for mange virksomheder, hvilket medfører, at de ikke selv kan bestemme om de vil have revision eller ej. Udgiften er der hvert år, og det er ikke sikkert, at alle virksomheder får den samme nytteværdi ud af det reviderede regnskab.

Derimod er assistance og rådgivningsopgaver ikke påtvunget den enkelte virksomhed fra lovgivers side. Virksomhederne kontakter revisor når de støder på udfordringer, som revisor har kompetence til at løse. Klienterne er derfor mere tilbøjelige til at samarbejde med revisor, når de ikke føler sig påtvunget en opgave og udgift.

Denne påstand er testet via spørgeskemaet. Virksomhederne er blevet spurgt ind til, hvor stor en nytteværdi revisors påtegning har på deres regnskaber. Samt hvor værdiskabende det er, at modtage assistance og rådgivningsydelser fra revisor, og betydningen af honoraret herefter.

[81] FSR – Danske Revisorer, Revisorbranchen 2014 Nøgletal, Markedsanalyse af Exometric, august 2014, side 18 og 19

Respondenterne er stillet tre spørgsmål vedrørende ovenstående, hvor de har besvaret på en skala af 6 grader. Til brug for analyse er besvarelserne opdelt i 2 grupper. En lav grad og en høj grad. Besvarelserne fremgår i tabel 3 nedenfor.

Hvor stor en værdi synes du, revisors erklæring har på dit virksomhedsregnskab?

Revision	Ingen værdi	Mindre værdi	Lidt værdi	God værdi	Høj værdi	Meget høj værdi
Antal svar:	**1**	**1**	**2**	**10**	**4**	**3**
Svar pr. gruppe:			4			17
Svar pr. gruppe i pct.:			19%			81%

Hvor stor en betydning har revisors honorar, når din virksomhed skal vælge revisor?

Honorar	Ingen betydning	Mindre betydning	Lidt betydning	God betydning	Høj betydning	Meget høj betydning
Antal svar:	**0**	**2**	**3**	**11**	**5**	**0**
Svar pr. gruppe:			5			16
Svar pr. gruppe i pct.:			24%			76%

Hvor stor en grad af værdiskabelse, mener du, revisors assistance og rådgivning har for din virksomhed?

Rådgivning og assistance	Ingen grad	Mindre grad	Lidt grad	God grad	Høj grad	Meget høj grad
Antal svar:	**0**	**0**	**3**	**10**	**6**	**2**
Svar pr. gruppe:			3			18
Svar pr. gruppe i pct.:			14%			86%

Tabel 3: Værdiskabende effekt for virksomhederne
Kilde: Besvarelse fra egen spørgeskemaundersøgelse

Respondenternes svar giver udtryk for, at de ser en stor værdi i revisors erklæringer. Hele 81% har svaret god, høj og meget høj værdi. Kun 19% mener, at revisors erklæring ikke er specielt værdiskabende for deres virksomhed. De 19% udgør populationens største virksomheder, og de 81% udgør de lidt mindre virksomheder i populationen. Denne betragtning fremgår ligeledes af Revisor 2020 studiet. I afholdte interviews blev respondenterne spurgt direkte ind til værdien af revisors erklæringer. Der er en tendens til, at de primært kan se værdi af revisors erklæringer på årsregnskabet, hvis der argumenteres ud fra deres egen værdikæde. Revisors erklæring bliver betragtet som en omkostning på lige fod med virksomhedernes øvrige omkostninger[82].

Respondenterne har i undersøgelsen givet udtryk for, at revisors honorar har en stor betydning, når de skal vælge revisor. Hele 76% af respondenterne mener det har en god betydning, hvilket ligger op af Revisor 2020 undersøgelsen. Omkostningen er der lige meget hvad, men hvis den kan falde, frem for stige i løbet af årerne er det at foretrække.

På trods af stor betydning hos respondenterne for revisors påtegning og honoraret, har hele 86% af respondenterne svaret, at de tillægger revisors assistance og rådgivningsydelser en større værdi end de øvrige. Kun 14% tillægger revisors assistance og rådgivning lidt grad af værdiskabelse.

[82] Revision & Regnskabsvæsen 2015 nr. 2, Revisor 2020, side 4

Ved sammenligning af vigtigheden imellem de 3 spørgsmål, vægter respondenterne alle 3 grupper højt. Revisors honorar vægter de med en betydning på 76%, dernæst revisors påtegning med en høj grad af værdi på 81%, og vigtigst vægter de rådgivning og assistance med en høj grad af værdiskabelse på 86%. Se tabel 3.

9.5 Betydningen af revision kontra rådgivning

Tidligere i opgaven blev det tydeliggjort, at revisor er underlagt uafhængighedsprincipperne i de etiske retningslinjer, selvom der både udføres revision og rådgivning. Revisor skal tage stilling til, om det udgøre en trussel for uafhængigheden, at påtage sig en opgave ud over den lovpligtige revision. Hvilket kan være en udfordring for revisor når virksomheden efterspørger assistance og rådgivning foruden den årlige revisionsopgave.

Revisor er udfordret ved både at skulle yde revision og rådgivning overfor samme klient. Det har været interessent at undersøge virksomhedernes betydningen af de to ydelser. Om virksomhederne faktisk er mere interesseret i rådgivning frem for revision, eller omvendt, kan give en indikation af revisors fremtidige prioriteringer af ydelserne. I spørgeskemaet er respondenterne bedt om direkte, at tage stille til, om de ville fravælge revision hvis de fik muligheden. Selvom de i virkeligheden er underlagt lovpligtig revision.

Respondenternes svar viser, at hele 81% ikke ønsker at fravælge revision selvom de fik muligheden. Hvor de resterende 19% gerne vil fravælge revision. Ud af de 19% som gerne vil fravælge revision begrunder 9% med, at de ville fravælge revision for at spare penge. De resterende 10% vil fravælge revision hvis revisor siger, at de ikke behøver et revideret regnskab.

En af respondenterne har udtrykt, at han ønsker at fravælge revision, men stadig gerne vil have regnskabet gennemgået af revisor, bare ikke med en revisionspåtegning. En anden respondent har begrundet med, at ”det altid er rart, at nogle kikker med og kontrollerer”. Se evt. bilag 3 for yderligere besvarelser.

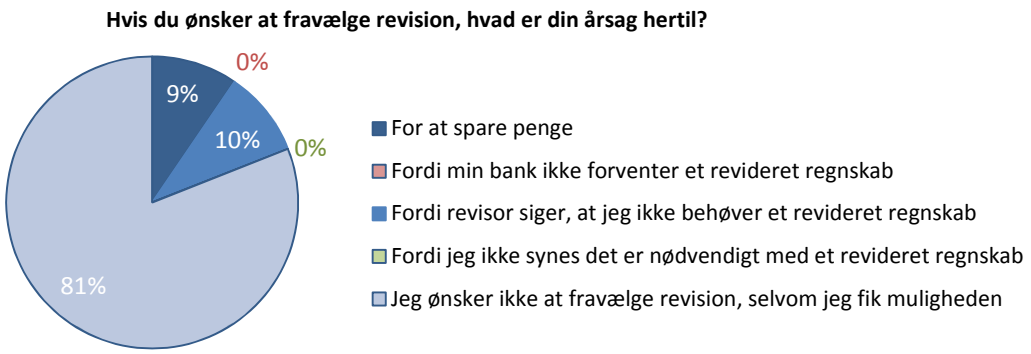

Figur 9: Revision eller rådgivning, og hvorfor.
Kilde: Besvarelse fra egen spørgeskemaundersøgelse

Der tegner sig et billede af, at virksomhederne fortsat gerne vil have deres regnskab revideret. Kun et mindretal ønsker at fravælge revisionen for at spare penge, eller fordi revisor siger det ikke er nødvendigt at få revideret regnskabet.

Problemstillingen med *"både og"*, er også til stede i spørgeskemaundersøgelsen. Respondenterne er blevet stillet over for et "*enten eller"* valg for at udfordre revisionsydelsen. Spørgsmålet er sat på spidsen, da muligheden ligger langt fra virkeligheden.

Samtidig er det to forskellige ydelser, der bidrager med noget forskelligt til virksomheden. Det kan betragtes som en sammenligning imellem æbler og pærer.

Respondenternes svar fremgår af figur 10, hvor hele 71% af respondenterne vil vælge revision, mens 29% hellere vil have rådgivningsydelser.

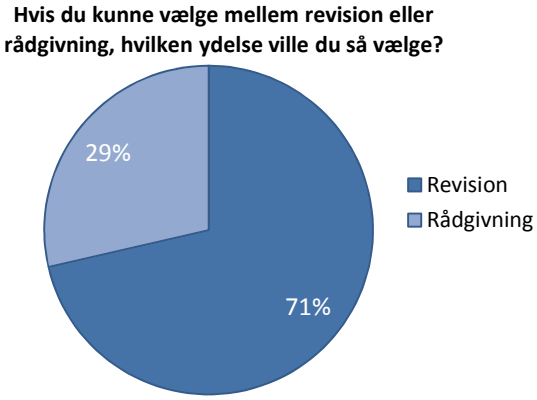

Figur 10: Rådgivning eller revision
Kilde: Besvarelse fra egen spørgeskemaundersøgelse

De virksomheder der foretrækker rådgivningsydelser har det til fælles, at de alle ligger på Sjælland og primært i hovedstaden. De udgør alle forskellige typer af virksomheder, og kan derfor ikke sammenlignes yderligere. Virksomhederne udgør både fonde, partnerselskaber, anpartsselskaber og aktieselskaber.

En af respondenter har kommenteret:

> *"Rådgivning er den væsentligste ydelse i min kontakt med revisor. Regnskaber interesserer mig ikke - det er blot et nødvendigt onde for at kunne tilfredsstille kreditgivere, skat m.v."*[83]

Ud af de 29% der foretrækker revision frem for rådgivning, har en af respondenterne kommenteret, at det giver en større tryghed med revision.

Der er altså fordele ved begge ydelser, og ikke alle responder er klar til at opgive revisionsydelsen til fordel for rådgivning.

[83] Bilag 4

10. Delkonklusion

[Hvilke forventninger har virksomhederne til revisors ydelser?]

Virksomhedernes forventninger til revisors ydelser er analyseret via tidligere studier samt analyse af eget foretaget spørgeskemaundersøgelse.

Det er uvist om virksomhederne er klar over hvilke præcise ydelser de modtager fra revisor. Enkelte respondenter, med kun én virksomhed, har svaret på spørgeskemaet, at de både modtager revision og udvidet gennemgang, hvilket ikke er en mulighed, da udvidet gennemgang er en light version af revision. Her har revisor en udfordring i, at få oplyst tilstrækkeligt om de ydelser den enkelte klient modtager. Hvis ikke det er klart for begge parter kan der opstå en forventningskløft, som kan forstyrre det gode forhold, der er etableret imellem revisor og virksomhed. Revisors rolle som både kontrollerende revisor og proaktiv sparringspartner kan blive udfordret.

For respondenterne er det vigtigst, at revisor har den fornødne kompetence til at udføre sit arbejde, når virksomhederne søger råd til assistance eller rådgivning. Det mindst vigtige for virksomhederne er et fast aftalt honoraret på forhånd. De ønsker samtidig, at revisor hurtigt kan vende tilbage med kvalificeret rådgivning.

Når der opstår udfordringer i hverdagens administration af virksomhederne, kontakter de ikke revisor som den første, de forsøger selv at løse problemerne. 38% af respondenterne vil kontakte revisor som det første, og står samtidig selv for indberetninger til det offentlige. Hvis virksomhederne derimod ønsker assistance inden for områderne skat, generationsskifte, fusion eller lignede, vil hele 86% af virksomhederne helst kontakte revisor som den første. Kun 14% vil hellere kontakte deres advokat hvad angår disse områder. Her har revisor altså et lille forspring, hvis brancherne groft skal sammenlignes.

Virksomhederne ønsker fremadrettet, at revisor rådgiver omkring skat, moms, ejerforhold og ejerskifte ved forretningsudvikling; rådgivning vedr. tilskudsmuligheder samt overblik over lån ved anskaffelse af kapital; og investeringsformer ved forretningsudvikling. En af respondenterne har kommenteret, at han til enhver tid vil kontakte revisor før beslutning om investeringer og ved regnskabsmæssig forståelse af den ene eller anden art. Det giver en tryghed at få revisors vurdering.

Disse forventninger kan understøttes af undersøgelsen foretaget af Aalund Business[84], hvor de i efteråret 2015 har spurgt den højest placerede beslutningstager i 500 virksomheder om, hvad de forventer af deres

[84] Aalund er et nordisk analyse og konsulent firma, etableret i 1990, med speciale inden for Business to Business analyse og interne analyser. Deres hjemmeside: www.aalund.com/da

revisor. Svarende fra undersøgelsen er ret entydige, og virksomhederne forventer mere proaktiv rådgivning, samt forventninger om mere kundekontakt og service ved den løbende sparring om virksomhedens daglige drift og på den mere langsigtede retning, ved strategisk rådgivning[85].

Revisors erklæring på virksomhedernes regnskab har stadig en stor værdi hos virksomhederne, selvom der er kommet et bredere udvalg af regnskabserklæringer. Størstedelen af respondenterne mener det giver en stor værdiskabelse på regnskabet og virksomhederne er derfor ikke klar til at fravælge revision. Derudover mener flere af respondenterne, at revisors assistance og rådgivning har en høj grad af værdiskabelse for virksomhederne. Analysen fra Aalund Business viser dog, at under hver femte virksomhed vil købe flere rådgivningsydelser de næste par år. Revisor skal kunne levere dokumenteret værdi til virksomhederne. 95% af alle respondenterne i spørgeskemaundersøgelsen ser revisor som deres betroet rådgiver, og søger ofte råd og rådgivning hos deres revisor, ud over den årlige revision.

Hele 81% af de adspurgte virksomheder ønsker ikke at fravælge revision, selvom de i virkeligheden er underlagt lovpligtig revision. De resterende 19% vil gerne fravælge revision for at sparer penge, eller hvis deres revisor siger, at de ikke behøver at aflægge et revideret regnskab.

Virksomhedernes har en forventning til, at revisor hjælper dem med både revision, assistance og rådgivning, da de ser en værdiskabelse i alle ydelserne. Revisor har derfor en udfordring ved at skulle *"både og"*, frem for *"enten eller"* grundet uafhængighedsbestemmelserne og opretholdelse af den professionelle kompetence for både generalisten og specialisten.

Virksomhederne er blevet spurgt ind til hvad de helst vil vælge, hvis de kun måtte vælge én af ydelserne. Spørgsmålet er sat på spidsen for at udfordre revisionsydelsen. Svarende var overraskende, og 71% af respondenterne vil holde fast i revisionsydelsen, mens 29% hellere vil have rådgivning frem for revision. De virksomheder der ønsker rådgivning udgør både fonde, partnerselskaber, anpartsselskaber og aktieselskaber.

Der er fordele ved begge ydelser, og ikke alle responder er klar til at opgive revisionsydelsen til fordel for rådgivning, på trods af, at flere og flere virksomheder modtager rådgivningsydelser.

[85] FSR – Danske Revisorer: Ugens kommentar d. 11.12.2015, "Virksomhederne forventer mere rådgivning fra revisor"

DISKUSSION

11. Revisor i fremtiden

I dette afsnit vil der blive kikket fremad i branchen for at undersøge hvordan revisor skal forholde sig til de udfordringer, der er ved rådgivning og assistance fremadrettet, til besvarelse af undersøgelsesspørgsmål 3.

Det er blevet gjort klart, at revisor vil have udfordringer ved både at yde revision og rådgivning til samme klient, da revisor kan komme i konfrontationer med de etiske retningslinjer ved ikke at være tilstrækkelig objektiv og uafhængig. Revisor har samtidig to forskellige roller at leve op til over for virksomhederne, da de både ser revisor som offentlighedens tillidsrepræsentant og en sparringspartner.

Revisorerne blive udfordret på deres faglige kompetence, da virksomhederne har en forventning om, at revisor både kan revidere og rådgive, hvilket er et stort kvalitetsstempel at give revisor. Men hvis revisor skal leve op til disse forventninger nu og fremadrettet, skal der ændringer til. Ændringer der måske allerede er i gang.

For at undersøge dette, vil denne del af opgave tage udgangspunkt i omsætningens sammensætning for de store danske revisionsfirmaer, for at be- eller afkræfte hypotesen om en stigning i rådgivningsydelser.

Herefter vil de konstaterede udfordringer fra tidligere i opgaven blive behandlet i hvert deres afsnit, for at se hvad revisor kan gøre, for at tilpasse sig tendenserne.

11.1 Udviklingen i revisors ydelser

Revisionsfirmaerne i Danmark har større fokus på assistance og rådgivning nu end tidligere. En af grunden-de hertil, at virksomhederne efterspørger mere rådgivning og assistance til hverdagens udfordringer end tidligere. Samtidig er revisionspligten blevet lempet hen over tid, hvilket har resulteret i færre revisioner.

Til grundlag for denne påstand, er der udarbejdet en analyse af de 5 største revisionsvirksomheders om-sætning[86] fordelt på revision og øvrige ydelser, fra 2010-11 og frem til 2013-14 regnskabsåret. 2014-15 regnskabsåret et undladt i analysen, grundet fusionen imellem EY og KPMG som vil forstyrre sammenlig-ningen, da gennemsigtighedsrapporterne fra KPMG før fusionen, ikke har været mulige at fremskaffe.

De fem største revisionsfirmaer i Danmark er målt efter omsætningen i 2014 og udgør Deloitte, PwC, EY, BDO og Beierholm.

[86] Målt efter omsætning i 2014. Link: http://www.business.dk/business-magasin/1-aar-efter-saadan-er-status-paa-den-store-revisor-krig

Revisionsfirmaerne skal efter Revisorlovens § 27 stk. 1, punkt 8, oplyse om deres omsætning fordelt på revision, andre erklæringsopgaver med sikkerhed, skatterådgivning og andre ydelser. Disse oplysninger er offentligt tilgængelige via firmaernes gennemsigtighedsrapport og fremgår samlet i tabel 4 nedenfor:

mio. kr.	2010-11	2011-12	2012-13	2013-14
Revision	**2.325**	**2.410**	**2.361**	**2.243**
Andre erklæringsopgaver med sikkerhed	376	413	440	420
Skatterådgivning	759	816	850	890
Andre ydelser	2.193	2.243	2.265	2.373
Andre ydelser i alt	**3.328**	**3.472**	**3.555**	**3.683**

Tabel 4 - Fordeling af omsætning for de fem største danske revisionsfirmaer
Kilde: Egen tilvirkning ud fra gennemsigtighedsrapporterne fra 2010-11 til 2013-14 for Deloitte, PwC, EY, BDO og Beierholm

Tabellen viser at omsætningen på revisionsydelser er stigende fra 2010-11 til 2011-12, men herefter falder omsætningen på revision med 49 mio. kr. fra 2011-12 til 2012-13, og efterfølgende med 118 mio. kr. fra 2012-13 til 2013-14.

Andre ydelser end revision er opdelt i andre erklæringer med sikkerhed, skatterådgivning og andre ydelser. Andre erklæringsopgaver med sikkerhed er steget først med 37 mio. kr. fra 2010-11 til 2011-12, og dernæst med 27 mio. kr. fra 2011-12 til 2012-13. Herefter falder omsætningen med 20 mio. kr. til 2013-14 regnskabsåret, men fra 2010-11 til 2014-15 regnskabsåret er der stadig en samlet stigning i omsætningen for erklæringsopgaver med sikkerhed.

Omsætningen på skatterådgivning og andre ydelser stiger i alle fire år. Det spænder fra en stigning på 22 mio. kr. til en stigning på 108 mio. kr. for andre ydelser fra 2012-13 til 2013-14.

For at få et bedre overblik over udviklingen, er ovenstående tabel samlet i et diagram i figur 11, med tilføjet tendenslinjer for revisionsomsætningen og omsætningen for andre ydelser fremadrettet. Tendenslinjerne viser et tydeligt billede af udviklingen over fordelingen af revisors omsætning på revisionsydelser og andre ydelser.

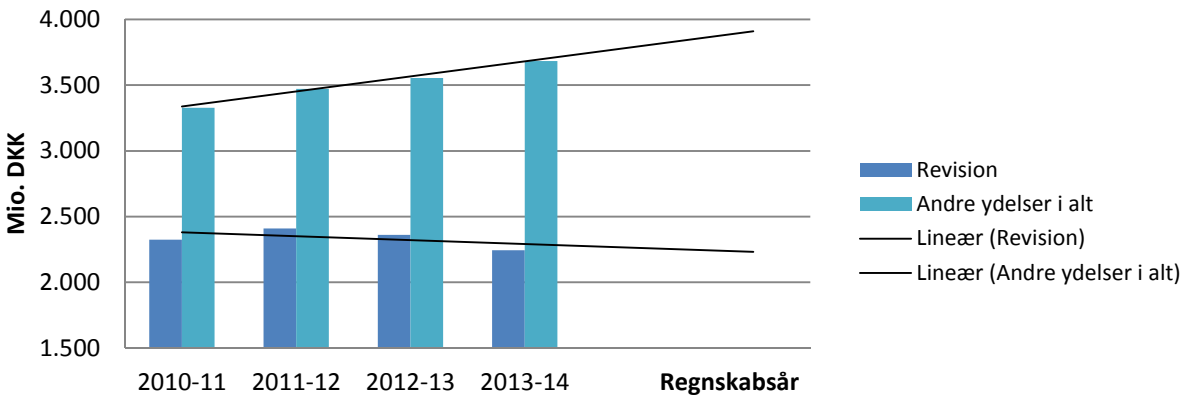

Figur 11: Samlet fordeling af omsætning med tendenslinjer
Kilde: Egen tilvirkning ud fra gennemsigtighedsrapporterne fra 2010-11 til 2013-14 for Deloitte, PwC, EY, BDO og Beierholm

Tallene i ovenstående graf er blevet uddybet for PwC, som er det næststørste revisionsfirma i Danmark. Det er ikke fundet nødvendigt at fremhæve alle fem revisionsfirmaers gennemsigtighedsrapporter.

11.1.1 Udvikling hos Danmarks næststørste revisionsfirma

PwC er Danmarks næststørste revisionsfirma med 1.715 ansatte pr. 30. juni 2015 og en totalomsætning på 1.926 mio. kr. for regnskabsåret 2014-15[87].

Hos PwC viser omsætningstallene meget tydeligt fra 2011-12 til 2013-14, hvordan omsætningen for revisionen er faldende og omsætningen for de andre ydelser er stigende. Opdelingen af de fire omsætningsgrupper er opstillet i cirkeldiagrammer nedenfor i figur 12, for de tre regnskabsår:

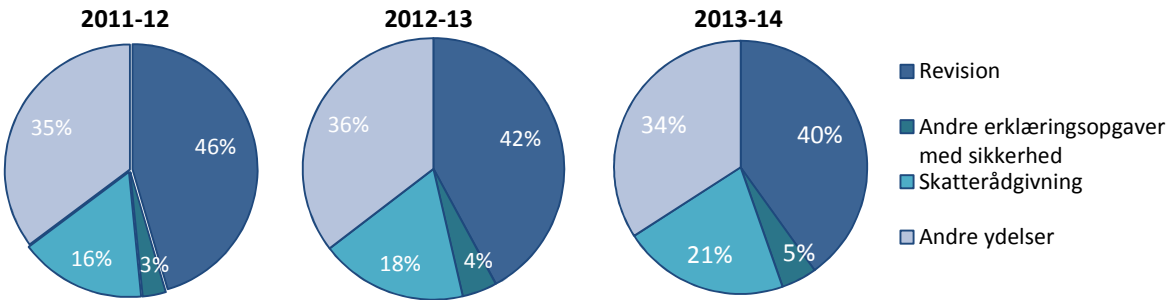

Figur 12: Fordeling af omsætning for 3 år for PWC
Kilde: Egen tilvirkning ud fra gennemsigtighedsrapporterne fra 2010-11 til 2013-14 for PwC

Omsætningen for revision fremgår af de mørkeblå felter ovenfor i figur 12, og udgjorde i 2011-12 46% af den samlede omsætning for PwC. I 2012-13 var den faldet til 42%, og senere til kun at udgøre 40% i 2013-14 regnskabsåret. Andre erklæringsopgaver med sikkerhed samt skatterådgivning er modsat steget stille og roligt fra år til år. Skatterådgivningen stiger fra 16% af den samlede omsætningen i 2011-12 til 21% i 2013-14. Andre erklæringsopgaver med sikkerhed stiger med 1 procentpoint hvert år. Omsætningen for andre

[87]PwC Gennemsigtighedsrapport 2014-15, side 11 og side 25

ydelser udgør den næststørste del af omsætningen for PwC, og ligger meget konstant hen over de tre regnskabsår.

For en dybere gennemgang henvises der til bilag 2, hvor alle 5 revisionsfirmaers omsætningsfordeling fremgår.

11.1.2 Udvikling hos Danmarks største revisionsfirma

Deloitte er Danmarks største revisionsfirma med 2.454 ansatte pr. 30. juni 2015 og en totalomsætning på 2.564 mio. kr. for regnskabsåret 2014-15[88]. Det vurderes, at der kan drages paralleller i mellem den totale tendens og de faktiske regnskabstal for Deloitte, da firmaet udgør en stor del af det danske revisionsmarked.

Når fordelingen af omsætningen hos Deloitte sammenlignes med den overordnede tendens for udviklingen i revisionsomsætning og andre ydelser, er der er en klar sammenhæng.

I firmaet har revisionsomsætningen og andre ydelser ligger jævnt fordelt hen over årerne. Først i 2013-14 begynder omsætningen vedrørende andre ydelser at stige, og omsætningen på revisionsydelser begynder at falde. Nedenfor i tabel 5 fremgår omsætningstallene i en graf, hvor stigningen i andre ydelser fremgår af den turkise linje.

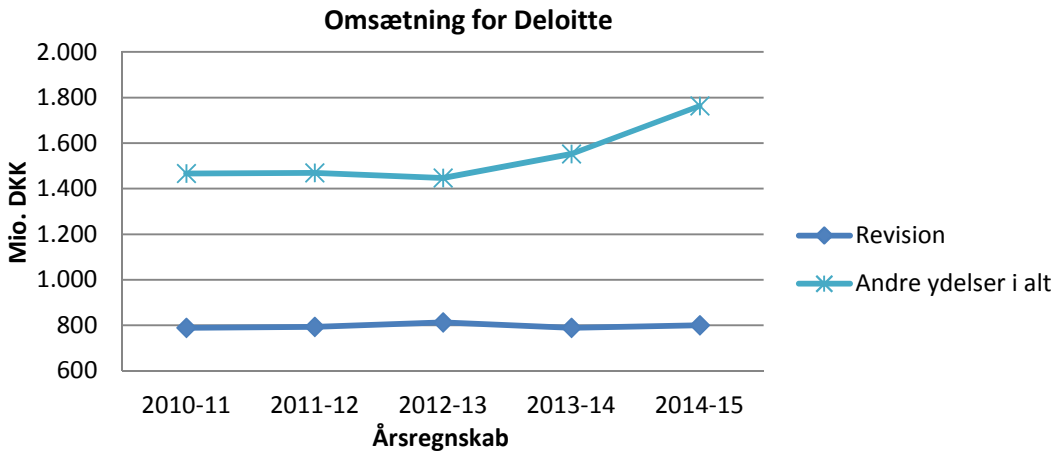

Tabel 5: Omsætning for Deloitte
Kilde: Egen tilvirkning ud fra gennemsigtighedsrapporterne fra 2010-11 til 2014-15 for Deloitte

Omsætningen målt på revisionshonorarer ligger konstant på 800 mio. kr. hen over alle årene, hvor omsætningen for andre ydelser er stigende. Ovenstående viser, at det omtalte fokus på ekstra salg af andre ydelser ud over revision er virket. Det fremgår ikke af gennemsigtighedsrapporten, om det er salg til nye klienter eller eksisterende klienter. Faktum er, at omsætningen på andre ydelser end revision er stigende.

[88] Deloitte, Gennemsigtighedsrapport 2014-15, side 8

Den samlede omsætningen er steget pga. indtægter fra andre ydelser, hvilket betyder, at den procentmæssige andel af omsætning fra revisionsydelser hos Deloitte er faldet. I 2012-13 regnskabet udgjorde omsætningen på revisionsydelser 36% af den samlede omsætning, og i 2013-14 var andelen faldet til 34%, og senest i 2014-15 udgjorde andelen 31% af den samlede omsætning.

Ud fra omsætningsfordelingen i gennemsigtighedsrapporten, fremgår det ligeledes, at den procentmæssige andel af andre ydelser er steget fra 44% i 2012-13, til over halvdelen, nemlig 52% i 2014-15 regnskabet. Disse tal fremgår nedenfor i figur 13 i cirkeldiagrammer.

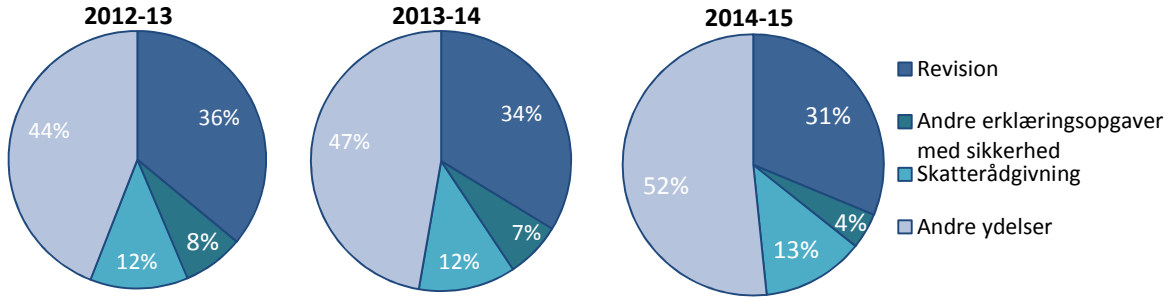

Figur 13: Fordeling af omsætning for 3 år for Deloitte
Kilde: Egen tilvirkning ud fra gennemsigtighedsrapporterne fra 2010-11 til 2013-14 for Deloitte

11.1.3 Udviklingspotentialet i revisorbranchen fremadrettet

Udviklingen i revisors opgaver går i retningen af flere og flere rådgivningsydelser, set ud fra gennemsigtighedsrapporterne, samt respondenternes svar i egen spørgeskemaundersøgelse i afsnit 9. Virksomhederne forventer mere proaktivitet fra revisor, og vil gerne anvende revisor som sparringspartner og ikke kun kontrollerende revisor. Det kræver derfor ekstra indsats fra revisors side af, hvis virksomhedernes forventninger skal indfries.

Stigning af mere rådgivning fremgår ligeledes af Revisor 2020 undersøgelsen, der blandt andet underbygges i et interview med direktøren og virksomhedsindehaver i Stein-Beck, Aviva Steinbock, i september 2014[89]. De vigtige elementer for revisors kompetencer nu og fremadrettet indgår i interviewet, og vil blive fremhævet nedenfor.

Interviewet tager udgangspunkt i SMV-virksomheden Stein-Becks kerneaktivitet og omhandler det udviklingspotentiale der ligger fremadrettet for revisorbranchen, ud fra en SMV-synsvinkel. Virksomhedens kerneydelser består af persontests baseret på internationale anerkendte metoder, der blandt andet tager udgangspunkt i hjerneforskning. Respondenten, Aviva Steinbock, analysere revisors udfordringer ud fra et hjerneanalytisk perspektiv, der giver anledning til overvejelser efterfølgende.

[89] Revision & Regnskabsvæsen 2014 nr. 11, SMV'en der efterlyser revisors brug af højre hjernehalvdel, side 30-39

I dag benytter Steinbock ikke revisor som sparringspartner, og virksomheden har kun modtaget revision og opstilling af regnskab hos revisor. Aviva Steinbock har kommenteret på, hvad for en værdi virksomheden modtager fra revisor:

> *>> Jeg ved godt, hvordan hjernen hos en god bogholder ser ud. En dygtig bogholder er rigtig stærk i venstre hjernehalvdel. Det vil sige, bogholderen er rigtig god til at tage én ting af gangen, rutinen. Bogholderhjernen tænker normalt ikke 'out of the box'. Det er typisk højre hjernehalvdel, der skal i aktion dér. Nu har vi alle sammen lidt af det hele; men der er typisk en præference.*
> *… Hvis Stein-Beck set i 2020-perspektiv skulle vælge en revisor, der giver oplevet værdi for virksomheden, så skulle der komme langt mere fra revisors højre hjernehalvdel. Det kunne typisk være nogle proaktive og værdiskabende råd fra revisor, som vi ikke selv havde tænkt på <<*[90]

Der er lavet en model ud fra The Whole Brain Business Book[91] illustreret i figur 14, med eksempler på tænkepræferencer ud fra forskellige dele af hjerne. Hos Stein-Beck er denne model blevet tilrettet til de opgaver, som SMV-virksomheder efterspørger hos revisor.

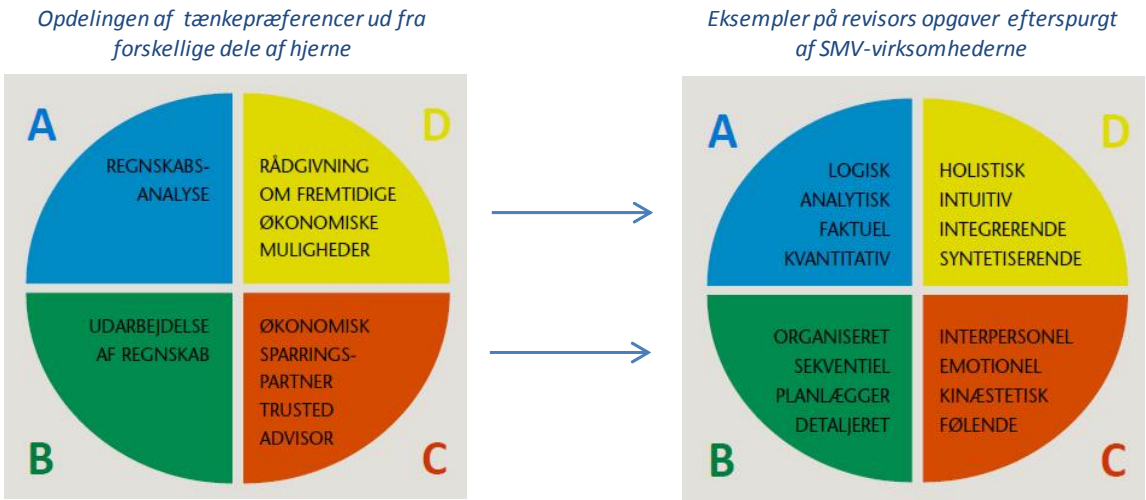

Figur 14 - Tænkepræferencer opdelt i hjernehalvdele
Kilde: Revision & Regnskabsvæsen 2014 nr. 11, SMV'en der efterlyser revisors brug af højre hjernehalvdel, side 34

Revisors kernekompetencer ligger typisk i venstre hjernehalvdel med opstilling af regnskaber og regnskabsanalyse i felt A og felt B. Ud fra svarene i spørgeskemaundersøgelsen svarede størstedelen af respondenterne, at de hellere vil modtage mere revision frem for rådgivning, hvis de kun måtte vælge én af ydelserne. Samtidig mener respondenterne, at rådgivningsydelserne skaber mere værdi for virksomhederne end revisors erklæringer gør. Derved ligger revisors opgaver godt placeret i både højre og venstre hjernehalvdel. Dog vil der fremadrettet blive flere opgaver for højere hjernehalvdel end den venstre hjernehalvdel.

[90] Revision & Regnskabsvæsen 2014 nr. 11, SMV'en der efterlyser revisors brug af højre hjernehalvdel, side 33
[91] Revision & Regnskabsvæsen 2014 nr. 11, SMV'en der efterlyser revisors brug af højre hjernehalvdel, side 33

En af hovedpointerne er, at den samlede værdi for virksomhederne niveaumæssigt vil blive løftet, hvis revisor sætter sig ordentligt ind i den respektive virksomhed og derigennem supplerer, samt komplementerer med leverancer, som udspringer fra den højre hjernehalvdel. Hvilket vil sige, at revisor skal påtage sig rollen som betroet rådgiver og yde rådgivning om fremtidige økonomiske muligheder og tænke ud af boksen i felt C og D[92].

Når revisor skal gøre sig fortjent til titlen som betroet rådgiver og sparringspartner, skal der skabes en tryghed hos den enkelte klient. Når revisor har et tæt forhold til klienten vil det samtidig være med til, at danne grundlag for tryghed og tillid. Revisor betragtes som en "hus doktor" virksomheden kan gå til, uanset hvad det drejer sig om. I spørgeskemaet, svarede respondenterne med 95%, at de ser revisor som deres betroet rådgiver.

Tænkepræferencerne for danske revisorer er undersøgt af Hermann International Denmark i samarbejde med Stein-Beck, hvor 18 revisorer er spurgt og blevet placeret i figur 15.

Selvom den undersøgte population er begrænset, fremgår det, at hovedparten af revisorerne befinder sig i felt A, regnskabsanalysen og andre analytiske opgaver. Endvidere viser det, at der ikke er så mange revisorer, der skiller sig væsentligt ud. De ligger alle inden for samme område.

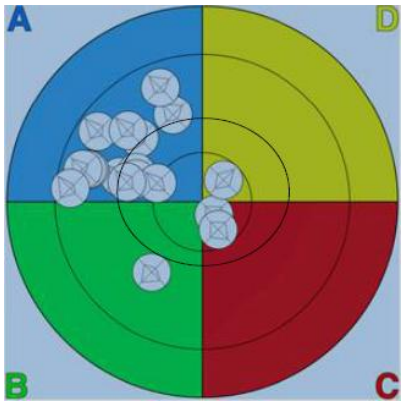

Figur 15: Tænkepræferencer målt på revisorer
Kilde: Revision og Regnskabsvæsen 2014 nr. 11, side 35

Ydermere fremgår det, at ganske få at de undersøgte revisorer har tænkepræferencer i højre hjernehalvdel. Hvis revisorerne skal have mere fokus på den rådgivning som kunderne efterspørger, skal de ud af deres komfortzone og tænke mere ud af boksen[93].

11.2 Monopol i modgang giver øget konkurrence

Virksomhederne ser en værdi i revisorerklæringer på historisk finansiel information, hvis der argumenteres ud fra virksomhedens egen værdikæde. Revisors erklæring betragtes som en omkostning på højde med virksomhedernes øvrige omkostninger, og kun en godkendt revisor må underskrive en erklæring efter Revisorloven. Revisorerne har altså monopol på erklæringer med sikkerhed. Dog er revisorerne i tæt konkur-

[92] Revision & Regnskabsvæsen 2014 nr. 11, SMV'en der efterlyser revisors brug af højre hjernehalvdel, side 34
[93] Revision & Regnskabsvæsen 2014 nr. 11, SMV'en der efterlyser revisors brug af højre hjernehalvdel, side 35

rence med andre relevante leverandører ved udførelse af opgaver af ikke-revisionsmæssig karakter, som i overvejende grad udgør en større del af revisors arbejde[94].

Revisorerne har i en undersøgelse foretaget i samarbejde med CBS og FSR – Danske Revisorer, givet deres mening til kende omkring afgivelse af erklæringer. Der er en stor stigning i afgivelse af assistance erklæringer til fordel for erklæringer med sikkerhed, primært hos de registrerede revisorer og i mindre revisionsvirksomheder. Bevægelsen kan forklares med de mindre dokumentationskrav i sammenhæng med klienternes ønske om lavere honorarer, men det ser også ud til at være drevet frem af revisorerne selv og ikke kun af deres klienter. Ifølge revisorerne selv, skyldes dette formentlig et ønske om, at undgå den offentlige kvalitetskontrol, som mange finder urimelig. Revisorerne er dog opmærksom på, at tendensen udgør en mulig trussel mod revisors unikke rolle som offentlighedens tillidsrepræsentant. Flere revisorer er bekymret for forståeligheden og dermed værdien af revisors erklæringer. Standarderne og lovgivningen opfattes af nogle som værende en spændetrøje[95].

Virksomhederne tillægger ikke Revisortilsynet samme værdi eller frygt som revisorerne gør. De undersøger ikke resultaterne fra Revisortilsynets kontrol over deres valgte lovpligtige revisor, men hvis der opstår negativ medieomtale af den pågældende revisionsvirksomhed, kan det have konsekvenser og ende med et revisorskifte[96].

På den front har Revisortilsynet ikke den store værdi for virksomhederne, men kan i stedet være en hæmsko for revisorerne ved deres udførte arbejde. Hvis revisor kan undlade en erklæring med sikkerhed, er opgaven ikke underlagt kvalitetskontrol, og revisor undgår det pres, som kvalitetskontrollen skaber. Samtidig signalerer revisorprofessionen en konkurrencefordel over for omverdenen, da de etiske retningslinjer skal overholdes, og bør herved afspejle et kvalificeret, afvejet og vedbegrundet beslutningsgrundlag. Både ved revisionsopgaver og rådgivningsopgaver[97].

Titlen som statsautoriseret revisor forbindes med kvalitet ved udførsel af lovpligtig erklæringsafgivelse, men vurderes i praksis som ligevægtige med titlen som konsulent[98]. Revisors monopolstatus på erklæringsopgaver med sikkerhed, hvor Revisortilsynet er med til at sikre et fejlfrit produkt er i nedadgående retning, men når det gælder de øvrige opgaver inden for rådgivning og assistance, er monopolstatussen ikke længere aktuel.

[94] Revision & Regnskabsvæsen 2015 nr. 2, Revisor 2020, side 1
[95] Analyse: *"Analyse af revisorerklæringer"*, august 2014, side 1
[96] Revision & Regnskabsvæsen 2015 nr. 2, Revisor 2020, side 1
[97] FSR – Danske Revisorer "Etik er grundlaget i revisorprofessionen – en hæmsko eller en konkurrencefordel? "
[98] Revision & Regnskabsvæsen 2015 nr. 2, Revisor 2020, side 1

Der er andre leverandører, som kan rådgive virksomhederne inden for skat, moms samt nye lovændringer, hvilket øger konkurrencen i revisorbranchen. Spørgeskemaundersøgelsen foretaget hos RSM viste, at størstedelen af virksomhederne helst vil søge rådgivning hos deres revisor ved rådgivningsopgaver inden for forretningsudvikling, frem for hos en advokat.

FSR – Danske Revisorer er bekendt med den øgede konkurrence, og forsøger nu at indtage andre områder, for at bibeholde en stærk position på markedet. Revisorbranchen forslår at lade revisorer komme ind på markedet for konkursboer, som hidtil kun har været behandlet af advokater, da de udvælges som kurator.

Konkursloven nævner intet om, at kurator skal være en advokat, men sådan er det blevet i praksis. De opgaver der ligger i en behandling af bo hører til kernekompetencerne for en revisor, eksempelvis værdiansættelse af aktiver. I England kan både advokater, revisorer og andre med økonomisk baggrund få tilladelse til at behandle konkursboer[99]. Hvis de danske revisorer for en fod inden for, vil det åbne mulighederne for en mere effektiv konkurrence, lavere priser og øget kvalitet i opgaverne.

Juraprofessor Kim Sommer Jensen fra Aarhus Universitet har kommenteret i artikel til Berlinske, at revisorernes største forhindring i forhold til at komme ind på markedet for konkursboer er, at de ikke har nogen erfaring på området. Desuden vil revisorerne i givet faldet skulle forsikres, hvis de skal påtage sig opgaver som bo behandling[100].

11.2.1 Substitutter til revisors ydelser

Foruden den øgede konkurrence hos andre leverandører, er substitutter til revisors ydelser blevet undersøgt i Revisor 2020. Undersøgelsen viser hvad virksomhederne vil vælge i dag og i 2020 som substitut til ydelser fra en revisionsvirksomhed.

Virksomhederne vil fremadrettet vælge følgende som top 3 over væsentlige substitutter til ydelser fra en revisionsvirksomhed:

(1) *Computer programmer/software ved digitalisering,*
(2) *Styrkelse af risikostyring samt*
(3) *Lovgivning og reguleringer i øvrigt der er mindre administrative byrdefuld,*

[99] "Revisorer vil have andel i advokaters milliardforretning", 25. april 2015, http://nyheder.tv2.dk/2015-04-25-revisorer-vil-have-andel-i-advokaters-milliardforretning
[100] "Revisorer vil have andel i advokaters milliardforretning", 25. april 2015, http://nyheder.tv2.dk/2015-04-25-revisorer-vil-have-andel-i-advokaters-milliardforretning

Top 3 udgør 48% samlet set, med hele 21% til digitaliseringen, 14% til styrkelse af risikostyringen og 13% til lovgivning og reguleringer. De små virksomheder lægger størst vægt på digitaliseringen, mens de mellemstore virksomheder betragter styrkelse af risikostyringen som den vigtigste substitut[101].

Selvom der opstår en øget konkurrence fra andre leverandører og øvrige substitutter, vil mere end halvdelen af virksomhederne i Revisor 2020 undersøgelsen fortsat vælge revisor til udførelse af erklæringer på årsrapporten og den skattepligtige indkomst. Altså erklæringer på historiske finansielle informationer[102].

Mellem 20 – 50% af de adspurgte virksomhederne vil vælge revisor som leverandør fremadrettet på opgaver omfatter af assistance og rådgivning, så som, assistance med moms, afgifter, omstrukturering og køb og salg af virksomheder. På baggrund af et interview i Revisor 2020, blev det fastlagt, at virksomhederne primært efterspørger revisors kompetencer inden for skat og afgifter, regnskab og relateret forretningsmæssige assistance og rådgivning på et taktisk og operationelt niveau. Derudover, er det vigtigt for virksomhederne, at revisor udviser proaktivitet i forhold til virksomhedens behov i bredere betydning, end ændring af relevant lovgivning[103].

Ud fra egen spørgeskemaundersøgelse fremgår det, at virksomhederne finder det vigtigst, at revisor har den fornødne kompetence til rådgivning og assistance. Når revisor kender virksomheden i forvejen, ved fx, at have udført den årlige revision igennem flere år, er der en mulighed for, at skabe noget mersalg hos den enkelte klient, hvis revisor opdager, at de godt kunne bruge noget rådgivning inden for generationsskifte eller assistance med oprettelse af momsformaliteter. Der har revisor mulighed for, at komme forrest i køen i forhold til de øvrige leverandører på markedet. I sidste ende, er revisionsfirmaerne også virksomheder, der skal tjene penge og drive en forretning. Muligheden for en god omsætning er ikke fremmende, hvis der kun satses på revisionsopgaver. Tallene fra de 4 største revisionsfirmaer understøtter dette.

11.2.1.1 Udfordringer ved digitale indberetninger

Virksomhederne har givet udtryk for, at den administrative byrde over for myndighederne er blevet mere kompleks, og virksomhedernes indflydelse er blevet mindre hvad angår digitalisering. Virksomhederne søger assistance hos revisor og efterspørger en tættere dialog med myndighederne, om fortolkning og håndtering i praksis af reguleringer, og anvendelse af en revisor eller advokat, til at forebygge eventuelle tvister der måtte opstå med myndighederne. Samtidig er der givet udtryk for, at forskellige myndigheder kræver forskellig håndtering i praksis, hvilket kan øge den samlede administration hos den enkelte virksomhed,

[101] Revision & Regnskabsvæsen 2015 nr. 2, Revisor 2020, side 6
[102] Revision & Regnskabsvæsen 2015 nr. 2, Revisor 2020, side 6
[103] Revision & Regnskabsvæsen 2015 nr. 2, Revisor 2020, side 6

fordi det kommer til at fylde mere og mere i dagligdagen. Der ligger en udfordring ved samarbejdet imellem de tre parter, bestående af virksomhederne, revisor som rådgiver og myndighederne[104].

De adspurgte virksomheder har udvist meget begrænset efterspørgsel efter digitaliseringsydelser fra revisorerne, selvom det er et væsentligt problem for virksomhederne. Det virker til, at de adspurgte virksomheder ikke ser revisor som deres leverandør eller sparringspartner hvad angår digitaliseringsudfordringen. Hvilket afspejler sig i top 3 over substitutter til ydelser leveret af revisor.

Dertil skal tilføjes, at virksomhederne heller ikke oplever revisor som tilstrækkelig synlig og værdiskabende på området, sammenlignet med alternativer set ud fra virksomhedernes efterspørgselsperspektiv[105].

FSR – Danske Revisorer har foretaget forespørgsel blandt deres medlemmer, for at få revisors vurdering af, hvordan de oplever de administrative byrder, der er forbundet med indberetninger til det offentlige. Revisorerne er ligeledes spurgt ind til, hvornår og hvorfor SMV-virksomhederne efterspørger revisors hjælp i forbindelse med indberetninger, samt hvor de ser det største potentiale for nedbringelse af disse byrder ved indberetningerne til det offentlige[106].

Næsten alle adspurgte revisorer oplever i høj grad at SMV-virksomhederne efterspørger deres hjælp til indberetninger til Skat og Erhvervsstyrelsen. Revisorerne mener, at årsagen til, at virksomhederne efterspørger deres hjælp skyldes, at de har problemer med at forstå de relevante love og regler[107].

Indberetningen til Skat udgør den største administrative byrde for virksomhederne, primært for indberetning af selvangivelse og listeangivelser ved EU-salg. To ud af tre revisorer i undersøgelsen vurderer, at Skat har det største potentiale til at nedbringe byrderne for virksomhederne. Revisorerne mener, at TastSelv Erhverv er blevet forenklet når virksomhederne skal indberette. Det vurderes derfor, at både Skat og revisorbranchen har fokus på virksomhedernes udfordringer ved digitale indberetninger[108].

Revisor er opmærksom på klienternes behov for assistance ved stigningen i digitaliseringskravene fra det offentlige, men bør efter virksomhedernes synsvinkel være mere fremtrædende på dette område. Virksomhederne er ikke revisor, som en mulig leverandør af digitaliseringsløsninger fremadrettet.

[104] Revision & Regnskabsvæsen 2015 nr. 2, Revisor 2020, side 6
[105] Revision & Regnskabsvæsen 2015 nr. 2, Revisor 2020, side 6
[106] FSR – Danske Revisorer, januar 2015, Survey, ”Administrative byrder i forbindelse med indberetning”
[107] FSR – Danske Revisorer, januar 2015, Survey, ”Administrative byrder i forbindelse med indberetning”
[108] FSR – Danske Revisorer, januar 2015, Survey, ”Administrative byrder i forbindelse med indberetning”

11.3 Opdeling af kompetence

Virksomhederne mener, at revisor skal dygtiggøre sig yderligere på områderne for rådgivning og sparring, være mere proaktiv over for virksomhederne, herunder have mere kundekontakt og yde en kvalitetsservice. Der er givet udtryk for, at revisor selvstændigt bør komme med input til forbedringer af virksomhederne. En af respondenterne fra Aalunds undersøgelse udtalte blandt andet[109]:

>> De skal være mere fremme i skoene med rådgivningen – ikke først komme når vi spørger <<

Hertil rejser spørgsmålet sig, om revisor har kompetencen til at være "first mover" hver gang nye tiltag kunne have indflydelse på den enkelte virksomhed. Hvis revisor skal rette henvendelse til den enkelte virksomhed om nye ændringer eller forbedringer, som kunne være relevant for virksomheden, kan revisors uafhængighed blive truet ved egenkontrol eller egeninteresse, da det ikke er oplysninger som virksomheden selv efterspørger. Revisors rolle som proaktiv rådgiver lyder på, at komme med forslag til optimering, danne overblik over et område eller lignende, men aldrig at tage en beslutning på virksomhedens vegne.

De små virksomheder lægger størst værdi i, at revisor har en høj faglighed og kvalitet i det udførte arbejde, da revisor ofte fungerer som sparringspartner og assisterer ved diverse controller-opgaver, fordi de helt små virksomheder ikke har en økonomifunktion eller afdeling der er stærk nok til, at udføre fx indberetninger til det offentlige og registreringer til Erhvervsstyrelsen. I afsnit 11.4 vil udfordringen ved digitaliseringen blive behandlet.

For de mellemstore virksomheder er det pris og kvalitet der er i fokus. Virksomhederne har ofte en større økonomifunktion, der har egne kompetencer til at udføre registreringer til det offentlige. Her skal revisor i stedet kunne yde rådgivning og assistance ved oplysning af regler, reguleringer og deadlines[110].

Reglerne inden for revisionsområdet er samtidig under konstant udvikling, og selvom kravet til lovpligtig revision løbende lempes, er der som erstatning kommet andre muligheder. Såsom fx udvidet gennemgang der også skal tages med i overvejelserne i forhold til, at foreslå den enkelte virksomhed den mest effektive revisionsydelse samt regnskabsopstilling. I spørgeskemaundersøgelsen i afsnit 9.5, ville 19% gerne fravælge revisionen hvis de fik muligheden, og 10% heraf, hvis revisor mener det ikke er nødvendigt at udføre revision for deres virksomhed.

I år 2010 skrev Lars Kiertzner, at det uddannelsesmæssige efterslæb i dele af revisionsbranchen var mere synligt i takt med stigende detaljering og kompleksitet på specialområderne herunder revision. Det kunne give anledning til at overveje, om uddannelsen og den efterfølgende praksis burde spaltes mere synligt end

[109] Aalund Business Indsigt, Revisorbranchen, november 2015, figur 1
[110] Revision & Regnskabsvæsen 2015 nr. 2, Revisor 2020, side 5

tilfældet var før indtrædelsen af de nye revisionsstandarder. Han udtalte sig allerede på dagværende tidspunkt, om en mulig opdeling i branchen, fx efter opgavetype eller efter den krævende kompetence[111].

Opdelingen af rådgivning og revision i de store revisionsfirmaer er blevet aktuelt nu, i forbindelse med de nye EU stramninger på uafhængigheden for PIE-virksomheder pr. 2016. Den administrerende direktør hos EY udtaler, at markedet størrelsesmæssigt forbliver det samme, men det bliver fordelt helt anderledes end i dag. Det er allerede nu, at de store virksomheder beslutter, hvor de store opgaver skal lægges. Det er en stor del af EYs forretning, der skal lægges om fra det ene til det andet, og der skal samtidig tages stilling til, hvor firmaet helst vil byde ind på revisions- eller rådgivningsopgaver[112]. Det vurderes at opdelingen hos de store revisionsfirmaer med tiden vil give genlyd i branchen, og de mellemstore revisionsfirmaer vil følge med.

Kompetencekravene og forventningerne til revisor har længe været i fokus, og kravene bliver løbende større og større. Revisor skal både kunne yde revision og rådgivning. Men om det er muligt at være specialist på begge områder er der diskussion om.

Hos Danmarks største revisionsfirma, Deloitte, har man for nyligt ændret strategien, der i mange år har handlet om vækst, vækst og vækst. Nu lyder strategien, at de skal blive bedre på de områder, som de vælger at satser på. Deloitte satser på i 2020, at være den ubestridte leder på kerneområderne: konsulentydelser, skat, revision, risikostyring og virksomhedshandler. Dette betyder, at andre områder er blevet nedprioriteret. Eksempelvis kan nævnes frasalg af deres IT forretning til IBM. Deloittes administrerende direktør, Anders Dons begrunder frasalget i citat:

> *>>Det gjorde vi, fordi der er nogen i det marked, som er bedre end os. Det var ikke en dårlig forretning, men vi vil ikke længere brede os ud på for mange områder. Det strider imod vores fokus. <<*

Når Danmarks største revisionsfirma vælger at frasortere opgaver, og i stedet satse på det hele til deres klienter, må det antages, at de øvrige danske revisionsfirmaer vil følge trop. De beviser derfor, at revisorerne i det store hele, ikke kan "både og" men må gennemføre en "enten eller", for at kunne være en stærk spiller i revisionsbranchen[113].

11.3.1 Effektivitet og konsolideringer i branchen

EU kommissionen har adskilt muligheden for, af samme revisor både må levere revision og rådgivningsopgaver for en PIE-virksomhed. Hvilket har besværliggjort forretningsmodellen og strategien hos de store

[111] Kiertzner, Lars, 2010, side 61
[112] Berlinske Business, 26. februar 2015 *"1 år efter: Sådan er status på den store revisor-krig"*
[113] Børen, 30. september 2015, artikel: Deloitte sætter sig solidt på tronen i revisorbranchen

revisionsvirksomheder, der har en overvægt at større virksomheder som klienter. De har derfor været nødt til, at ændre deres strategi og i stedet lave en opdeling af konsulenter og revisorer, ligesom Kiertzner skrev i 2010[114].

De øvrige revisionsfirmaer er ligeledes tvunget til at tænke i nye baner, for at opretholde deres forretning og effektivitet. Fokus skal ikke længere være udelukkende på revision, men på andre ydelser som rådgivning og konsulentbistand. Det afspejler sig over de seneste år, i mange fusioner og opkøb af mindre og mellemstore revisionsvirksomheder.

Revisionsfirmaet Beierholm har fx i de seneste år, vokset sig større ved opkøb af mindre revisionsfirmaer og står nu, som en stærk spiller i branchen. Seneste nyhed er en fusion med revisionsfirmaet RSM, som er landet sjette største revisionsfirma. Den administrerende direktør for Beierholm, Kenneth Jensen, udtaler i et interview til Børsen, at fusionen af de to større firmaer vil styrke virksomheden til, at kunne levere andre ydelser end revision, samt udvikle andre ydelser. For at kunne udføre dette, kræver det kompetence og en god størrelse.

Branchen er i udvikling og vil ændre sig meget i løbet af de næste 10 år. Der skal satses på virksomheds-økonomisk rådgivning, finansiering og strategi hos Beierholm.

Selvom rådgivning fylder mere og mere, vil virksomhederne dog stadig have brug for klassisk revision, men de vil samtidig i højere grad vælge flere øvrige ydelser fra revisorerne jf. revisionsfirmaet BDO.

Tendensen med opkøb og fusioner i revisorbranchen vil fortsætte indtil det giver konkurrencemæssige problemer. Det har stået på i mange år, og det vil fortsætte i det omfang, når der er øget priskonkurrence på revision og øget internationalisering af erhvervslivet jf. professor Kim Klarskov Jeppesen[115].

Charlotte Jepsen, adm. direktør i FSR, revisorernes brancheforening har udtalt sig:

> *>>Det er sådan, at størrelse betyder noget. Der stilles stadig større krav til kvaliteten i ydelser, og det øger sammen med krav om effektivitet behovet for investeringer i ny teknologi. Og her har større selskaber en fordel, fordi de bedre kan høste synergier ved at have en større kundeportefølje[116] <<*

Foruden opretholdelse af kompetencekravene skal der ydes ekstra til klienterne, som revisionsfirmaerne løser ved fusioner og/eller opkøb. For at opretholde effektivitet skal der samtidig satses på ny teknologi, blandt andet fordi assistanceopgaverne vedrørende digitalisering og rapportering samtidig er stigende.

[114] Revision & Regnskabsvæsen 2012 nr. 1, Revisorbranchen frem mod 2020 – udfordringer og muligheder
[115] Børen, 6. november 2015, artikel: Revisor tvunget til jagt på nye indtjeningskilder
[116] Børen, 6. november 2015, artikel: Revisor tvunget til jagt på nye indtjeningskilder

11.4 Digitalisering

Digitaliseringen er i udvikling og fremtræder i Revisor 2020 undersøgelsen, som et væsentligt element i fremtidens revisorbranche. Både virksomhedernes og revisors hverdag består i højere grad af digitale værktøjer. Det virker til, at det endnu ikke har toppet. Teknologien er i konstant udvikling, og revisorbranchen skal følge med, for ikke at blive overhalet indenom af manglende kompetence og øget konkurrence fra øvrige leverandører på teknologien.

Eksempelvis kan nævnes bilbranchen, der efter internetsiden Bilbasens indtog, har taget nogle opgaver fra dem. Da man før i tiden skulle af med en brugt bil, kørte man rundt til de forskellige bilforhandlere, for at forhandle pris og finde et rimeligt niveau. I dag klikker man sig ind på Bilbasen og taster bilens oplyser ind i søgefeltet, og ser hvad andre biler af samme slags bliver solgt for.

I boghandlerne troede man ikke at digitaliseringen ville ændre branchen. Opfattelsen var, at selvom internettet eksisterede ville folk fortsat købe almindelige bøger og skabe indtjening i den enkelte boghandel. I mellemtiden steg digitaliseringen og salget af bøger begyndte at falde. I dag læser folk primært bøger på tablets, mobilen og via computeren i digitale udgaver. Hvis branchen havde fuldt udviklingen og set tendenserne, kunne de måske have undgået nedgangen, og i stedet set mulighederne i digitaliseringen. Det gælder om at være på forkant.

I Revisor 2020 har der længe været fokus på digitaliseringen og væsentligheden heraf. I spørgeskemaet udarbejdet til undersøgelsesspørgsmål 2, fremgår der ikke direkte spørgsmål til virksomhedernes forventninger til digitaliseringen af revisors opgaver. Til gengæld har et interview med Aviva Steinbock, direktør i Stein-Beck, forholdt sig til udviklingen set ud fra et hjerneforskningsperspektiv.

Revisors opgaver ligger i dag primært i venstre hjernehalvdel og består af analyser samt regnskabsopstilling, men hvis revisor skal udvikle sig, og indfri virksomhedernes forventninger, skal de benytte sig mere af højre hjernehalvdel, og udføre mere konkret rådgivning mv. Med den digitale dagsorden er det sandsynligt, at revisoropgaverne knyttet til tænkningen ud fra venstre hjernehalvdel vil overgå til digitaliseringen og omlagt til systemer dvs. software, business intelligence, benchmark og analysearbejde. Hvis revisorerne skal opretholde sin forretning, kan branchen vælge at udbyde sådanne systemer[117].

11.3.1 Nye konkurrenter fra andre brancher

Virksomhedernes egne forretningsmodeller er ligeledes under forandring. Digitaliseringen vurderes at få betydning for virksomhedernes værdiskabelse fremadrettet, herunder virksomhedernes egne forretningsmodeller. Virksomhederne vurderer løbende konsekvenserne heraf, også i forhold til effekten på deres

[117] Revision & Regnskabsvæsen 2014 nr. 11, SMV'en der efterlyser revisors brug af højre hjernehalvdel, side 37

leverandørvalg af revisor. På trods af udviklingen, har de adspurgte virksomheder i Revisor 2020-undersøgelsen udvist meget begrænset efterspørgsel efter digitaliseringsydelser fra revisionsvirksomhederne. Hovedparten af virksomhederne oplever ikke revisor som tilstrækkelig synlig og værdiskabende på området, sammenlignet med alternativer som nævnt i afsnit 11.2.1.1[118].

Den teknologiske udvikling resulterer i forandringer og store forskydninger i erhvervslivet. Hvis virksomhederne ikke når at tilpasse sig, kan det betyde en forældelse af deres forretningsmodel. Hvad angår teknologi og digitalisering gælder det om, at være på forkant for at drive en god og effektiv forretning.

I 2015 udførte Dansk Erhverv og FSR – Danske Revisorer en undersøgelse blandt deres medlemmer, hvor de spurgte hvilken effekt disruption ville have på deres forretning. I undersøgelsen blev begrebet 'disruption' forklaret som værende, når en ny teknologi over tid erstatter velkendte forretningsmodeller. Altså når der sker en kædereaktion af store forandringer, der nogle gange følger med innovation[119].

Resultaterne viser, at medlemmerne i Dansk Erhverv i højere grad end revisorbranchen har oplevet at få nye konkurrenter fra andre brancher, som bevæger sig ind på deres markeder. Medlemmerne i Danske Erhverv svarede 'ja' til at have fået nye konkurrenter med cirka 56%, hvor respondenterne fra FSR – Danske Revisorer svarer 'ja' med 50%. Se bilag 5 grafisk besvarelse.

Når det kommer til de fremtidige forventninger for branchen, forventer en større del af revisorbranchen end af erhvervslivet, at der i de kommende år vil være flere nye konkurrenter, som vil bevæge sig ind på deres marked. Her svarede over 70% af respondenterne fra revisorbranchen 'ja' til, at der kommer nye konkurrenter, hvor medlemmerne fra Dansk Erhverv har en positiv svarprocent under 70%. Se bilag 5 for grafisk besvarelse.

Der kan derfor argumenteres for, at revisorbranchen vil støde på en øget konkurrence fremadrettet, som følge af en øget digitalisering og teknologisk udvikling, som allerede har fundet sit indtog hos medlemmerne af Dansk Erhverv.

[118] Revision & Regnskabsvæsen 2015 nr. 2, Revisor 2020, side 5 og 6
[119] FSR – Danske Revisorer, 2015, Survey 'Digitalisering og disruption i revisorbranchen' side 6

12. Delkonklusion

[Hvordan skal revisor forholde sig til udfordringerne ved rådgivning og assistance fremadrettet?]

Revisor vil have udfordringer ved både at yde revision og rådgivning til samme virksomhed fremadrettet, da revisor kan komme i konfrontationer med de etiske retningslinjer ved ikke at være tilstrækkelig objektiv og uafhængig. Revisor har samtidig to forskellige roller at leve op til over for virksomhederne, da de både ser revisor som offentlighedens tillidsrepræsentant og en sparringspartner for virksomheden.

Stigningen i rådgivnings- og assistanceydelser kontra revisionsydelser er bekræftet ud fra gennemsigtighedsrapporterne fra de fem største revisionsfirmaer i Danmark. Sammenligningen er sket fra regnskabsåret 2010-11 og frem til 2013-14. Det ser ud til, at tendensen fortsætter ved analyse af omsætningens sammensætning hos Danmarks største revisionsfirma.

Virksomhederne forventer mere proaktivitet fra revisor, og vil gerne anvende revisor som sparringspartner og ikke kun kontrollerende revisor. Det kræver derfor en ekstra indsats fra revisors side, hvis virksomhedernes forventninger skal indfries.

I et studie foretaget ud fra et hjerneforskningsperspektiv, er revisorenes udviklingspotentiale analyseret, for at undersøge, om revisorerne i dag er parate og indstillet på mere rådgivning end revision. Revisors kernekompetencer ligger typisk i venstre hjernehalvdel med opstilling af regnskaber og regnskabsanalyse, hvorimod rådgivningsopgaverne ligger placeret i højre hjernehalvdel, som er den mere kreative del af hjerne. Ud fra studiet fremgår det, at ganske få af de undersøgte revisorer har tænkepræferencer i højre hjernehalvdel. Hvis revisorerne skal have mere fokus på den rådgivning som kunderne efterspørger, skal de ud af deres komfortzone og tænke mere ud af boksen

Monopolet for revisionserklæringer med sikkerhed er underlagt Revisortilsynets kontrol for at opretholde kvaliteten i revisors arbejde. Desværre er disse erklæringstyper dalende, hvilket udfordre revisor på både kvalitet og evnen til at drive forretning, da monopolstatussen langsomt forsvinder. Revisorbranchen forsøger som et substitut, at bevæge sig ind på advokaternes områder ved fx indtagelse af stillingen som kurator eller tilbyde mere rådgivning til virksomhederne, for at holde sin position på markedet.

Ifølge virksomhederne betragtes de digitale softwareprogrammer som et substitut til revisors ydelser. Størstedelen oplever store administrative byrder med de digitale indberetninger, og oplever at de offentlige myndigheder vil have indberetninger på forskellige måder. Revisor assisterer med disse opgaver, men samarbejdet imellem virksomhederne, det offentlige og revisor som rådgiver bliver udfordret, hvis mængden af indberetninger til det offentlige fremadrettet stiger.

Revisor kan fremadrettet blive udfordret på deres faglige kompetence, da virksomhederne har en forventning om, at revisor både kan revidere og rådgive, hvilket er et stort kvalitets- og tillidsstempel for revisor. Hvis revisor skal leve op til disse forventninger nu og fremadrettet, skal der ændringer til. Ændringer der allerede nu kan ses i revisorbranchen, for at styrke revisionsfirmaerne. Flere fusioner og opkøb præger avisforsiderne, og i landets største revisionsfirma, Deloitte, har man ændret strategi fra at have fokus på vækst, til at have fokus på enkelte områder i stedet. De har fx solgt deres IT-afdeling til IBM. De har erkendt, at de ikke kan være markedsleder på alle områder.

De øvrige revisionsfirmaer er ligeledes tvunget til at tænke i nye baner, for at opretholde deres forretning og effektivitet i arbejdet. Fokus skal ikke længere være på revision, men også på andre ydelser som rådgivning og konsulentbistand. Det har over de seneste år afspejlet sig, i mange fusioner og opkøb af mindre og mellemstore revisionsvirksomheder. En mindre revisionsvirksomhed, vil have svært ved at opfylde deres klienters forventninger og de stigende krav fra lovgivers side, hvis de står alene. Størrelsen betyder noget i dag i branchen.

Administrerende direktør i Beierholm mener, at fusionen imellem RSM og Beierholm vil styrke virksomheden til, at kunne levere andre ydelser end revision, samt udvikle andre ydelser. For at kunne udføre dette, kræver det kompetence og en god størrelse virksomhed.

Foruden fusioner og opkøb i revisorbranchen, ses der ligeledes ændringer i de store revisionsfirmaerne som følge af de nye EU regler pr. 2016. Tidligere var den enkelte revisor både revisor og rådgiver. Tendensen viser, at der fremadrettet etableres en revisionsafdeling og en konsulentafdeling med en klar opdeling, hvor revisorerne med evnerne til overholdelse af standarder og opstilling af regnskaber er ansat som revisor, og den godkendte revisor med flair for salg, skatteoptimering og generationsskifte er ansat som konsulent og rådgiver. Opdelingen af de to ydelser er et resultat af de stigende krav til uafhængigheden og frygten for egen kontrol. En stor del af forretningen skal lægges om, og revisionsfirmaerne skal tage stilling til, om de helst vil byde ind på revisions- eller rådgivningsopgaver.

Digitaliseringen er i udvikling og fremtræder som et væsentligt element i fremtidens revisorbranche. Både hverdagen for klienterne og for revisor består i højere grad af digitale værktøjer. Teknologien er i konstant udvikling, og revisorbranchen skal følge med, for ikke at blive overhalet indenom af manglende kompetence og øget konkurrence fra øvrige leverandører på teknologien. I undersøgelse foretaget af FSR – Danske Revisorer mener over 70% af de adspurgte revisorer, at de i nærmeste fremtid vil opleve at nye konkurrenter fra andre brancher vil bevæge sig ind på deres område.

KONKLUSION

[Hvilke udfordringer har revisor, når der fokuseres på flere rådgivnings- og assistanceydelser frem for revisionsydelser?]

Igennem opgaven er der skabt en større forståelse for hvilke udfordringer revisor har, når der fokuseres på flere rådgivnings- og assistanceydelser frem for revisionsydelser. Først igennem en redegørelse for revisors rolle ved udførelse af opgaver af revisions- og ikke-revisionsmæssig karakter. Derefter en analyse af virksomhedernes forventninger til revisor både nu og fremadrettet, hvilket endte i en diskussion af de forhold som revisor og branchen skal forholde sig til fremadrettet.

Revisor optræder i dag som offentlighedens tillidsrepræsentant ved afgivelse af erklæringer med sikkerhed, og bidrager til, at det aflagte regnskab er troværdigt og pålideligt, over for den enkelte virksomhed og dens omgivelser. Hvorefter der kan drages beslutninger ud fra regnskabsoplysningerne.

Opretholdelse af revisors uafhængighed og faglige kompetence, er en vigtig del af revisors rolle, for at kunne udføre revisionsopgaverne efter lovgivningen. Kravene til uafhængighed og kompetence indgår under de fem grundprincipper i de etiske retningslinjer bestående af; at revisor skal udvise integritet, objektivitet, fortrolighed, professionel adfærd, professionel kompetence og besidde den fornødne omhu ved udførelse af opgaven. Når revisor opfylder disse retningslinjer er kravene for overholdelse af ”god skik” opfyldt, om det så er revision, assistance eller rådgivning opgaven omhandler.

Rollen som offentlighedens tillidsrepræsentant bortfalder, når revisor påtager sig opgaver af ikke-revisionsmæssig karakter i form af assistance og rådgivning, da den nuværende Revisorlov kun omhandler erklæringsopgaver med sikkerhed.

Til gengæld skal revisor stadig overholde de etiske retningslinjer, deriblandt uafhængighed og kompetence, samt FSR – Danske Revisorers vedtægter og vejledninger, samt de enkelte revisionsfirmaers interne regler. Dog fremgår det ikke klart nogle steder, i hvor stor en grad revisor må udøve rådgivning og assistance i forhold til revision.

Revisor udfører rollen som professionel rådgiver over for virksomhederne ved rådgivning og assistance. Revisor har ofte et dybdegående kendskab til virksomheden ved rollen som deres ”hus-revisor” og virksomheden ser revisor, som en god sparringspartner og betroet rådgiver.

Da revisor er underlagt uafhængighedsprincipperne i de etiske retningslinjer, når der både udføres revision og rådgivning, kan det være en udfordring, når virksomheden efterspørger begge ydelser. Revisor skal tage stilling til, om det udgøre en trussel for uafhængigheden, at påtage sig en opgave ud over den lovpligtige

revision. Det kan resultere i, at revisor ikke må hjælpe virksomheden, hvilke kan koste revisor sin rolle som betroet rådgiver og proaktiv partner over for virksomheden.

Det er uvist om virksomhederne er klar over præcis hvilke ydelser de modtager fra revisor. I spørgeskemaundersøgelsen havde respondenter med kun én virksomhed, svaret at de både modtager revision og udvidet gennemgang, hvilket ikke er en mulighed, da udvidet gennemgang er en light version af revision. Her har revisor en udfordring i, at få oplyst tilstrækkeligt om de ydelser den enkelte klient modtager. En undersøgelse foretaget blandt revisorer giver erklæringen i regnskabet skylden, da den er blevet for formalistisk og intetsigende. Hvis ikke det er klart for begge parter kan der opstå en forventningskløft, som kan forstyrre det ellers gode forhold der er etableret imellem revisor og virksomhed.

For respondenterne er det vigtigst, at revisor har den fornødne kompetence til at udføre sit arbejde, når virksomhederne søger råd til assistance eller rådgivning. Det er mindre vigtigt for virksomhederne, at der er aftalt et honorar på forhånd. De ønsker, at revisor hurtigt kan vende tilbage med kvalificeret rådgivning.

Ud fra opgavens spørgeskemaundersøgelse og analyse fra allerede foretaget undersøgelser fra eksterne, forventer virksomhederne fremadrettet mere proaktiv rådgivning på områderne for skat, moms, ejerforhold og generationsskifte. Derudover har virksomhederne forventninger om mere kundekontakt og service ved den løbende sparring om virksomhedens daglige drift, og på den mere langsigtede bane, ved strategisk rådgivning.

Revisors erklæring på virksomhedernes regnskab har stadig en stor værdi hos klienterne, selvom der er kommet et bredere udvalg af regnskabserklæringer. Størstedelen af respondenterne mener, at det giver en stor værdiskabelse for regnskabet og virksomhederne er derfor ikke klar til at fravælge revision endnu. Kun et mindretal vil fravælge revision hvis de fik muligheden, selvom de i virkeligheden er underlagt lovpligtig revision, enten for at spare penge, eller hvis deres revisor siger, at de ikke behøver at aflægge et revideret regnskab.

Når virksomhederne stilles over for valget imellem revision eller rådgivning, vil størstedelen af respondenterne i spørgeskemaundersøgelsen holde fast i revisionsydelsen, hvor kun et lille mindretal ønsker rådgivningsydelserne i stedet. Der er fordele ved begge ydelser, og ikke alle responder er klar til at opgive revisionsydelsen til fordel for rådgivning, på trods af, at flere og flere virksomheder modtager rådgivningsydelser, og revisionspligten løbende lempes fra lovgivers side af. Stigningen i rådgivnings- og assistanceydelser kontra revisionsydelser er bekræftet ud fra gennemsigtighedsrapporterne fra de fem største revisionsfirmaer i Danmark, for de sidste fire år.

Virksomhederne har en forventning om, at revisor fremadrettet står til rådighed med både revision, assistance og rådgivning, da de ser en værdiskabelse i alle ydelserne. Det kræver derfor ekstra indsats fra revisors side, hvis virksomhedernes forventninger til alle ydelser skal indfries. Både grundet uafhængighedsbestemmelserne og ved opretholdelse af den professionelle kompetence for både generalisten og specialisten.

Det kan derfor konkluderes, at revisor bør have mere fokus på rådgivning i forhold til revision fremadrettet, hvis de skal leve op til deres klienters forventninger.

Revisorernes udviklingspotentiale er i den forbindelse blevet undersøgt i et studie, der er foretaget ud fra et hjerneforskningsperspektiv. Studiet viste, at revisors kernekompetencer typisk ligger i venstre hjernehalvdel med opstilling af regnskaber og regnskabsanalyse, hvorimod rådgivningsopgaverne ligger placeret i højre hjernehalvdel, som er den mere kreative del af hjerne. Kun ganske få at de undersøgte revisorer havde tænkepræferencer i højre hjernehalvdel, hvilket giver en udfordring for de revisorer med tænkepræferencer i venstre hjernehalvdel. De skal fremadrettet forsøge at tænke ud af boksen.

Revisors monopolstatus er udfordret på erklæringsopgaver med sikkerhed, da færre virksomheder vælger revision. Dette skaber en større konkurrence på de øvrige opgaver af ikke-revisionsmæssig karakter i både revisorbranchen og advokatbranchen, da revisor i stedet påtager sig disse opgavetyper. Revisorerne er bevidste om ændringen i opgavernes sammensætning, og forsøger som substitut at øge konkurrencen hos advokaterne. Revisorerne vil gerne ind på området for fx behandling af et bo, hvor værdiansættelse af aktiver vurderes værende en kernekompetence for revisorerne.

Foruden ændring af den enkelte revisors tænkepræferencer, skal der større ændringer til, for at kunne yde den efterspurgte service over for virksomhederne fremadrettet. Ændringerne er allerede i gang i revisorbranchen, i form af fusioner og opkøb. Herved kan revisionsfirmaerne står stærkere og yde den service som deres klienter efterspørger. I Deloitte, har man ændret strategi fra at have fokus på vækst, til at have fokus på enkelte områder i branchen. De har erkendt at de ikke kan være markedsleder på alle områder.

De mindre og mellemstore revisionsfirmaer er ligeledes tvunget til at tænke i nye baner, for at opretholde deres forretning og effektivitet i arbejdet. Fokus skal ikke længere være på revision, men på andre ydelser som rådgivning og konsulentbistand. En mindre revisionsvirksomhed der står alene, vil have svært ved at opfylde virksomhedernes forventninger og de stigende krav fra lovgivers side af. I dag betyder størrelsen på et revisionsfirma en helt del.

Foruden fusioner og opkøb for de mindre og mellemstore revisionsfirmaer, ses der ligeledes ændringer i de helt store revisionsfirmaerne som følge af de nye EU regler pr. 2016. Tidligere var den enkelte revisor både revisor og rådgiver. Tendensen viser, at der fremadrettet vil blive etableret en revisionsafdeling og en konsulentafdeling med en klar opdeling, hvor revisorerne med evnerne til overholdelse af standarder og opstilling af regnskaber er ansat som revisor, og den godkendte revisor med flair for salg, skatteoptimering og generationsskifte er ansat som konsulent og rådgiver.

Opdelingen af de to ydelser er et resultat af de stigende krav til uafhængigheden og frygten for egen kontrol. En stor del af forretningen skal lægges om, og revisionsfirmaerne skal tage stilling til, om de helst vil byde ind på revisions- eller rådgivningsopgaver.

Digitaliseringen er ligeledes i udvikling og fremtræder som et væsentligt element i fremtidens revisorbranche. Både hverdagen hos klienterne og for revisor består i højere grad af digitale værktøjer. Teknologien er i konstant udvikling, og revisorbranchen skal følge med. I undersøgelse foretaget af FSR – Danske Revisorer mener over 70% af de adspurgte revisorer, at de i nærmeste fremtid vil opleve at nye konkurrenter fra andre brancher vil bevæge sig ind på deres område.

Analyseværktøjer og automatiserede bogføringens programmer er allerede under hastig udvikling, og vil på sigt tage arbejdsopgaverne fra revisor. Hvis revisorerne skal opretholde sin forretning, kan branchen overveje at udbyde business intelligence og andet software som ydelser til virksomhederne.

PERSPEKTIVERING

Formålet med opgaven har været, at undersøge hvilke udfordringer revisor stilles over for ved rådgivnings- og assistanceydelser, og hvordan udviklingen i revisorbranchen ser ud fremadrettet, ud fra et virksomheds-orienteret perspektiv. Virksomhedsejere er stikprøvevist spurgt ind til deres forventninger til revisors ydelser og værdiskabelsen heraf, for at opnå en forståelse af virksomhedernes forventninger.

Det kunne have været interessant at gå dybere ned i undersøgelsen, og evt. underbygge nogle af svarene med interviews, eller taget en større stikprøve til besvarelsen af spørgeskemaet. Om svarende ville være de samme er uvist. Den fortaget undersøgelse viser, at revisionsydelsen stadig er populær og virksomhederne ønsker ikke at fravælge revision. Samtidig ser de en større værdiskabelse i rådgivningsydelserne. Hvis tiden var til det, kunne det være interessant, at lave samme undersøgelse med samme spørgsmål over længere tid, for at se om virksomhedernes forventninger og svar ville ændre sig, ligesom årsregnskabsloven og revisorloven også ændrer sig.

Konklusion på opgaven viser, at revisor i dag har to roller at leve op til over for omverden og for virksomhederne. Rollen som offentlighedens tillidsrepræsentant over for omverden, og rollen som betroet rådgiver og sparringspartner over for virksomhederne. I den forbindelse kan revisor blive stillet over for dilemmaer, da revisor ikke altid kan sige ja til en opgave fra deres klienter pga. trusler til uafhængigheden og de høje kompetencekrav der stilles til udførelsen. Det kunne være interessant at undersøge, hvordan revisor rent praktisk forholder sig til de konstaterede dilemmaer og udfordringer, via interviews af en revisor ansat i et mindre registrerede firma og en revisor ansat i en af de store revisionshuse.

Hvis udviklingen fortsætter i retningen af færre revisioner og flere rådgivnings- og assistanceydelser, vil ovenstående udfordring slet ikke være aktuel, da revision vil være en udgået vare. Set ud fra et samfundsmæssigt perspektiv, kan det i fremtiden ske, at kun de helt store virksomheder vil være underlagt lovpligtig revision. De øvrige virksomheder vil måske ikke engang efterspørge revisionen, da teknologi mfl. kan validere regnskabstallene og sikre et korrekt regnskab over for regnskabsbrugerne, og dermed gøre revisionsydelsen overflødig. Den teknologiske udvikling stormer frem, og vil med tiden afskære de manuelle jobs til fordel for automatiserede assistanceopgaver, som fx indberetning af udvidet selvangivelser og bogføring.

Branchen er allerede i gang med at omstille sig, og hvor vi ender, er ikke kun styret af lovgivningen men i højere grad af virksomhederne, da efterspørgslen efter andre ydelser end revision er stigende. Branchen styrker sig ved at gå sammen i fx fusioner, så revisorerne kan stå stærkere i konkurrencen om virksomhederne. The Big 4 bliver måske til The Big 7 og herved øge spændet ned til de øvrige revisorfirmaer, hvilket vil medføre en stor opdeling og kontrast i branchen.

LITTERATURLISTE

Faglitteratur

- Langsted, Lars Bo og Krüger Andersen, Paul og Kiertzner, Lars, 2013, *Revisoransvar*, 8. udgave, Karnov Group Denmark A/S
- Larsen, Rolf Elm, 2012, Materialesamling efterår 2012, *Revision i agentteoretisk belysning*
- Füchsel, Kim og Gath, Peter og Langsted, Lars Bo og Skovby, Jens, 2015, *Revisor – regulering & rapportering*, 3. udgave, Thomson Reuters
- Andersen, John og Bærentsen, Jørgen Peter og Füchsel, Kim og Hansen, Carsten Høj og Valter Hansen, Jørgen og Holtug, Lars og Jensen, Svend Ørjan og Kiertzner, Lars og Lauritzen, Jes, 1996, *Revision – koncept & teori*, 1. udgave 1 oplæg, Forlaget FSR A/S
- Bøg, Kjeld Christian og Kiertzner, Lars, 2013, *Professionsetik for revisorer*, 1. udgave 3. oplæg, Forlaget FSR A/S
- Kiertnzer, Lars, 2010, *Revisionsprocessen efter clarity standarderne,* 1. udgave 1. oplæg, Thomson Reuters Professional A/S
- Andersen, Ib, 2010, *Den skinbarlige virkelighed,* 4. udgave, 3. oplæg, Samfundslitteratur
- Justesen, Lisa og Mik-Meyer, Nanna, 2010, *Kvalitative metoder i organisations- og ledelsesstudier* 1. udgave, Hans Reitzels Forlag

Lovregulering: Lovgivning, bekendtgørelser og vejledninger

- Revisorloven nr. 468 af 17. juni 2008
- Uafhængighedsbekendtgørelsen nr. 663 af 26. juni 2008
- FSR – Danske Revisorer, 25. juni 2015, *Vedtægter for FSR – Danske Revisorer*
- Erhvervsstyrelsen, version 1.0, udgivet 24. marts 2009, *Vejledning om bekendtgørelsen om godkendte revisorers og revisionsvirksomheders uafhængighed*
- FSR – Danske Revisorer, 2010, *Retningslinjer for revisors etiske adfærd (Etiske regler for revisor)*
- FSR – Danske Revisorers Etikudvalgt, Maj 2013, *Praktiske eksempler på anvendelse af Etiske regler for revisorer om revisors uafhængighed ved udførelse af assistance- og rådgivningsopgaver mv. for små og mellemstore erklæringskunder*

Artikler

- FSR – Danske Revisorer, Pressemeddelelse 21. december 2015, *Ny revisorlov betyder mange ændringer for revisorer og virksomheder*
- Revision og Regnskabsvæsen, 2012, nr. 1

- Revision og Regnskabsvæsen, 2014, nr. 11: Revisor 2020, *SMV'en der efterlyser revisors brug af højre hjernehalvdel og Lederen*
- FSR – Danske Revisorer, Ugens Kommentar, 11. december 2015 Virksomhederne forventer mere rådgivning fra revisor
- Børsen, 6. november 2015, *Revisorer tvunget til jagt på nye indtjeningskilder*
- Børen, 30. september 2015, *Deloitte sætter sig solidt på tronen i revisorbranchen*
- TV2 Nyhederne, 25. april 2015, Revisorer vil have andel i advokaternes milliardforretning
- FSR – Danske Revisorer, Af administrerende direktør Charlotte Jepsen, formand for Etikudvalget Jesper Hansen og chefkonsulent Lars Kiertzner, FSR-danske revisorer *Etik er grundlaget i revisionsprofessionen – en hæmsko eller en konkurrencefordel?*
- FSR – Danske Revisorer, Økonomisk Ugebrev, 28. november 2014, *Forventningskløft mellem revisor og firmaer*
- Berlinske Business, 26. februar 2015, *1 år efter: Sådan er status på den store revisor-krig*

Undersøgelser

- Johansen, Thomas Riise og Kiertzner, Lars, analyse fra august 2014, *Analyse af revisorerklæringer,* foretaget i samarbejde mellem CBS og FSR- danske revisorer
- Aalund Business Insight, Revisorbranchen, november 2015, *Danske virksomheders budskab til revisionsfirmaerne*
- Karnov Group, Erhvervsstyrelsen, Dansk Erhverv, Dansk Industri og CBS, Revision og Regnskabsvæsen 2015.02.0014, *Revisor 2020*
- FSR – Danske Revisorer, analyse fra september 2015, *Digitalisering og disruption i revisorbranchen*
- Aalund Business Indsigt, november 2015, *Revisorbranchen*
- FSR – Danske Revisorer, Survey, analyse fra januar 2015, *Offentlige indberetninger 2015*
- FSR – Danske Revisorer, *Revisorbranchen 2014 nøgletal*, Markedsanalyse af Exometric, august 2014

Andet

- https://www.e-conomic.dk/regnskabsprogram/ordbog/revision
- EY, Indsigt i årsregnskabsloven 2014-15
- EY, *Gennemsigtighedsrapport* fra 2011-12 til 2014-15 (fundet via Google)
- Deloitte, *Gennemsigtighedsrapport* fra 2011-12 til 2014-15 (fundet via Google)
- PWC, *Gennemsigtighedsrapport* fra 2011-12 til 2014-15 (fundet via Google)
- BDO, Gennemsigtighedsrapport fra 2011-12 til 2014-15 (fundet via Google)
- Beierholm, Gennemsigtighedsrapport fra 2011-12 til 2014-15 (fundet via Google)